

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ ÜZERİNE BİR BIBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Murat ELMALI

ÖZET

Bu çalışmada ilk ve temel kaynaklardan başlanarak Çağatay Türkçesi alanında yapılmış olan inceleme, araştırma ve eserler tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya Türkiye'de yapılmış olan yayınlar dâhil edilmiştir. Diğer yandan Türkiye'de bilinen, üzerinde çalışılmış, hakkında tanıtım yazısı yazılmış yabancı eserler de çalışmaya alınmıştır. Tespit edilebilen ve kayda değer görülen bu çalışmalar yayımlanış tarihlerine göre sıralanmıştır. Künyeleri verilen yayınlar kısa ve öz bir şekilde tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Ali Şir Nevâ'î, Bibliyografya.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the researches, studies and works from both primary and main sources done in the field of Chagatay Turkish. The works that have been done in Turkey were included to this study. In addition, some foreign works introducing and commenting on Chatagay Turkish was taken into consideration. These studies were put in order according to their published dates. These published works were introduced briefly.

Keywords: Chagatay Turkish, Ali Şir Nevâ'î, Bibliography.

Günümüze kadar Çağatay Türkçesi ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bu çalışmaların bir araya getirilmesi, ülkemizde Çağatay Türkçesi üzerine yapılan çalışmaları bir bütün halinde görmemizi sağlamanın yanı sıra, bu sahada araştırma yapacak olanlara, kaynak tarama açısından da kolaylık sağlayacaktır.

Bilindiği gibi, Çağatay Türkçesi denilince ilk akla gelen isim Ali Şir Nevâyî'dir. Doğal olarak Çağatay Türkçesi üzerine yapılan çalışmaların çoğunu Nevâyî'nin eserleri üzerine yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Bizim çalışmamızda da Nevâyî üzerine yapılan çalışmaların çokluğu göze çarpmaktadır.

Çağatay Türkçesi üzerine hem doğulu hem de batılı türkologlar tarafından çok uzun yıllardan beri önemli çalışmalar yapılmaktadır. Başta Macaristan, olmak üzere, bu saha üzerinde Rusya, Fransa, Almanya, İngiltere, Polonya, ABD, Azerbaycan, Pakistan, Hindistan ve diğer ülkelerde çeşitli çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Çağatay Türkçesi'nin anavatanı olması dolayısıyla bu sahada yapılan çalışmaların pek çoğunun Özbekistan'da olması gayet doğaldır. Özbekistan'ı bir tarafa bırakırsak hem bizim yaptığımız çalışmada hem de yabancı yayınlarda görüldüğü kadarıyla, modern türkoloji bakış açısı ve bugünkü Özbek Türkçesi ile ilişki kurularak yapılan çalışmalarda Rusya'nın bu sahada önde olduğu görülmektedir. Diğer yandan tarihî metinlerin incelenmesi ve çözümlenmesi konusunda da Türkiye'de yapılan çalışmaların çokluğu göze çarpmaktadır.

Yapmış olduğumuz bu araştırma özellikle Türkiye Türkçesi ile yapılmış olan Çağatayca çalışmaları ihtiva etmektedir. Diğer yandan Türkiye'de bilinen, üzerinde çalışılmış, hakkında tanıtım yazısı yazılmış eserler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaya yüksek lisans tezleri ile doktora tezleri dâhil edilmemiştir.

Biz bu çalışmamızda, temel kaynaklardan başlayarak bu sahada yapılmış olan inceleme, araştırma ve çalışmaları tespit etmeye çalıştık. Ulaşabildiğimiz ve kayda değer gördüğümüz bu çalışmaları yayımlanış tarihlerine göre bir sıraladık ve yayımlar hakkında kısa tanıtımlarda bulunduk.

1. *Abuska. Csagatajtörök szógyűjtemény.* Török kéziratból fordította Vámbéry Ármin. Előbeszéddelel es jegyzetekkel, kísérte Budenz József. A Magyar tudományos Akademia Kiadása. Pest. 1862, XXII+107+3 s.

"*Abuska. Çağatay Türkçesi Söz Derlemesi*" isimli çalışma, Türkçe elyazmalarından çevrilmiş, önsöz ve notlarla Budenz Jozef tarafından irdelenmiştir. Çalışma, 22 sayfalık bir giriş bölümü ile başlamaktadır. Bu bölümde sözlük ve sözlükte yer alan kelimeler hakkında bilgiler mevcuttur. Bunun yanında bazı kelimelerin Koybal-Karagas ve Yakut Türkçesi biçimlerine de bu bölümde yer verilmiştir. Elif-ba sırasına göre hazırlanan sözlükte madde başları Arap alfabesi iledir. Madde başlarının yanında kelimenin Latin harfli biçimi yani yazı çevrimi yer alır. Kelimelerin anlamları verilmesine rağmen geçtiği örnek cümle ya da beyitlere yer verilmiştir. 107 sayfa olan sözlüğün sırası şu şekildedir: Elif-i meftûhe, Elif-i meksûre, Elif-i mazmûme, B-yi meftûhe, B-yi meksûre, B-yi mazmûme ... vd. Sözlük daha sonra V. V. Veliaminof-Zernof tarafından Fransızca'ya çevrilmiştir".¹

2. *Çagataische Sprachstudien*, Enthaltend Grammatikalischen Umriss, Chrestomathie und Wörterbuch der Çagataischen Sprache von Hermann Vámbéry, Mitglied der ungarischen Akademie der Wissenschaften, Leipzig, 1867, VIII + 360 s.

Çağatayca Dilaraştırmaları "isimli bu çalışmanın sonunda 160 sayfalık bir sözlük bölümü vardır. Kitabın içinde yer alan metinlerdeki kelimeler, çalışmanın sonundaki sözlükte önce Arap alfabesiyle daha sonra Latin alfabesiyle sıralanmıştır. Bu kelimelerin anlamları önce Almanca daha sonra Fransızca verilmiştir. Çalışmada "Giriş" ve bunu müteakiben otuz sayfalık bir "Gramer" bölümü bulunmaktadır. "Chrestomathie" bölümünde yer alan metinler Arap alfabesiyle yazılmış ve metinlerin altında Almanca çevirileri verilmiştir".²

3. *Slovar Djagatayskogo-Turestskiy = El-lugatü'n-Nevaiyye ve'l-iştihadati'l-Çagataiyye*, İzdal': V. V. Vel'yaminov-Zernov, Sankt-peterburg, 1869 (Tarih-i Milâdî: 1868, Tarih-i Hicrî: 1275), 31+420 s.

"*Çağatay Türkçesi Sözlüğü*" isimli çalışmanın 1-27. sayfaları arasında yer alan "Önsöz" bölümünde sözlüğün yazmaları ve daha önce Armin Vambéry tarafından yapılan çalışma hakkında bilgi verilir. Sözlüğün daha çok Ali Şir Nevâyî'nin eserlerine dayandığı belirtilmektedir. Ali Şir Nevâyî'nin eserleri hakkında bilgiler verilmektedir. Daha önce yapılmış küçük çalışmalarına da değinilir.

Sözlük bölümü "Babü'l-elif, harfü'l-elifü'l- meftûha" başlığı

¹ Zuhul Kargı-Ölmez (1998). "Çağatayca Sözlükler". *Kebikeç (İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi)*, Yıl: 3, Sayı: 6, s. 139.

² Zuhul Kargı-Ölmez, *a.g.e.*, s. 143.

altında elif harfi ile başlar. Arap harfleri ile olan sözlüğün madde başları büyük puntoyla ve siyah olarak verilmiştir. Sözlük bölümü 420 sayfadır. Sonunda bir sayfalık düzelti sayfası yer alır.³

4. *Dictionnaire Turk - Oriental = El-lugatü'n-Nevaiyye ve'l-iştihadati'l-Cagataiyye*, Destiné Principalement à Faciliter La Lecture des Ouvrages de Bâber, D'Aboul-Gâzi et de Mir-Ali-Chir-Nevâi. Par [Abel] Pavet de Courteille, Professeur au Collège de France. Paris, 1870, XIV+562 s.

“Doğu Türkçesi Sözlüğü” isimli eserde 13 sayfalık bir önsözden sonra yer alan asıl sözlük bölümü, 560 sayfadır. Madde başları Arap harfleriyledir. Kimi maddelerde örnek beyit ve mensur parçaların çevirisi de verilmiştir.⁴

Bu eser hakkında C. Defrémery'nin “Dictionnaire Turk-Oriental de M. Pavet de Courteille” başlıklı bir değerlendirme yazısı *Journal des Savants*, Ekim 1871, s. 1-13'te yayımlanmıştır.

5. Dr. Ignaz Kúnos, *Šejx Sulejman Efendi's Čagataj-Osmansches Wörterbuch*, Budapest, 1902, IV+201 s.

“Şeyh Süleyman Efendi'nin “Lûgat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî” adlı sözlüğünün kısaltılarak Almanca'ya çevrilmiş biçimidir. Kısa bir önsözden sonra sözlük bölümünün yer aldığı çalışma, 201 sayfadır. Sözlüğün alfabetik sırası Latin alfabesine göredir. Madde başlarının italik olarak verildiği çalışmada kelimelerin karşısına Türkçe ve Almanca anlamları verilmiştir.”⁵

6. E. Denison Ross, *The Mabâni'l-Lughat, being a Grammar of The Turki Language in Persian by Mirzâ Mehdi Khân = Mebhani el-lugat ya'ni Sarf ve Nahv u lugat-ı Çağatay*, Telif-i Mîrzâ Muhammed Mehdî Han Esterâbâdî, Musannif-i Tarih-i Nâdirî, Bibliotheca Indica, New Series, No. 1225, Calcutta, 1910, XXIV+142 s.

“Türkçe ismi, “Mirza Mehdi Han Tarafından Yazılmış Frasça Türk Dili Grameri - Mabani'l-Lûgat” olan eserin British Museum nüshasına dayanılarak yapılan bu çalışmada, önce *Mabâni'l-Lûgat* ve yazarı hakkında, bunu takiben de gramerde yer alan bilgilerin başlıkları hakkında bilgi verilir. İki sayfalık “Notlar ve Düzeltiler” bölümünden sonra, metinde Ali Şir Nevâyî'nin dışında yer alan şair ve yazarların listesi vardır.⁶

7. Fuad Köprülü, “Ali Şir Nevâyî ve Tesirâtı”, *Türk Yurdu*, cilt: 5, sayı: 27, 1927, s. 234-238.

³ Zuhâl Kargı-Ölmez *a.g.e.*, s. 139.

⁴ Zuhâl Kargı-Ölmez *a.g.e.*, s. 142-143.

⁵ Zuhâl Kargı-Ölmez *a.g.e.*, s. 142.

⁶ Zuhâl Kargı-Ölmez *a.g.e.*, s. 141.

Araştırmacı çalışmasında ilk olarak Nevâyî ve Nevâyî hakkında yapılan ilk eserleri anlatmaktadır. Nevâyî'nin bazı eserleri üzerinde durulduktan sonra Nevâyî'nin Ahmet Paşa üzerindeki etkisine değinilmektedir.

8. A. A. Romaskeviç, "Yeni Çağatay-Fars Lügati", *Türkiyat Mecmuası*, 4, İstanbul, 1934. s. 281-293.

1914 tarihine kadar tek bir nüshası bilinen ve Jozef Thury'e ait Fetih Ali Han Kaçarlı'nın Fars Lügati'nin ikinci bir nüshasını 18.5.1914 tarihinde Tahran'da bulan Romaskeviç, makalesinde bu sözlüğü tanıtmaktadır. Makaleye konu olan nüsha, Sanktpeterburg Üniversitesi kütüphanesindeki İslâm El Yazmaları bölümünde 1177 numarada kayıtlıdır. Araştırmacıya göre yazma 4 bölümden oluşur: 1) Muharririn Mukaddimesi, 2) Çağatay-Fars lügati, 3) Senglah Muharriri Mirza Mehdi Han tarafından anlaşılmalı kalan 20 kelimenin izahı, 4) Mir Ali Şir'in eserlerinde tesadüf edilen Farsça kelimelerin sözlüğü.

9. Ebulgazi Bahadır, *Şecere-i Terakime*, (İkinci Türk Tarih Kurultayı Üyelerine TDK'nın Armağanı), (Sovyet İlimler Akademisininin TDK'na gönderdiği fotokopidir), İstanbul, 1937, VI+57 s.

Eserde Ebulgazi Bahadır Han'ın ve *Şecere-i Türk* ve *Şecere-i Terakime* adlı eserlerinden bahseden "Başlarken" bölümü vardır. Burada tıpkıbasımı aynen yayımlanan nüsha Akşabat Nuri İşan nüshasıdır. Bu nüshayı Samoyloviç Aşkabat genel kütüphanesinde (Hocalı Molla nüshası ile birlikte) bularak Rus İlimler Akademisi Kütüphanesine vermiştir. Basılan bu nüshadan, "*Şecere-i Türk*"ten katılmış sayfalar ve baş tarafında *Oğuzname* parçası çıkarılmadan nüsha olduğu gibi bastırılmıştır.

10. A. A. Semenov, "Mir Ali Şir hakkında Farsça Bir Hikâye", Çeviren: Abdülkadir İnan, *Ülkü Hakevleri ve Halkodaları Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 96, 1941, s. 483-493.

Semenov, bir öğrenciyle birlikte Taşkend çarşısında Farsça metinler satın alırken tesadüfen bir yazma kitap bulur. Kitap, Mirhond'un *Ravzatü's-safâ* isimli eserinin IV. cildidir. İsmâîliler ve Samanîler tarihi ile ilgilidir. Bahsedilen eserden başka bu cilt içinde Farsça yazılmış, Orta Asya'ya ait vesikalar ve Hindistanlı Şeyh Ah-

med Farûkî Serhendî'nin (1553–163) ve *Mektûbâtü's-şerîf*'inin birinci cildinden eksik bir nüshası da mevcuttur. Araştırmacı tarafından daha iyi incelenmesinden sonra bu kitabın 19. yüzyıl başlarında Semerkant ve Buhara'da yazılmış olup daha birkaç risale ve eseri ihtiva eden bir kitap olduğu anlaşılmaktadır. Bu kitaptaki “Mir Ali Şir” başlıklı bir yazı Semenov'un ilgisini çeker ve Semenov bu yazının tercümesini verir.

11. Fuad Köprülü, “Bir Yıldönümü”. *Ülkü Hakevleri ve Halkodaları Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 96, 1941, s. 481–483.

Ali Şir Nevâyî'nin ölümünün 500. yıldönümü nedeniyle Ali Şir Nevâyî'nin hayatı ve eserleri hakkında kısaca bilgi veren bir çalışmadır.

12. M. Fuad Köprülü, *Ali Şir Nevâyî*, İstanbul, 1941, 15 s.

Ali Şir Nevâyî'nin doğumunun 500. yıldönümünü kutlamak için hazırlanan çalışmada Ali Şir Nevâyî'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği üzerinde durulmaktadır.

13. İshak Refet Işıtman, *Ali Şir Nevâyî. Muhakemet-ül-lûgateyn (Büyük Şairin Beşyüzüncü Doğum Yıldönümü Dolayısıyla)*, Ankara, 1941, Türk Dil Kurumu yayınları, 303 s.

Çalışma, İ. N. Dilmen'in Önsöz'ü ve Velet Çelebi İzbudak'ın “Nevâyî ve Dilimiz” yazıları ile başlar. Bu yazılardan sonra “Ali Şir Nevâyî'nin Hayatı ve Eserleri” hakkında yazılmış bir bölümle eser ve yazarı tanıtılır. Metin bölümünde ise *Muhakemet-ül-lûgateyn*'in transkripsiyonlu metni yer alır. Metin bölümünden sonra eserin Türkiye Türkçesi'ne çevrisi verilir. Çalışmanın sonunda metindeki kelimelerden oluşan bir sözlük bulunur.

14. Ahmet Caferoğlu, “Türk Kültür Birliği Hadimlerinden Mir Ali Şir Nevâyî”, *Türk Amacı Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 1, 1942, s. 6–11.

Araştırmacınının 9 Şubat 1941'deki bir konferansından alınan bir yazıdır. Ali Şir Nevâyî'nin doğumunun 500. yılı sebebiyle, Ali Şir Nevâyî'nin hayatını, Türk diline ve Türk birliğine yapmış olduğu katkılarını anlatan bir çalışmadır.

15. János Eckmann, “*Mirzâ Mehdi Chans Darstellung der tshagataischen Sprache*”, *Analecta Orientalia Memoriae Alexandri Csoma de Körös Dicata*,

Yayımlayan: L. Ligeti, Budapest, Bibliotheca Orientalis Hungarica V, (1942–1947). s. 156–222.

“Araştırmacı, “*Mirza Mehdi Han: Çağatay Türkçesinin Grameri*” isimli çalışmasında *Mabâni’l-lûgat* hakkında bilgi verdikten sonra “Sesbilgisi” başlığı altında gramerde yer alan sesle ilgili bilgileri ayrıntılı olarak verir. Çalışmada “Biçimbilgisi” bölümünde çokluk ekleri, iyelik ekleri ve durum ekleri örneklerle açıklanmıştır. Daha sonra sayılar, adıllar, ilgeçler, eylemliler (ad-eylem) ve ulaçlar hakkında bilgiler yer alır. “Eylem Çekimi” bölümünü, söz türeten eklerin yer aldığı “Söz Yapımı” bölümü izler. Çalışmanın sonuna ise *Mabâni’l-lûgat*’te geçen kelimelerin anlamının verildiği ve bu kelimelerin geçtiği yerlerin gösterildiği bir sözlük bulunmaktadır.⁷

16. İsmail Hikmet Ertaylan, *Türk Edebiyatı Örnekleri II. Risale-i Sultan Hüseyin Baykara*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1945, 22 s.

Amasya Beyazid Kütüphanesinde bulunan *Risale-i Sultan Hüseyin Baykara* bu alanda çalışanların istifadesine sunulmak için tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır.

17. Gülbeden, *Hümâyunnâme*, Farsçadan çeviren: Abdürreb Yelgar, Türk Tarihi Kurumu Yayınları, Ankara, 1944, VIII + 368 s.

Eser tek nüsha ve Farsça el yazısı olarak British Museum’da bulunmaktadır. S. A. Beveridge tarafından 1902’de Farsça ve İngilizce olarak iki cilt halinde yayımlanmıştır. İngilizce bölümü 2001’de Hindistan (New Delhi)’da yeniden yayımlanmıştır.

Gul-Badan Begam, *Humâyün-nâma. The History of Humayun*, Yayımlayan: Annette S. Beveridge, New Delhi, 2001, XIV+331 s.

Türk Tarih Kurumu yayını, Farsça metinden yapılmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde eser ve eserin nüshaları, Gülbeden’in hayatı ve düşünceleri, eser üzerinde çalışanlar, A. S. Beveridge ve eserin içeriği hakkında bilgi verilmektedir. Eserin 2. bölümünde: Humayunnâme’nin Farsça metninde bulunan Türkçe sözler başlığı altında küçük bir sözlük bulunmaktadır. 3. bölüm ise Humayun Devri Hakkında Tarihî Özet’tir. Çalışmadaki Giriş ve Tarihî Özet bölümlerini Hikmet Bayur yazmıştır.

EK. A. olarak adlandırılan Babür, Gülbeden ve Haydar tarafından zikredilen kadınların tercüme-i hâlleri ve EK. B olarak adlan-

⁷ Zuhul Kargı-Ölmez *a.g.e.*, s. 141–142.

dırılan Mehdi bölümü, çalışmanın metin bölümü olan Hümayun-nâme'den sonra yer alan bölümlerdir. EK. A.'nın Hamide Banu Beyime kadar olan kısmı Abdurrap Yelgar; bundan sonraki kısmı ve EKB.'yi Eymen Manyas-Varoşoğlu İngilizce'den çevirmişlerdir. Eserin İngilizce çevirisinde bulunan Giriş alınmamış, onun yerine daha geniş bir tarihi özet konulmuştur. EK. A ve EK. B bölümlerinden sonra adam, oymak, haneden ve devlet adları dizini yer almaktadır.

Dizinden sonra da Timur soyundan gelenlerin soy ağacı ve Türkistan ve Hindistan haritalarına yer verilmiştir.

18. İsmail Hikmet Ertaylan, "Türk Edebiyatı Örnekleri V. *Divan-ı Sultan Hüseyin Mirzâ Baykara "Hüseyin"*", İstanbul, 1946, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 309.

Çalışma, Hüseyin Baykara Divanının tıpkıbasımıdır. Bu Divan üzerinde inceleme ve transkripsiyonlu metin çalışması Prof. Dr. Kemal Eraslan tarafından *Hüseyin Baykara Divanından Seçmeler* başlığı ile yapılmıştır. **Bk. No 120** Ertaylan, eserle ilgili çalışma yapmak isteyenlere bu eseri tanıtmak için bu tıpkıbasımı yayımlamıştır.

Araştırmacı, çalışmanın açıklama bölümünde Divan'ın diğer nüshalarının hangi kütüphanelerde, hangi numaralarla kayıtlı olduğuna değinmiştir. Bu bilgilere göre Divan'ın 16 nüshası vardır. Bu nüshalardan Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Bölümü no 3911 numarada kayıtlı nüshanın tıpkıbasımı verilmiştir. Çalışmada Divan'da bulunmayan bazı gazeller ve Fatih nüshasından alınan bir bölüm Divan'a eklenmiştir. Bunlara ek olarak Hüseyin Baykara'nın bir minyatürü de çalışmada yer almaktadır.

19. İsmail Hikmet Ertaylan, "Amasya'da Bayezid Kütüphanesi'nde Bulunan Divan-ı Mir Ali Şir Nevâyî", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: 1/1, 1946, s. 39-47.

Ertaylan, bu çalışmasında Ali Şir Nevâyî'nin Divanı sayılan bir eserin onun divanı olmadığını, eserin ilk sayfalarında Nevâyî'nin dört divanından bahsolunduğu için eserin divan zannedildiğini fakat eserin Ali Şir Nevâyî'nin *Hayret'ul-ebrâr* adlı mesnevisi olduğunu açıklar. Eserin başından ve sonundan örnekler verir. Çalışmanın sonunda ise eserin önemli bir bölümü olan ve Hüseyin Baykara'nın

Ali Şir Nevâyî'yi övmek için yazdığı 7 varak'ın transkripsiyonlu metni vardır.

20. Abdulkadir İnan, "Çağatay Yazı Dili'nin kuruluşu tarihine dair düşünceler", *Türk Dili Belleten*, Seri: III, Sayı: 6-7, 1946, s. 531-543.

Araştırmacı, çalışmasında, Köl Tigin ve Bilge Kağan yazıtlarından başlayarak bugünkü Özbek yazı dilinin oluşumuna kadar olan safhaları ve Çağatayca'nın nasıl bir yazı dili haline geldiğini anlatmaktadır. İnan, Çağatay yazı dilinin kuruluş tarihini ele alırken Türk yazı dilinin XV. yüzyıla kadar geçirdiği gelişme ve olgunlaşma sürecine de temas eder.

21. Ahmet Caferoğlu, "Çağatay Türkçesi ve Nevâyî", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, II/3-4, 1948, s. 141-154.

Araştırmacı, yazısını yazana kadar bu alanda yapılan çalışmaların Çağatayca'nın gerçek anlamını ortaya koymaktan çok bu edebî Türk şivesini içinden çıkılmaz bir hale koyduğunu belirtmektedir. Caferoğlu, bundan dolayı sahanın ana hatları ile tespit edilmesi gerektiğini düşünerek Çağatayca hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaktadır.

22. Abdülkadir İnan, "Ali Şir Nevâyî (Makaleler Dergisi)", *Türk Tarih Kurumu Belleten*, Cilt: 13, Sayı: 52, 1949, s. 845-848.

Abdülkadir İnan, bu yazısında Ali Şir Nevâyî'nin 500. doğum yıldönümü münasebetiyle Rus bilim adamları tarafından hazırlanıp 1946'da yayımlanan *Alişer Navâî* (Sbornik Statey. Özbekistan Bilimler Akademisi'nin Muhabir üyesi A. K. Borovkov'un redaksiyonu altında) adlı anma sayısında yer alan 8 makaleyi tanıtmıştır. Bu makaleler:

1) Prof. A. İ. Yakubovskiy'in "Ali Şir Nevâyî devrinin içtimai ve medeni hayatının vasıfları" (Bu çalışma Ahmet Caferoğlu tarafından çevrilmiştir (*Ülkü dergisi*, 1937, 1938 sayı: 56, 58, 59, 60, 61, 62);

2) Prof. Kraçkovskiy'in "Leyla ve Mecnun hikâyesinin Arap Edebiyatında eski tarihi";

3) E. E. Bertels'in "Nevâyî ve Nizami";

4) A. K. Borovkov'un "Özbek Edebî Dili'nin koruyucusu sıfatıyla Ali Şir Nevâyî";

5) A. N. Boldırev'in "Çağdaşlarının hikâyelerinde Ali Şir Nevâyî";

6) A. A. Semenov'un "Nevâyî devrine ait güzel el yazmaları ve bunların yaratıcıları";

7) A. M. Belenitskiy'in "XV. Yüzyıl Herat'ının tarihi topografisi"(Yazarının adı verilmemiştir);

8) S. L. Volin'in "Leningrad koleksiyonlarında bulunan Nevâyî el yazmalarının tavsifi" adlı araştırmalarıdır.

23. Abdülkadir İnan. "Ali Şir Nevâyî ve folklor", *Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 16, Cilt: 9, Sayı: 182, 1949, s. 3510.

Araştırmacı, bu yazısında Ali Şir Nevâyî'nin Türk folklorunu çok iyi bildiğini ve Türk folklor unsurlarını şiirlerinde kullandığını anlatmaktadır.

24. Hasan Eren, "Çağatay lugatleri hakkında notlar", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Enstitüsü Türkoloji Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1-2, (1950), s. 145-163.

Araştırmacı, çalışmasında Çağatay Türkçesi üzerine hazırlanmış lûgatleri ve bunlar üzerinde yapılan çalışmaları değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeden sonra Avrupa'da yapılmış olan sözlük çalışmalarını örnek kelimeler vererek karşılaştırmalı bir şekilde ele almaktadır.

25. Besim Atalay, *Mirzâ Mehdî Mehmet Han -Seng-lâh- Lûgat-ı Nevâyî- Tıpkıbasım*, TDK, İstanbul, 1950, 171 + X s.

Çalışmanın önsözünde kitap hakkında kısa bilgi, "Kitabın müellifleri", kitabın mahiyeti hakkında bilgi, bu nüsha ile Sir Denison Ross neşri arasındaki farklar ve *Senglâh*'tan vaktiyle faydalanmış olanlar anlatılmaktadır. Önsözden sonra eserin Tıpkıbasımını verilmektedir. Bu çalışmada kullanılan nüsha, Bağdatlı Vehbi adında bir kişinin bağışdır. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde Bağdatlı Vehbi adıyla anılan bölüm 1189-1922 numarada bulunmaktadır.

26. E. Bertels, "Ali Şir Nevâyî. Leylî ve Mecnun", *Türkiyat Mecmuası*, 9, 1951, s. 47-65.

Makale üç bölümden oluşmaktadır. I. bölümde: *Leylâ ve Mecnun* mesnevi ve hikâyesi hakkında genel bilgiler yer alır. II. bölümde:

Nizamî'nin aynı adlı mesnevisi üzerinde durulur. III. bölümde: Nevâyî'nin mesnevisi ve bu mesneviden seçilen örnekler vardır.

27. Halide Dolu "Sultan Hüseyin Baykara adına yazılmış Çağatayca manzum bir Yusuf hikâyesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 5. 1953, s. 51-58.

Çalışmada, Sultan Hüseyin Mirza Baykara adına yazılmış Çağatayca manzum bir *Yusuf ve Zeliha* hikâyesinden bahsedilmektedir. 3 ayrı nüshası bulunan ve ayrı ayrı şahıslara izafe edilen bu hikâyenin müellifi, yazılış yeri, tarihi ve sebebi, ithaf edildiği şahıs, tercüme veya telif olduğu üzerine değişik fikirler açıklanmıştır. Eserin nüshaları şunlardır: Topkapı Sarayı, Revan Kütüphanesi'nde 838 numaralı nüsha, - Revan Nüshası; Bibliothèque Nationale (Catalogue des manuscrits turks; II, Paris 1933, 246, suppl., no. 1365) ve Fitret nüshası.

28. Enver Aycan, "Nevâyî'nin Ferhad ve Şirin mesnevisinin konusu". *Türk Dili Dergisi*, II/17, 1953, s. 273-277.

Araştırmacı, makalesinde Nevâyî'nin "*Ferhad ve Şirin*" mesnevîsini, Nizamî'nin aynı adlı mesnevisi ile karşılaştırmış ve Nevâyî'nin mesnevisinin, Nizamî'ninkinden çok farklı olduğu sonucuna varmıştır.

29. Enver Aycan, "Nevâyî'nin Ferhad ve Şirin mesnevisinin konusu". *Türk Dili Dergisi*, II/19, 1953, s. 417-421.

Enver Aycan'ın bu makalesi Şubat 1953'te aynı dergideki yazısının devamıdır. Aycan, bu makalesinde mesneviyi kısaca özetlemiştir.

30. A. K. Borovkov, "Özbek yazı dilinin kurucusu Ali Şir Nevâyî". Çeviren: Rasime Uygun. *T D A Y-Belleten 1954*, s. 59-96.

Araştırmacı, çalışmasında "Özbek yazı dilinin kurucusu" sıfatıyla Ali Şir Nevâyî, eserleri, Türk Dili hakkındaki görüşleri, Onun nasıl bir edebî dil vücuda getirdiği gibi konuları ele almaktadır. Borokov, ortaya koyduğu düşüncelerini Nevâyî'nin eserlerinden alıntılar yaparak desteklemektedir.

31. S. L. Volin, "Leningrad kitaplıklarındaki Nevâyî yazmaları hakkında". Çeviren: Rasime Uygun. *T D A Y-Belleten 1955*, s. 99-41.

Araştırmacı, 22 numarada verilen Alişer Navâî isimli anma kitabının sekizinci ve son yazısı olan çalışmasına Ali Şir Nevâyî'nin

eserleri için hazırlanmış kataloglar hakkında bilgi vererek başlar. Volin, Leningrad Genel Kitaplığı'nın, Leningrad Üniversitesi Şarkiyat Kitaplığı'nın ve Sovyet Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Yazmalar Şubesi'nin en kıymetli Nevâyî nüshalarını sakladığını iddia etmektedir. Leningrad'daki Nevâyî yazmalarının sayısı Taşkent'tekilerden az olmasına rağmen şâir ile aynı devirde veya ona yakın zamanlarda yaşayanlar tarafından yazılmış nüshalar Leningrad'da daha çoktur. Bu sebeple Leningrad'da 15.-16. yüzyıllar arasında Nevâyî'nin hemen bütün eserleri mevcuttur. Hâlbuki Taşkent'te sadece *Divan*, *Hamse* ve *Mecâlisü'n-nefais* gibi önemli eserleri vardır.

Leningrad koleksiyonlarındaki yazmaların bir kısmı hakkında bir takım basma kataloglar vardır, ancak bunlar yeterli ölçüde kullanışlı değildir. Araştırmacı bu şekilde çalışmanın önemini belirttikten sonra yapmış olduğu katalogun özelliklerini sıralar akabinde ise çalışmanın esas bölümünü teşkil eden kataloga yer verir.

32. A. N. Boldırev, "Çağdaşlarının hikâyelerinde Nevâyî", Çeviren: Rasime Uygun, *TDAY-Belleten* 1956, .s. 197-237.

22 numarada verilen *Alişer Navâî* isimli anma kitabındaki beşinci araştırma olan bu makalede, Ali Şir Nevâyî hakkında, onun çevresine yakın olan ve onunla doğrudan temas eden çağdaşları tarafından anlatılan birkaç hikâyenin çevirisi verilmiştir. Makalede yer alan hikâyeleri Zeyneddin Muhammed Vasfî derleyip yazmıştır. Hikâyeler Vasfî'nin *Bedai'ü'l-vekâyi* isimli hatıratında bulunmaktadır. Araştırmacı makalesinde Vasfî ve Vekayî hakkında geniş bir bilgi verdikten sonra hikâyelerin çevirisini vermektedir.

33. Agâh Sırrı Levend, "Nevâyî'nin Arapça Sözlüğü", *TDAY- Belleten* 1956, s. 239-254+IV.

Araştırmacı, adı *Seb'atü ebhur* olan ve Ayasofya Kitaplığı'nda 4862 numarada kayıtlı bulunan Arapça sözlüğün tanıtımını yapmış, yazısının sonunda eserden 4 sayfa örnek vermiştir.

34. Karl Heinrich Menges, *Das Tschaghatajische in der persischen Darstellung von Mirzâ Mahdî Xân*. Jahrgang: (Akademie der Wissenschaften und der Literatur (in Mainz), Abhandlungen der Geistes- und Sozialwissenschaftlichen Klasse), Nr. 9. (1956).

Türkçe ismi; “*Mirza Mehdi Han tarafından yazılmış Farsça Türk dili grameri - Mabani’l-Lügat*” olan çalışma, “Giriş”, “Fonoloji”, “Morfoloji”, “Sentaks”, “Söz Varlığı” ve “İndeks” bölümlerinden oluşmaktadır. Çağatayca’nın Türk dilleri içindeki yerinin anlatıldığı “Giriş” bölümünden sonra yer alan “Fonoloji” bölümünde ortografi ve fonetik hakkında bilgi verilir. “Morfoloji” bölümünde, ad çekimleri, sayılar, adıllar, ilgeçler, eylem çekimi, ulaçlar ve sözcük yapımı hakkındaki bilgiler yer alır. “Sentaks” ve “Söz varlığı” bölümlerinden sonra çalışma “İndeks” bölümüyle biter.⁸

35. Abdülkadir İnan, “Ebulgazi Bahadır Han ve Türkçesi”, *TDAY-Belleten* 1957, s. 29–39.

Abdülkadir İnan bu makalesinde Ebulgazi Bahadır Han’ın eserlerinde kullandığı dili, eserlerindeki Türkçeyi ve Çağatay Türkçesi ile ilgili görüşlerini, Ebulgazi Bahadır Han’ın Türkçesi ile Çağatay Klâsiklerinde kullanılan Türkçe arasındaki farkları işlemiştir.

36. János Eckman, “Ali Şir Nevâyî”, *Bilgi, Türkiye Muallimler Birliği Organı (Aylık Meslekî Fikir Dergisi)*, Cilt: 110, Sayı: 119, 1957, s. 4-5-16.

Araştırmacı, çalışmasında Nevâyî’nin hayatı, Hüseyin Baykara ile olan münasebetleri, hayatı hakkında bilgi veren kaynakları ve Nevâyî’nin eserlerini anlatmaktadır.

37. Rasime Uygun, “Nevâyî’nin Ferhad ü Şirin’i (Ali Şir Nevâyî’nin mesnevisinin hulasası)”, *Bilgi, Türkiye Muallimler Birliği Organı (Aylık Meslekî Fikir Dergisi)*, Cilt: 10, Sayı: 119, 1957, s. 6-7-12.

Uygun, bu çalışmada Nevâyî’nin *Ferhad ü Şirin* mesnevisini kısaltarak Türkiye Türkçesine çevirmiştir.

38. E. E Bertels, “Ali Şir Nevâyî’nin Ferhad ü Şirin’i”, *TDAY-Belleten* 1957, s. 115–130.

Araştırmacı, makalesine Nevâyî ve onun hakkındaki düşünceleri ile başlar. Makalenin ilerleyen bölümlerinde Nevâyî’nin hayatı anlatılır. Daha sonraki bölümlerde *Ferhad ü Şirin* hakkında bilgi veren Bertels, önce Nizamî’nin *Ferhad ü Şirin*’indeki olaylar, kişiler ve olayların anlatılış şekli ile Nevâyî’nin eserini karşılaştırır. Bunu Nevâyî’nin eserindeki tipler ve belli başlı özelliklerini anlatan satırlar

---

⁸ Zuhâl Kargı-Ölmez *a.g.e.*, s. 142.

izler. Bertels, Nevâyî'nin eserleri arasında en çok beğenilecek olan eserin *Ferhad ü Şirin* olduğuna işaret eder.

39. Agâh Sırrı Levend, "Nevâyî'ye atfedilen bir eser: Muamma-yı Esmâ-i Hüsnâ", *TDAY-Belleten 1957*, s. 179–182.

Agâh Sırrı Levend, bu makalesinde Ali Şir Nevâyî'nin adına kayıtlı *Risale-i hall-i mu'ammeyât-ı Esmâ-i Hüsnâ* adlı eserini ilk defa edebiyat âlemine tanıtmaktadır. Bu kitap, Süleymaniye Kütüphanesi'nin Atıf Efendi bölümünde 2039 numara ile kayıtlıdır.

40. Ahmet Ateş, "Ali Şir Nevâyî'nin Arapça Sözlüğü Hakkında" *TDAY-Belleten 1957*, s. 183–188.

Araştırmacı, çalışmasına sözlük ve sözlük üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi vererek başlar. Sözlükle ilgili ilk çalışmayı A. S. Levend yapmıştır. A. S. Levend, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten 1956*'da *Seba'tü Ebhur* adlı eseri tanıtmıştır. Eser Süleymaniye Kütüphanesi'nin Ayasofya (no. 4862), Esad Efendi, Şehid Ali Paşa ve Reisülküttap bölümleri ile Nuruosmaniye kitaplıklarında 6 nüsha halinde bulunmaktadır.

Levend'in nüshaların önsözlerinden alarak verdiği bilgilere göre 1049/1639 yılında veya bundan biraz önce Nevâyî'nin müsvedde halinde kalmış olan bu sözlüğü, o zaman Şam valisi ve hac emiri olan Osman Paşa'nın eline geçmiş; Paşa bu eserin kıymetli olduğunu fark ederek, tanınmış Arap âlim ve edibi Ahmed b. Ali al-Manini'ye bu müsveddeyi temize çekmesini emretmiştir. O da kendisine verilen bu görevi başarıyla yerine getirmiştir.

Levend, burada Nevâyî'nin bilmediğimiz birçok yönünü ortaya çıkarmaktadır. Fakat araştırmacı yazısının ilerleyen bölümlerinde bir de Kâtip Çelebi'nin bahsettiği *Seb'atü Ebhur* isimli eserden bahseder. Bu eser için şimdilik iki yazar gösterilmesinin gerektiğini söyler. Bunlar: 1- Abdül-Celil b. Yusufi'l-Akhisarî, 2- Ali Şir Nevâyî.

41. Agâh Sırrı Levend, "Nevâyî'nin Eserleri", *TDAY- Belleten 1957*, s. 189–193.

Agâh Sırrı Levend, Türkiye kitaplıklarında Nevâyî'nin yazma eserlerini tarayarak toplam 90 nüshaya ulaştığını belirtmektedir. Mir

Ali Şir Nevâyî'nin bugüne kadar tespit edilmiş olan eserleri şunlardır:

a) Türkçe divanları: *Bedâyi'ul-bidâye*, *Nevâdirü'n-nihâye*, *Cevâahiru'l-meânî*, *Garâibu's-sığâr*, *Nevâdirü'ş-şebâb*, *Bedâyi'ul-vasat*, *Fevâidü'l-kiber*, *Dibace* yahut *Hutbe-i devâvin*,

b) Kasideleri: *Tuhfetü'l-efkâr*, *Nesîmu'l-huld*, *Ruhu'l-kuds*, *Aynü'l-hayât*, *Minhâcü'n-necât*, *Kuvvetü'l-kulûb*, *Fusûl-i erbâ*,

c) Farsça divanı

d) Diğer eserleri: *Çihil hadis*, *Vakfiye*, *Hayretü'l-ibrâr*, *Ferhad ü Şirin*, *Mecnûn u Leylâ*, *Seb'a-i seyyare*, *Sedd-i İskenderî*, *Nazmü'l-cevâhir*, *Târîh-i enbiyâ ve hukemâ*, *Halat-ı seyyid Hasan Erdeşir*, *Mecalisü'n-nefâis*, *Münşeât*, *Risâle-i muamma*, *Hamsetü'l-mütehayyirin*, *Mizânü'l-evzân*, *Halât-ı Pehlevân Muhammed*, *Lisânü't-tayr*, *Muhakemetü'l-lugateyn*, *Sirâcü'l-müslimîn*, *Mahbûbu'l-kulûb*, *Münacat*, *Münşeât*, *Seba'tü ebhûr*, *Mu'ammeyât -ı Esmâ-i Hünsâ*, *Nazm-ı akâid*, *Mahzenü'l-esrâr*, *Kıssa-i Şeyh San'an*, *Zübdetü't-tevârih*, *Mekârimu'l-ahlâk*, *Siyerü'l-mülûk*, *Yûsuf u Züleyhâ*

42. Agâh Sırrı Levend, "Türkiye kitaplıklarında Nevâyî yazmaları". *TDAY-Belleten-1956*, 1958, s. 127-214.

Levend, Nevâyî ve eserleri hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra Nevâyî'ye ait olup Türkiye kitaplıklarında bulunan yazmaların katalogunu yapmış ve yapmış olduğu bu katalogda her bir yazmanın tanıtımına yer vermiştir.

43. Agâh Sırrı Levend. "Nevâyî'ye atfedilen Esmâ-i Hüsnâ muammalarının sahibi". *TDAY-Belleten 1958*, s. 211-214.

Daha önceki yazısında İstanbul, Atıf Efendi Kitaplığı'nda *Risâle-i hall-i mu'ammeyât-ı Esmâ-i Hüsnâ* isimli eserin Nevâyî adına kayıtlı olduğunu belirten araştırmacı, bu makalesinde eserin Nevâyî'nin olmadığını, ona ithaf edildiğini ve eserin ünlü muammacı Mîr Hüseyin'e ait olduğunu belirtmektedir.

44. Agâh Sırrı Levend, "Nevâyî adına basılmış bir eser", *TDAY-Belleten 1958*, s. 163-171.

Araştırmacı, Nevâyî'nin *Nazm-ı akâyid* isimli, 1325'te Taşkent

'te taş basması olarak basılan eserin bir nüshasını ve yine 1325'te Buhara'da basılmış olan Nevâyî'nin *Mahbûbü'l-kulûb* adlı eseriyle birlikte ciltlenmiş olarak Fatih'teki Millet Kitaplığı'nda No. 684'de bulunan başka bir eseri tanıtmaktadır.

45. János Eckmann, "Çağatay Dili Örnekleri I. Nevai divanlarından parçalar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 9, İstanbul, 1959, s. 33-64.

Bu çalışmada, Nevâyî'nin lirik manzumelerinden seçilen metinler Arap harfleri ile dizilerek yayımlanmıştır. Her parçanın başında alındığı yazma gösterilmiş, yazmalardaki imlâ esas itibariyle muhafaza edilmiş ancak metin bozuklukları başka nüshalarla karşılaştırılmak suretiyle düzeltilmiştir. Çalışmada 29 şiir bulunmaktadır.

Makale János Eckmann *Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynıbasım olarak yayımlanmıştır.⁹

46. Muhammed Mehdî Xân. *Sanglax. A Persian Guide to Turkish Language*, Facsimile Text with an Introduction and Indices by Sir Gerard Clauson (Sanglax), London, (1960). 113+366 s. tıpkıbasım.

Muhammed Mehdi Han tarafından yazılan "*Türkçe için Farsça Kılavuz: Senglah*" isimli eserin İngilizceye tercümesidir. Çalışmanın Giriş bölümünde Senglah'ın düzeni, yazarı, nüshaları ve Çağatayca'nın söz varlığı hakkında bilgiler verilmektedir. Giriş bölümünden sonra 90 sayfalık İndeks bölümü bulunmaktadır. İndeks bölümünde 10 ayrı dizin vardır. Genel dizin bölümünde sözcükler Latin alfabesiyle, ama yine Arap alfabesi sırasına göre sayfa ve satır numaralarıyla verilir. İkinci dizinde birinci dizinin iskeleti, üçüncü dizinde Rumca, dördüncü dizinde diğer Türk dil ve dialektlerindeki sözcükler liste halinde verilir. Beşinci dizinde ise Moğolca ödünç sözcükler, altıncı dizinde diğer dillerden geçen ödünçlemeler, yedinci dizinde Mugul tabirleri yer alır. Sekizinci dizinde Senglah'ta geçen yabancı dil adlarının listesi, dokuzuncu dizinde ise yer, kişi ve kabile adları indeksi verilir. Bu inceleme ve dizin bölümlerinden sonra sözlüğün tıpkıbasımı yer almaktadır.

⁹ János Eckmann, *Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, (Yayıma Hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya), Birinci baskı: Ankara, 1996, İkinci baskı, Ankara 2003, Türk Dil Kurumu Yayınları: 635, s. 311-342.

47. János Eckmann, “Çağatayca yardımcı cümleler”, *TDAY-Belleten* 1959, s. 27–58.

Araştırmacı, çalışmasına ilk olarak yardımcı cümle hakkında bilgi vererek başlar. Yardımcı cümlelerin gelişmesindeki merhaleleri belirtir. Çalışmada Çağatay Türkçesi’nde en çok rastlanan yardımcı cümle türleri üzerinde durulmaktadır.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynibasım olarak yayımlanmıştır.¹⁰

48. János Eckmann, “Mirza Mehdi’nin “Senglah” adlı Çağatayca sözlüğü”, *VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, 1957, 1960, s. 37–40.

Eckman, bu çalışmasında *Senglah*, *Senglah*’ın yazarı, *Senglah*’ın içeriği ve şekil özellikleri ve *Senglah* üzerine yapılmış olan çalışmalar hakkında bilgiler vermektedir.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynibasım olarak yayımlanmıştır.¹¹

49. János Eckmann, “Küçük Çağatay Grameri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 10, 1960, s. 41–65.

Çağatay Türkçesinin gelişimi hakkında kısaca bilgi veren araştırmacı, Çağatay Türkçesinin gelişmesi sırasında uğradığı değişiklikleri dikkate alarak Çağatay Türkçesini 4 devire ayırır. Çağatayca üzerinde çalışmak isteyenlerin müracaat edecekleri gramerle ilgili eserler ve lügatlerle ilgili bilgi verdikten sonra Çağatay Türkçesinin 23 sayfalık gramerini verir.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynibasım olarak yayımlanmıştır.¹²

50. János Eckmann, “Çağatay Dili örnekleri II. Gedai divanından parçalar”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 10, 1960, s. 65–100.

Araştırmacı, daha önce Nevâyî’den örnekler verdiği çalışmasına bu sefer de *Gedâyî Divanı*’ndan parçalarla devam eder. *Gedâyî*,

¹⁰ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 155-186.

¹¹ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 187-190.

¹² János Eckmann, *a. g. e.*, s. 109–132.

eserleri ve Gedâyî'nin eserlerinde görülen dil hususiyetleri hakkında bilgi verdikten sonra 50 şiir örneğini matbu olarak verir.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynıbasım olarak yayımlanmıştır.¹³

51. János Eckmann, "Çağatay Dili Hakkında Notlar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 10, 1960, s. 41-64.

Eckmann, çalışmasında "Çağatay dili" tabirinin ortaya çıkışını ve tarihi sürecini anlatır. Daha sonra Türkologların Türk dilinin devirleri içinde Çağatayca'nın yerini ve Türk dilinin dönemleri hakkındaki görüşlerini sırasıyla verdikten sonra kendisinin bu konudaki görüşlerini belirtir. Çalışmada Çağatayca'yı Orta Asya Türk-İslâm yazı dilinin önceki devirlerinden ayıran başlıca fonetik ve morfolojik özellikleri işlenmiştir.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynıbasım olarak yayımlanmıştır.¹⁴

52. A. K. Borovkov, *Badâ'i al-lugat, Slovar Tâli' İmânî geratskogo k soçineniyam Alişera Navâi*, Moskova, 1961, 265+180 s. tipkıbasım.

"Ali Şir Nevâî'nin Eserleri İçin Tâli İmânî Tarafından Hazırlanmış Sözlük". A. K. Brovkov, çalışmasının "Giriş" kısmında sözlük ve yazarı hakkında geniş bilgi verdikten sonra *Bada'iu'l-lugat*'i *Abuşka* ve *Senglah* ile karşılaştırır. Kelimeleri sözlüğün aslına bağlı kalarak Arap alfabesi sistemine göre sıralar. Kelimelerin yanında ise yazı çevrimli biçimler yer alır. Kelimenin anlamı verilip onun hangi metinden alındığı ve geçtiği yer belirtilmiştir. Daha sonra kelimenin diğer sözlüklerde (*Abuşka*, *Şeyh Süleyman Efendi*, *Feth Ali*, *Budagov*, ve *Radloff* ta) geçtiği yer ve eğer farklı bir anlamı varsa o anlamı da verilmiştir. Çalışmanın sonunda ise Leningrad Devlet Halk kütüphanesinde Saltıkova-Şcedrina koleksiyonunda numara 35'te yer alan yazmanın tipkıbasımı verilmiştir.¹⁵

53. Faruk Kadri Timurtaş, "Nevâyî'nin Türk Diline Hizmetleri: Türkçeciliği", *Türk Yurdu*, Sayı: 294, 1961, s. 41-473.

Bu çalışmada Nevâyî'nin Türklüğe yaptığı hizmetler ana hatları

¹³ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 343-388.

¹⁴ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 133-144.

¹⁵ Zuhâl Kargı-Ölmez, *a. g. e.*, s. 140.

ile belirtilmiş, Türkçeciliği üzerinde kısaca durulmuştur. Çalışma, Çağatay ve Çağatayca tabirler, Nevâyî ve Klâsik Çağatayca, Türkçeciliği başlıkları altında meydana getirilmiştir.

54. A. K. Borovkov, "Zur Geschichte der Wörterbücher des *Tschagatischen*" Wissenschaftliche Zeitschrift der Martin-Luther Universität, Halle-Wittenberg: X, 1961, s. 1357-1362.

"Çağatayca Sözlüklerin Anlatımı" isimli çalışmada, Çağatayca sözlükler hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Burada bazı kelimeler ve yanlışlıklar üzerinde durulmaktadır".¹⁶

55. Sedit Yüksel, "Ali Şir Nevâyî", *Türk Yurdu*, Yıl: 50, Cilt: 2, Sayı: 10 (292), 1961, s. 31-32.

Araştırmacı, yazısında 30 Ocak 1961 yılının Ali Şir Nevâyî'nin 460. ölüm yıldönümü olması sebebiyle Ali Şir Nevâyî'yi anlatmaktadır.

56. Abdülkadir İnan, "Şeybanlı Özbekler çağına ait bir Çağatayca Kuran tefsiri", *TDAY- Belleten* 1962, s. 61-66.

Abdülkadir İnan bu çalışmasında Konya'da Mevlâna Müzesi Kitaplığı'nda bulunan 6624/921 numaralı Çağatayca "Kuran tercümesi ve tefsiri" ni tanıtmaktadır. Katalog adı "Türkçe-Uygurca ve Çağatayca tefsiri" diye yazılmış olan eserin yazarının adı yoktur. İstinsah tarihi 20 Rebiülevvel 951 (1544)'tür. İnan, bu bilgileri verdikten sonra tefsirin içeriği hakkında düşüncelerini belirtip, tefsirin dili hakkında okuru bilgilendirmek için bazı bölümleri örnek olarak verir. Araştırmacı makalenin sonuna 1 varak tıpkıbasım örneği eklemiştir.

57. Ali Nihat Tarlan ve Diğerleri, *Ali Şir Nevâyî. Hayatı ve Eserleri*, Doğu Türkistan Göçmenler Cemiyeti Neşriyatı, İstanbul, 1962, 64 s.

Çalışma, A. N. Tarlan, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, İbrahim Kafesoğlu, Faruk Kadri Timurtaş, İsa Yusuf Alptekin ve Muhammed M. Akkuşoğlu'na ait bildirilerin toplandığı bir çalışmadır. Bildirilerde Nevâyî'nin hayatı, eserleri ve onun Türk diline, Türk edebiyatına yapmış olduğu hizmetler anlatılmaktadır. Bu bildirilerin bir kısmı konferanslarda bir kısmı ise radyo programlarında sunulmuştur. Bildiri başlıkları: "Ali Şir Nevâyî", "Ali Şir Nevâyî ve zamanımız",

¹⁶ Z. Ölmez, a. g. e., s. 42.

“Ali Şir Nevâyî devri tarihine bir bakış”, “Ali Şir Nevâyî’nin Türk diline hizmetleri”, “Ali Şir Nevâyî hayatı ve şiirleri”.

58. János Eckmann, “Çağatayca’da İsim-Fiiller”, *TDAY-Belleten* 1962, s. 51–60.

Çağatay Türkçesi’nde kullanılan isim-fiilleri konu alan makale isim-fiiller hakkında kısa bir bilgi ile başlar. Makalede, Çağatayca’da kullanılan isim-fiil ekleri ve işlevleri anlatılmaktadır.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynibasım olarak yayımlanmıştır.¹⁷

59. Janos Eckmann. “Çağatay Dili Örnekleri III. Sekkâkî divanından parçalar”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XII, 1963, s. 159–174.

Bu çalışmada Sekkâkî Divanı’ndan parçalar yer almaktadır. Çalışmada örneklerden önce Sekkâkî ve eserleri hakkında kısaca bilgi veren yazar, Sekkâkî’nin dilindeki bir takım arkaik unsurlara işaret eder ve dilindeki farklı özellikleri belirtir. Çalışmada 17 şiir örneği verilmiştir.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynibasım olarak yayımlanmıştır.¹⁸

60. János Eckmann, “Çağatay Dili Örnekleri IV. Ubeydullah Han’ın eserlerinden parçalar”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XIII, 1964, s. 43–64.

Eckmann, ilk önce Ubeydullah Han ve eserleri hakkında bilgi verir. Daha sonra Ubeydullah Han’ın Divan’ından seçtiği 43 tane şiir örneği sunar.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynibasım olarak yayımlanmıştır.¹⁹

61. János Eckmann, “Çağatay edebiyatının son devri (1800–1920)”, *TDAY- Belleten* 1963, 1964, s. 121–156.

Eckmann, Çağatayca’nın Klâsik Çağatay Dönemi’nden sonraki gelişmesi üzerine çok fazla çalışma yapılmadığını, Sovyet

¹⁷ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 145-154.

¹⁸ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 389-406.

¹⁹ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 407-438.

rejiminden dolayı bu dönem üzerine ancak Özbek Türkologların çalışabileceğini, onların da belli bir doktrinin etkisi altında kaldıklarını bu yüzden bu alana eğilmenin bir gereklilik olduğunu belirtmektedir.

Araştırmacı, bu görüşlerinden sonra Klâsik dönem sonrası Çağatay edebiyatının geliştiği alan üzerine tarihî bilgiler verir. “Hive Edebiyatı”, “Hokand Edebiyatı” başlıkları altında çalışmasına devam eder.

Çalışmanın kayda değer noktası Eckmann’ın bu dönem edebî eserleri ve şair-yazarları hakkında bilgi vermesidir.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynībasım olarak yayımlanmıştır.²⁰

62. Ahmet Ateş, “Ubeydullah Han’ın bilinmeyen mensur bir eseri”, *TDAY-Belleten* 1964, s. 127–147.

Araştırmacı, çalışmasında *Tarcama-i Kavâ'id al-Kur'ân va favâ'id al-Kur'ân* isimli eserin yazarı hakkında ve onun hanedanı hakkında etraflıca bilgiler vermektedir. Burada Ubeydullah Han’ın dinî inançlarının, şâirliğinin nasıl geliştiği, şiirleri, Şâh İsmail ile yaptığı mücadeleleri, Sünnîliği üzerinde durur ve Şiîliğe karşı yaptığı çalışmalardan bahseder.

Ubeydullah Han hakkında bu bilgileri verdikten sonra araştırmacının kendi özel kütüphanesinde bulunan eserin iç ve dış tanımını yapar. Ateş, incelediği nüshanın Ubeydullah Han’ın daha hükümdar olmadan önce Buhara’da bir eyalet hükümdarı bulunduğu sırada ve ölümünden 16 yıl önce yazıldığını belirtir. Son olarak da çevirinin konusunu gerektiği gibi bilen ve Çağatay Türkçesine tamamıyla hakim birinin yaptığı bir çeviri olduğunu belirterek çalışmasında eserden örnekler verir. Çalışmasının sonuna eserden tıpkībasım örnekleri ekler.

63. Agâh Sırrı Levend, *Ali Şir Nevâyî. Hayatı, sanatı ve kişiliği I. Cilt*, TDK Yayınları: 239, Ankara, 1965, 311 s.

Eserin “Açıklamalar” bölümünde Çağatayca metinler ve eserdeki transkripsiyon sistemi anlatılmaktadır. Çağatayca metinler ve Nevâyî üzerine yapılan ilk çalışmalar ile yazarın yorumu ‘Giriş’

²⁰ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 208-243.

bölümünü oluşturur. Eseri oluşturan diğer bölümler ise şunlardır: ‘Nevâyî’nin Yetiştirdiği Çağ, Nevâyî’nin Hayatı, Nevâyî’nin Sanat Hayatı, Divanları, Nevâyî’nin Hamsesi ve Diğer Mesnevileri, Nevâyî’nin Sanatı ve Kişiliği, Nevâyî ve Dil, Nevâyî ve Edebiyat, Övme ve Övünme, Nevâyî ve Herat, Nevâyî’nin Edebî Çevresi, Fikrî Hayat, Özel Hayatı ve Karakteri, Nevâyî ve Aşk, Nevâyî’nin Eserlerine Toplu Bakış. Bibliyografya ve Nevâyî’nin çalışmaları’ ile eser son bulur.

64. Agâh Sırrı Levend, *Ali Şir Nevâyî. II. Cilt. Divanlar 4 Türkçe. 1 Farsça Divan*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 244, Ankara, 1966, 272 s.

Araştırmacı, Ali Şir Nevâyî için hazırlamakta olduğu 4 ciltlik çalışmasının II. cildini sunmaktadır. Bu çalışmada Nevâyî’nin 4 Türkçe Divanı ile 1 Farsça Divanı ele alınmıştır. Araştırmacı bu çalışmayı hazırlarken daha çok Nevâyî’nin asıl kişiliğini belirleyen şiirler üzerinde durduğunu belirtmektedir. Divanlardan *Garibü’s-Sıgâr*’dan 55 gazel, 1 müstezat, 3 muhammes, 1 müseddes, 1 terci-i bend, 1 mesnevi, 12 kıt’a, 15 rubai; *Nevadirü’ş-Şebâb*’dan 40 gazel, 1 müstezat, 3 muhammes, 1 müseddes, 1 terci-i bend, 1 terki-i bend, 8 kıt’a, 6 muamma; *Bedayiu’l-Vasat*’tan 40 gazel, 1 müstezat, 2 muhammes, 2 müseddes, 1 terci-i bend, 11 kıt’a, 4 lugaz, 6 tuyuğ; *Fevaidü’l-Kiber*’den 46 gazel, 2 müstezat, 2 muhammes, 1 müsemmen, 1 terci-i bend, 1 mesnevi, 14 kıt’a, 13 müfred alınmıştır.

Farsça Divanın Nuruosmaniye nüshası (No: 3850) esas alınmış, Türk İslâm Eserleri Müzesi nüshası (No: 1952) ile de karşılaştırılmıştır. Bu divanda, dibace özetlenmiş, kasidelerin matla beyitleriyle kasideleri tanıtmaya yarayan son beyitler, gazellerden yalnız ilk iki gazelin matla ve makta beyitleri, mersiye başı ve sonu, 13 kıt’a, 10 rubai, 5 tarih esere alınmıştır. Cildin sonunda Nevâyî’nin eserleriyle ilgili küçük bir sözlük eklenmiştir.

65. Agâh Sırrı Levend, “Ali Şir Nevâyî”, *Türk Dili*, XVI, 173, (1966). s. 285-291.

Araştırmacı, makalesinde Nevâyî’yi, Nevâyî’nin yaşadığı dönemi, Nevâyî’nin hayatını, Nevâyî dönemindeki edebî durumu, Nevâyî’nin sanatı ve kişiliğini anlatmaktadır.

66. Hikmet Dizdaroğlu, “Nevâyî’de dil bilinci”, *Türk Dili Dergisi*, XV/173, 1966, s. 286-295.

Dizdaroğlu makalesinde Nevâyî’nin Türk diline yaptığı hizmetleri anlatır. Nevâyî’nin isimli eserinde *Muhâkemetü’l-Lügateyn*’den örnekler vererek Nevâyî’nin dil konusundaki düşüncelerini açıklamaya çalışır.

67. Ahmet Caferoğlu, “Nevâyî’nin Türk Dilli Hamsesi”, *Türk Dili*, XV/173, 1966, s. 298-300.

Caferoğlu, makalesinde Nevâyî’nin 1. *Hayretü’l-ibrâr* 2. *Leyli ve Mecnun*, 3. *Ferhad ve Şirin*, 4. *Seba-yi Seyyâre*, 5. *Sedd-i İskenderî* mesnevilerinden oluşan hamsesini tanıtmış ve Nevâyî’nin dil konusundaki Türkçü yaklaşımına ve onun Türk kimliğine değinmiştir.

68. Agop Dilaçar, “Nevâyî’nin dil anlayışı”, *Türk Dili*, XV/173, 1966, s. 301-304.

Araştırmacı, çalışmasında Nevâyî’den önce dil konusuyla uğraşmış iki Türk büyüğü Kâşgarlı Mahmud ve Emir Hüsrev’in dil konusundaki düşüncelerine değinmiş daha sonra Nevâyî’nin *Muhâkemetü’l-Lügateyn* isimli eserinde ortaya koyduğu düşüncelerini sıralamıştır.

69. Faruk K. Timurtaş, “Ali Şir Nevâyî’de Türklük duygusu”, *Türk Dili*, XV/173, 1966, s. 304-305.

Timurtaş, çalışmasında Nevâyî’nin eserlerinden örnekler vererek ondaki Türklük duygusunu göstermeye çalışmıştır. Nevâyî’nin Türkçeye verdiği öneme değinmiş ve yaşadığı döneme neden “Nevâyî Dili” denildiği üzerinde durmuştur.

70. M. Fahreddin Kırzioğlu, “Türk dilini sevmeye bakımından Nevâyî’nin yeri”, *Türk Dili*, XV/173, 1966, s. 306-316.

Makalede Ali Şir Nevâyî’nin “Türklüğü ve dilini sevmenin gereği” düşüncesinden yola çıkarak bu yolda emeği geçen diğer Türk büyükleri de anlatılmakta ve Ali Şir Nevâyî’nin yeri de belirtilmeye çalışılmaktadır.

71. Muhammed Sabir, *Ali Şir Nevâyî’nin Hayretü’l-Ebrar Mesnevisi Hakkında Araştırmalar*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doktora Tezi (aynı basım), Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1966, 319+478 s.

Yeni Türk filolojisinde yapılan bu çalışma, bu addaki esas tezin ilk kısmını içeriğine almaktadır.

Araştırmacı, çalışmasını *Hayretü'l-Ebrâr*'ın 6 nüshasına dayanarak oluşturmuştur: 1. Süleymaniye, Fatih Ktb. 3755, 2. Topkapı Sarayı, Revan Ktb. 810, 3. Topkapı Sarayı, Revan Ktb. 808, 4. Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Bölümü, 4334, 5. Topkapı Sarayı, Hazine Ktb. 802, 6. Süleymaniye, Fatih Ktb. 4056.

Araştırmacının çalışması *Hayretü'l-Ebrâr* ve yapısı, *Hayretü'l-Ebrâr*'ın dil yapısı olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır.

72. Muzaffer Uyguner, "Ali Şir Nevâyî", *Hisar Dergisi*, Sayı: 30, Cilt: 6, Yıl: 10, 1966, s. 28-29.

Uyguner, *Agâh Sırrı Levend*'in Ali Şir Nevâyî üzerine yazmış olduğu 4 ciltlik eserinin 1. cildinden faydalanarak Ali Şir Nevâyî'nin hayatı, eserleri ve fikirleri hakkında bilgi vermektedir.

73. *Agâh Sırrı Levend*, *Ali Şir Nevâyî III. Cilt. Hamseler: Hayret'ul Ebrar, Ferhad u Şirin, Leyli vü Mecnun, Seb'a-i Seyyar, Sedd-i İskenderi*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 253, Ankara, 1967, 556 s.

Agâh Sırrı Levend, Ali Şir Nevâyî için hazırladığı 4 ciltlik çalışmasının III. cildini sunmaktadır. Bu çalışmada; Topkapı Revan Kitaplığı 808 numarada kayıtlı Külliyyat nüshasının fotokopisi en önemli başvuru kaynağı olmuş, ayrıca Süleymaniye Kitaplığı, Fatih Bölümü'nde kayıtlı Külliyyat nüshasının fotokopisiyle, basılmış *Hamses* nüshası ve Taşkent'te Özbekistan Bilimler Akademisi'nin Arap harfleriyle yayımladığı mesnevilerden birkaçı da bu eseri hazırlarken *Levend*'e yardımcı olmuştur.

Bu cilt *Nevâyî*'nin mesnevilerinden yapılmış seçmeler değil eserin niteliğini olduğu gibi yansıtan tam ve kusursuz bir özetir.

74. János Eckmann, "Doğu Türkçesinde bir Kur'an çevirisi (Rylands Nüshası)" *TDAY- Belleten-1967*, s. 51-69.

Araştırmacı, çalışmada Manchester John Rylands Kitaplığı'nda Arapça yazmalar, 25-38 işaretiyle kayıtlı bulunan satır arası Doğu Türkçesi Kur'an çevirisini tanıtmaktadır. Eckman çeviri hakkında bilgiler verdikten sonra eserin nasıl bir çeviri olduğu ve çevirinin şeklini geniş bir şekilde izah eder. Daha sonra Eski Kur'an çevirileri

hakkında genel bir bilgi vererek ele alınan çevirinin hangi gruba ait olduğunu anlatmaktadır. Buna göre: Rylands nüshası, “Satırarası kelime kelime çeviriler” grubuna girmektedir.

Eckmann, Rylands nüshasının fizikî görünümü ve şu andaki durumu hakkında bilgi vererek bunu tablo ile gösterir. Son olarak da çevirinin üç farklı nüshasını karşılaştırmalı olarak örneklerle inceler.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynıbasım olarak yayımlanmıştır.²¹

75. Ağâh Sırrı Levend, *Ali Şir Nevâyî IV. Cilt. Divanlar ile Hamse Dışındaki Eserler*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 253, Ankara, 1968, s. 311.

Araştırmacının Ali Şir Nevâyî başlığı altında hazırladığı 4 ciltlik eserin son ciididir. Nevâyî'nin Divanları ile Hamsesi dışında kalan manzum ve mensur tüm eserleri yer almaktadır.

Bu ciltte şu eserler bulunmaktadır: *Münacaat, Çihil Hadis, Nazmü'l-Cevâhir, Nasâyimu'l-Mahabbe, Lisânu't-Tayr, Sirâcu'l-Müslimîn, Mecâlis'ün-Nefâis, Risâle'i-Muammâ* (Farsça), *Mizânu'l-Evzen, Muhâkemetu'l-Lugateyn, Târîh-i Enbiyâ ve Hukemâ, Târîh'i Mülûk-i Acem, Zübdetü'l-Tevârih, Mahbûbu'l-Kulûb, Halât-ı Pehlevân Muhammed, Vakfiye.*

Bu eserlerden *Münacaat, Çihil Hadis* ve *Muhâkemetu'l-Lugateyn*'in tümü alınmış, *Mahbûbu'l-Kulûb* ilk bölümünün hemen hemen bütünü denilebilecek genişlikte alınarak öteki bölümler özetlenmiş, *Mecâlisü'n-Nefâis*'de yer alan şairlerden Türkçe yazan şâirler taranarak hepsi alınmış, öteki eserler de önem derecelerine göre özetlenmiştir. Metinlerin tespitinde Topkapı'daki külliyyatın fotokopisi esas alınmış ve Fatih Kitaplığı'ndaki külliyyatın fotokopisi ile karşılaştırılmıştır.

76. Kemal Eraslan, “Seydi Ali Reis'in Çağatayca Gazelleri”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XVI, 1968, s. 41-54.

Araştırmacı, makalesinde öncelikle Seydi Ali Reis ve eserleri hakkında bilgi vererek makalede işlenen gazelleri tanıtmıştır. Makalede transkripsiyonlu metni verilen gazeller, *Mir'âtü'l-memâlik*'in

²¹ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 254-272.

Topkapı Sarayı Revan Kütüphanesi'nde 1470 numara ile kayıtlı nüshasından alınmıştır. Makalede 22 tane gazelin transkripsiyonlu metni yer almaktadır.

77. Zeynep Korkmaz "Hüseyin Baykara adına yazılmış Çağatayca Yusuf ve Züleyha mesnevisinin tanınmayan bir yazması ve eserin yazarı", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Enstitüsü Türkoloji Dergisi*, 3/1, 1968, s. 7-48.

Korkmaz, son zamanlara kadar Ali Şir Nevâyî'ye atfedilen Çağatayca *Yusuf ve Züleyha* hikâyesinin bilinen üç nüshası üzerinde durulduğunu belirterek eserin sahibi, yazılış yeri, tarihi gibi konularına açıklık getirecek yeni bir nüshanın bulunduğunu çalışmasının giriş bölümünde bildirir. Bu yazma V. Pertsch'in Berlin Yazmaları Kataloğu'nda 385 numarada yer alan ve geçici olarak Tübingen'de Staatsbibliothek'te korunan yazmadır.

Araştırmacı, eserin gerçek yazarı üzerindeki problemlere eğilmiş olanların çalışmaları hakkında bilgi verir. Bu bilgilerden sonra Berlin nüshasına dayanarak yaptığı karşılaştırmalar sonucunda eserin yazarının Ahmed Câm Jendebil'e ait olduğu sonucuna varır. Bu sonuçtan sonra çalışmasında eserin yazılış özellikleri ve yazarın kimliği hakkında bilgiler verir.

Çalışmanın sonunda eserin yazılışı ile ilgili bazı özellikler ve eserin yazarının sanatçılığı üzerinde fikir verebilmek için mesneviden bazı örnekler verilmiştir.

78. İsmet Binark, "Büyük Türk Şâiri ve Devlet Adamı Ali Şir Nevâyî", *Ön Aşya, Aylık Türkoloji Fikir ve Aktüalite Mecmuası*, Yıl: 4, Cilt: 4, Sayı: 41, Ankara, 1969, s. 5.

Ali Şir Nevâyî'nin ölümünün 467. Yıl dönümü nedeniyle yazılmış olan makale Ali Şir Nevâyî'yi kısaca tanıtan bir çalışmadır.

79. János Eckmann, "Sadî Gülistan'ının bilinmeyen Çağatayca bir çevirisi", *TDAY- Belleten 1968*, 1969, s. 17-29.

Gülistan'ın 1391'de Seyf-i Sarayî tarafından Memluk Kıpçakcası'na yapılan çevirisi dışında, araştırmacının tespit ettiği bu ikinci nüsha Or. 11685 numarada British Museum'da kayıtlı bulunan nüshadır. Eckmann, bu nüshayı incelemiş ve nüshanın başından ve sonundan eksikliklerin olduğunu tespit etmiştir. Araştırmacı, ayrıca

nüshayı fonetik ve morfolojik olarak incelemiş ve tespitlerini örneklerle göstermiştir. Bu açıklamalardan sonra çalışmanın sonuna Gülistan'dan mensur ve manzum transkripsiyonlu metin örnekleri vermiştir.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynıbasım olarak yayımlanmıştır.²²

80. Besim Atalay, *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, Ankara, 1970, 452 s.

Çalışma, Atalay'ın ölümünden sonra yayımlanmıştır. Atalay eseri Arap alfabesinin alfabetik sırasını bozmayarak aynıyla çevirmiştir. Sonuna ise Latin alfabesi sırasına göre bir dizin koymuştur. Sözcüklerin yanına Arap alfabesiyle sözcüğü yazarak sözcüğün yer aldığı sayfayı da belirtmiştir. Atalay'ın ifadesine göre yazmalar arasında çok büyük farklılıklar yoktur, ama en doğrusu "Fatih Nüshası"dır. Atalay, Türkiye kitaplıklarında bulunan bütün nüshaları ve eser üzerinde yapılmış çalışmalarını toplayarak sözlük üzerinde iki yıl çalışmıştır.²³

81. Kemal Eraslan, "Doğu Türkçesi'nde ek uyumsuzluğuna dair", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XVIII, 1970, s. 113-124.

Çalışmada Doğu Türkçesinde Arapça ve Farsça kelimelere getirilen eklerin kalın sıradan oluşunun sebepleri üzerinde durulmuş ve daha önce Eckmann'ın üç tane olarak tespit ettiği ekin 11 ekte tespit edildiği söylenmiş ve bu ekler örnekleriyle birlikte açıklanmıştır.

82. Gönül Alpay, "Ali Şir Nevâyî'nin Ferhad ü Şirin Mesnevisi üzerindeki etkiler", *TDAY-Belleten* 1970, s. 155-167.

Çalışma, Nevâyî'nin hamsesinin ikinci mesnevisi olan *Ferhad ü Şirin*'i yazarken Nevâyî'yi etkileyen şâirlerden ve onların eserlerinden bahsetmektedir. Çalışmada başta *Hüsrev ü Şirin* mesnevisiyle Nizamî, *Şirin ü Hüsrev* mesnevisiyle Emir Hüsrev Dihlevî olmak üzere pek çok motif ve mesnevi üzerinde durulmuştur. *Ferhad ü Şirin* mesnevisinde ise Nevâyî'nin çevresi ve devrinin etkileri hakkında bilgi verilmiştir.

²² János Eckmann, *a. g. e.*, s. 273-285.

²³ Zuhul Kargı-Ölmez, *a. g. e.*, s. 139-140.

83. Osman Fikri Sertkaya, "Osmanlı şâirlerinin Çağatayca şiirleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XVIII, 1970, s. 133-138.

Çalışmada Osmanlı şairlerinden Nedim ve Şeyh Galib'in Çağatay Türkçesi ile yazılmış birer gazelinin transkripsiyonu ile kelime listesi verilmektedir.

84. János Eckmann. "Bilinmeyen bir Çağatay şairi Şahî ve Divanı", *TDAY- Belleten 1970*. 1971, s. 13-36.

Araştırmacı, 1966 yazında Londra, India Office Kitaplığı'nda bulunan Çağatayca yazmalar arasında Turki MS 23 ve Turki 25 numaralarında kayıtlı iki küçük yazmayı bulmuştur. Bu yazmalar o ana kadar bilinmeyen Şahî adında bir Çağatay şairine aittir. Araştırmacı bu çalışmasında Şahî isimli şair hakkında bilgi verdikten sonra *Şahî Divanı*'ndan örnekler vermektedir.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynıbasım olarak yayımlanmıştır.²⁴

85. János Eckmann, *The Divan of Gada'i*. New York: Indiana University Publications Uralic and Altaic Series, Volume 113, Published by Indiana University, Bloomington. 1971, 405 s.

Gedâi Divanı'nın bu yayımı, Paris, Bibliotheque Nationale, Supplement Turc No. 981'de bulunan tek nüshasına dayanılarak yapılmıştır. İki bölümden oluşan yazmanın ilk bölümünde *Lûtfi Divanı*, ikinci bölümünde ise *Gedâi Divanı* yer almaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde Gedâî'nin hayatı, yaşadığı dönem, şiiri, divanı ve bu divana ait dil özellikleri anlatılmaktadır.

Giriş bölümünden sonra eserin transkripsiyonlu metni verilmektedir. Çalışmada madde başı Çağatayca, açıklamaları İngilizce olan bir de sözlük yer almaktadır. Ayrıca çalışmaya Divan'ın tıpkıbasımını da eklenmiştir.

86. Kemal Eraslan, "Nevâyî'nin <<Hâlât-ı Seyyid Hasan Big>> Risalesi", *Türkiyat Mecmuası*, XVI, 1971, s. 89-110.

Araştırmacı bu çalışmasını, Nevâyî'nin yakın arkadaşı Seyyid Hasan-ı Erdeşîr hakkında yazılan risalenin 4 nüshasını karşılaştırarak

²⁴ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 287-310.

hazırlamıştır. Eraslan bu çalışmasını hazırlarken karşılaştığı nüshalar şunlardır: 1) Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Bölümü, no. 4056 (F), 2) Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Bölümü, no. 808 (R), 3) Üniversite Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, no. 4149 (Müze) (Üç), 4) Üniversite Kütüphanesi, Türkçe yazmalar, no. 5452 (Müze) (Üb)

87. Fernard Grenard, *Babür*, Çeviren: Orhan Yüksel. MEB Basımevi, İstanbul, 1971, 207 s.

Eserde Babür'ün hayatı anlatılırken Babür'ün memleketi olan Türkistan ve Türkistan'da yaşanan olaylar da işlenmiştir. Toplam 14 bölümden oluşan bu eserde Babür'ün tahta çıkışından ölümüne kadar olan hayatı; siyasi, kültürel ve sosyal bir bakış açısıyla verilmiştir. Babür'ün ölümünün anlatıldığı 14. bölümden sonra esere "İlaveler" başlığı altında iki kısım eklenmiştir.

88. Osman Fikri Sertkaya, "Osmanlı şâirlerinin Çağatayca şiirleri II", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XIX, 1971, s. 171-184.

Bu çalışmada Ahmed-i Dâî, Karamanlı Nizamî, Refî'i-i Âmidî, Fasih Ahmed Dede ve Benli-zâde İzzet Efendi'nin Çağatay şivesi ile yazılmış gazellerine, Vakanüvis Mehmed Pertev (Muvakkıt-zâde) tarafından kaleme alınmış Benli-zâde İzzet Efendi'nin gazeli ile Çağatay şivesi ile yazılmış tahmisine, Za'iffi'nin Osmanlı Türkçesi, Arapça, Çağatayca ve Farsça beyitlerle yazdığı mülemmasının transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir.

89. János Eckmann, "Nevâyî'nin ilk divanları üzerine", *TDAY- Belleten* 1970, 1971, s. 253-269.

Eckmann, çalışmasında Nevâyî'nin yazmış olduğu ilk divanların biçimsel yapısı ve nüshaları hakkında bilgi vermektedir. Daha sonra Nevâyî'nin kendi sözlerinden yola çıkarak ve divanlarına dayanarak şiirlerinin kronolojik sıralamasını yapmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise ilk divandaki şiirlerin *Bedâyü'l-Bidâye*, *Hazâyiniü'l-Maâni'deki Garayaibü's-Sıgâr*, *Bedâyü'l-Vasat*, *Fevâyidü'l-Kiber*'e nasıl serpiştirildiğini gösteren bir çizelge bulunmaktadır.

Makale János Eckmann *Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynıbasım olarak yayımlanmıştır.²⁵

²⁵ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 191-207.

90. Gönül Alpay-Tekin, "Yusuf Emiri'nin Beng ü Çağır adlı münazarası", *TDAY- Belleten* 1972, s. 103-125.

Makalede ilk olarak Yûsuf Emirî'nin eseri tanıtılır. Yûsuf Emirî eserinde Attar'ın Selmân-ı Saveci, Hafız-ı Şirazî'den, Ubeyd-i Zakanî'nin *Dilgûşa* adlı eserinden, Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinden, kendisinin ya da başka şairlerin yazdığı şiirlerden alınan Farsça ve Türkçe beyitlere yer vermiştir. Eserdeki hikâyeye ise Çağatayca deyimler ve atasözlerinin kullanıldığı sade fakat sanatlı bir düz yazıyla anlatılmıştır.

Yûsuf Emirî, şarap ve afyonu birbirine paralel bir şekilde karşılaştırır. Şarap ve afyonun nasıl elde edildiğini, nasıl içildiğini ya da yenildiğini, bunlara alışmış kişilerin dış görünüşünü, karakterlerini, davranış ve eylemlerini gerçekçi bir gözle, bir bir sayıp dökerek her ikisinin fayda ve zararda birbirine eşit olduğunu ortaya koymaya çalışır.

Araştırmacı, bu bilgileri verdikten sonra makalesinde şarap ve afyonun edebiyatımızdaki yerine değinir. Bundan sonra Yûsuf Emirî'nin eserini sunar.

91. Osman Fikri Sertkaya "Osmanlı şairlerinin Çağatayca şiirleri III. Uygur harfleri ile yazılmış bazı manzum parçalar I", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XX, 1973, s. 157-184.

Makalenin ilk bölümünde Bahî mahlaslı bir şairin Nevâyî'nin bir gazeline Çağatay şivesi ile yazdığı iki nazirenin transkripsiyonlu metni verilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde yazarı bilinmeyen 17 beyitlik bir kaside ile Lutfî'nin bir gazeli, Lutfî ile Sekkakî'nin bazı gazellerinin transkripsiyonlu metni, son bölümde ise transkripsiyonu verilen metinlerin tıpkıbasımları verilmektedir. İkinci bölümdeki 3 vesika da Çağatayca özellikleri taşımaktadır.

92. Emel Esin, *Son Çağatay Devrinde Doğu Türkistan'da Resimli Bir Han Silsilenamesi*, (Prof. Zeki Velidi Togan'ın İran'da Bulduğu Bir Yazma), İ. Ü. Edebiyat Fakültesi, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, (Z. V. Togan Hatıra Sayısı), 5/1-4, 1973, s. 171-203.

Zeki Velidi Togan'ın Meşhet'te bulduğu bu eser, 16. yüzyıl ortalarında Doğu Türkistan'da yazılmıştır. Yazar bu eseri tanıtırken Zeki Velidi Togan'ın hatirasına armağan etmiştir. Eserde konu ile ilgili 11 levha bulunmaktadır.

93. *Ebülgazi Bahadır Han. Şecere-i Terakime. Türklerin Soy Külliği.* Hazırlayan: Muharrem Ergin, Tercüman 1001 Temel Eser, No: 33, İstanbul, 1974, 97 s.

Çalışma, A. N. Kononov'un 1958'de yapmış olduğu Rusça yayımının esas alınarak yapılan bir araştırmadır. Çalışmanın Ön sözünde Ebülgazi Bahadır Han'ın hayatı ve eserleri anlatılmaktadır. Tercümenin sonuna metnin tıpkıbasımı da eklenmiştir. İndeks bölümünde ise tercümenin satır numaraları verilmediği için asıl metnin sayfa numaraları ile yetinilmiştir.

94. János Eckmann, "Kur'an'ın Doğu Türkçesi'ne çevirileri", (Çeviren: Ekrem Ural), *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* Cilt: XXI, 1974, s. 15-24.

Eckmann, bu çalışmasında ilk Kur'an tercümeleri ve mahiyetleri, ardından da 12-16. yüzyıllarda meydana getirilen 6 Kur'an tercümesi hakkında bilgi vermektedir.

Çalışmada adı geçen 6 Kur'an tercümesinin nüshalarının bulunduğu yerler şöyle zikredilir: 1. Türk İslâm Eserleri Müzesi no.73'te bulunan tercüme (TİEM T 73), 2. Manchester Rylands Kitaplığı'nda Rylands; Arapça Yazmalar 25-382'de korunan tercüme, 3. Taşkent'teki Özbek İlimler Akademisi Kitaplığında Farsça ve Doğu Türkçesi tercümeli bir el yazması, 4. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa Camii No. 2'de bulunan tercüme, 5. 1914'de Karşı'da bulunan ve Leningrad'daki Asya Halkları Enstitüsü'nde bulunan tercüme, 6. Maverâünnehir'de 16. asrın ilk yarısında meydana getirilen tercüme (Bu tercümenin iki yazması vardır: 1. Topkapı Kitaplığı III. Ahmet kısmı no. 16 ve Konya Mevlâna Müzesi Kitaplığı no. 6624/921)

Çalışma, Kur'an tercümlerinden verilen örneklerle biter.

95. Hamza Zülfikar, "Çağatayca Bir Kuran Tefsiri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Enstitüsü Türkoloji Dergisi*, 6/1, 1974, s. 153-196.

Makalede ilk olarak Türkçe din kitapları ve A. Z. Velidi tarafından Karşı şehrinde bulunan ve yazarı bilinmeyen "Anonim Kur'an Tefsiri" hakkında bilgi verilmektedir. Eser Leningrad Asya Müzesi yazmaları arasında 2475 numarada kayıtlı iken İstitut

Narodov Azii Kitaplığı 332 numaraya nakledilmiştir. Araştırmacı, çalışmasında bu tefsirden küçük parçalara yer vermektedir.

Hamza Zülfikar, TDK Kütüphanesi'nde 20 numarada kayıtlı bulunan "Anonim Kur'an Tefsiri"nden bu küçük parçaları verdikten sonra eser üzerine çalışanlar hakkında bilgi vermektedir. Daha sonra eserden örnekler alarak eserin dil yapısı ve hangi döneme ait olduğu hakkında yorumlar getirmektedir.

Çalışmada Süleymaniye Kütüphanesi'nde 20 numarada kayıtlı bulunan başka bir Kur'an çevirisi üzerinde de durulmaktadır. Bu çevirilerden de örnekler verilmektedir.

Kur'an çevirilerinin sözlükçülük bakımından önemi başlığı altında bu konu hakkında bilgi veren araştırmacı tefsirin yazıldığı yer ve çağ başlığı altında bu konuyu aydınlatır. Araştırmacı sonuç olarak tefsirin Ubeydullah Han döneminde yazıldığı kanaatine varmaktadır.

Çalışma, metnin imlâ ve ses özellikleri verilerek bitirilir.

96. Ali Alparslan, "Babur'un icad ettiği <<Baburî Yazısı >> ve onunla yazılmış Kur'an", *Türkiyat Mecmuası*, XVIII, 1973-75, s. 161-168.

Araştırmacı, makalesinde Babür Şah hakkında kısaca bilgi verdikten sonra Babür'ün Hindistan'ı almadan önce Kabil'de hükümdar iken 1504'te kendisinin icad ettiğini ve örneklerini birçok yere gönderdiğini söylediği <<Baburî Hattı>> hakkında bilgiler vermektedir. Bununla birlikte bu yazı ile yazılmış ve Ahmed Golçin Maani'nin "Moshaf-ı Baburî, Nâme-i Âstân-ı Kods, Meşhed 1344 şemsî hicrî, 1384 hicri, 1965 milâdî no: 20, s. 60-84'" isimli makalesinde bahsedilen Kur'an üzerinde durur. Çalışmanın sonunda Babur yazısının anahtarı adıyla bu yazının alfabesi ve Babur hattı ile yazılmış Kur'an'dan 1 varak tıpkıbasım örneği verir.

97. Osman Fikri Sertkaya, "Osmanlı şâirlerinin Çağatayca şiirleri IV", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXII, 1977, s. 169-189.

Makalede Sâfî'nin bir gazeli, Sultan I. Selim'in bir beyti ile bir gazeli, Amrî'nin bir rubaisi, Dukâkînzâde Ahmed'in bir muhammesi, Fuzulî'nin bir tahmisi, Kâtibî'nin 3 gazeli, 5 tarih manzumesi ve bir kıt'ası, Sa'î'nin bir tarih manzumesi, Nedim-i Kadîm'in bir rubaisi

ve Refî-i Âmidî'nin bir gazeli olmak üzere 18 yeni örnek verilmektedir.

98. Ali Alpaslan-Kemal Eraslan, "Kamran Mirzâ'nın Divanı I", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXIII, 1977-1979, s. 37-163.

Çalışmada ilk olarak Kâmrân Mirza'nın yaşamı, şâirliği, divanı hakkında bilgi verilmektedir. Kâmrân Mirza'nın biri Türkçe ve Farsça diğeri sadece Farsça iki divanı vardır. Türkçe ve Farsça şiirlerinin bulunduğu divanın iki nüshası mevcuttur: 1. Bankipur nüshası: Bankipur Şarkiyat Kütüphanesi'nde 105 numaralı nüsha, 2. Kalkuta nüshası: Bu nüshanın Bankipur nüshasından kopya edildiği düşünülmektedir. Bu makalede yayımlanan bölüm bu nüshaya aittir.

Makalede divanın bir bölümü, Farsça kısımlar, Arap harfli ve tercümesi ile birlikte; Türkçe bölümler ise transkripsiyonlu metin olmak üzere yayımlanmıştır. Çalışmada metin bölümünden sonra Notlar bölümü, Metin bölümündeki kelimeleri içeren Sözlük bölümü ve metinde kullanılan bölümün tıpkıbasımı yer almaktadır.

99. Kemal Eraslan, "Nevâyî'nin <<Hâlât-ı Pehlevan Muhammed>> Risalesi", *Türkiyat Mecmuası*, XIX, 1977-79, s. 99-164.

Araştırmacı, bu çalışmasında Ali Şir Nevâyî'nin Hâlât-ı Pehlevan Muhammed adlı risalesini 3 farklı nüshayı karşılaştırarak yayımlamıştır. Çalışmada faydalanılan nüshalar şunlardır: 1) Revan nüshası: Topkapı Sarayı Revan Kütüphanesi'nde 808 numaralı nüsha, 2) Fatih nüshası: Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih bölümünde kayıtlı 4056 numaralı nüsha, 3) Üniversite nüshası: İstanbul Üniversitesi Genel Kitaplığında 4149 numaralı nüsha.

100. Abdurrahman Güzel, "Kaygusuz Abdal'ın Çağatayca bir gazeli", *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü Dergisi*, Yıl: 17, Sayı: 194, 1978, s. 37-40.

Araştırmacı, Kastamonu'da İsfendiyar Beg zamanında Derviş Ali Horasanî tarafından 907/1501'de istinsah edilen ve Kaygusuz Abdal'ın pek çok eserini ihtiva eden 345 yaprak yazmada onun Çağatayca bir gazeline rastlamıştır. Çalışmada yazmanın 70a*b yaprağında yer alan 9 beyitlik gazelin transkripsiyonlu metni ve metnin tıpkıbasımı verilmektedir.

101. Annette Susannah Beveridge, *The Babur-name in English (Memoirs of Babur)*, translated from *The original Turki Text of Zahiru'd-din Muhammed Babur Padshah Ghazi*, London, 1921, 880 + LXXXI s.

“*Babürname*’nin Haydarabad nüshasının İngilizce’ye çevirisi olan Beveridge’in bu eseri, metnin Farsça tercümesi ile kontrolü yapılan bir yayımdır. Bu yayımın yeni baskısı *Babur-nama (Memoirs of Babur)*, başlığı ile yeniden yapılmıştır. (Song-e-Meel Publications, Chowk Urdu Bazar Lahore, Pakistan, 1979, s. 873+LXXXI).

Babur-nama (Memoirs of Babur), Babür’ün hayatının, metnin kurgulanışının, Babür-nâme’nin nüshalarının ve Babür’ün diğer eserlerinin tanıtıldığı giriş bölümünden, Fergana, Kabil, Hindistan hatıralarının İngilizce tercümelerinin yer aldığı metin bölümünden, Notlar, Kişi Adları İndeksi, Yer Adları İndeksi, Genel İndeks, Çeviride ve Dipnotlarda atlanılan yerlerin gösterildiği kısımlar, Ek Notlar ve İlâveler bölümlerinden oluşmaktadır.

102. Kemal Eraslan, *Ali-Şîr Nevâyî. Nesayimü’l-Mahabbe Min Şemayimi’l-Fütüvve* -Doktora Tezi- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 265, 1979, 507 s.

Eser, Câmî’nin yazmış olduğu sufîler tezkiresinin tercümesidir. Nevâyî, sufîlerin hayat ve fikirleri hakkında bilgi veren bu eseri, Farsça bilmeyen Türkler tarafından da okunabilmesi için yazmıştır. Sade bir dile, zengin bir kelime kadrosuna ve dil özelliklerine sahip olan eser, Çağatay nesir dilinin önemli bir kaynağıdır.

Kemal Eraslan, eserin yedi nüshasından beşini karşılaştırmış ve Topkapı, Revan Kitaplığı No: 808’deki nüshayı esas almıştır. Eser, “Sunuş”, “Ön Söz”, “Giriş” ve “Metin” bölümlerinden oluşmaktadır. Son bölüm “Şahıs Adları”; “Eser Adları” ve “Yer Adları” indeksine ayrılmıştır.

103. János Eckmann, “Çağatayca”, *Tarihi Türk Şiveleri*, Ankara, 1979, s. 211–245.

Araştırmacı çalışmasında Çağatayca’nın ortaya çıkışı, Çağatay tabirinin oluşumu ve kullanılışı, Çağatay Tili veya Çağatay Türkisi tabirinin kullanılış sahası ve dönemleri, Çağatayca’nın dönemleri ve bu dönemler üzerine farklı bakış açıları, Çağatayca üzerine çalışan

Avrupalı bilim adamları hakkında bilgi verdikten sonra Çağatayca'nın gramerini anlatmıştır.

Makale *János Eckmann Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* adlı eserde aynıbasım olarak yayımlanmıştır.²⁶

104. Jean-Louis Bacqué-Grammont, *Le Livre De Babur (Mémoires de Zahiruddin Muhammed Babur de 1494 à 1529)*, traduit du turc tchaghataï par Jean-Louis Bacqué-Grammont, annoté par J.-L. Bacqué-Grammont et Mohibbul Hasan, publié avec le concours du Centre National des Lettres, Collection Unesco D'œuvres, Unesco, Publications Orientalistes de France, 1980, 478 s.

Babür Kitabı (Zahürriddin Muhammed Babür'ün 1494'ten 1529 kadarki Anıları) isimli eserin giriş bölümü üç kısımdan oluşmaktadır. Her kısmını farklı bir araştırmacı yazmıştır. Sabakhat Azim-djanova, 1. Bölüm: "Babür en Transoxine"; Abd-All-Hayy Habibi, 2. Bölüm: "Babür en Afganistan"; Mohibbul Hasan, 3. Bölüm: "Babür en Inde"; Louis Bazin, "Önsöz".

Giriş bölümünden sonra Babür'ün Hatıraları 3 bölüm halinde Fransızca olarak anlatılmaktadır. "Metin" bölümünden sonra "Notlar" bölümü yer almaktadır.

105. Hamid Süleyman, *Hafiz Harezmî Şiiriyetinden* [Hafiz Harezmî'nin şiirlerinden seçme türler], Taşkent, 1980, 124 s.

Araştırmacı, Hafiz Harezmî hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra onun yazmış olduğu çeşitli şiir türlerinden örnekler vermiştir. Eserin sonunda ise bu şiirlerde geçen bazı kelimelerin sözlüğü bulunmaktadır.

106. Hamid Süleyman-Hafize Fazile Süleymanova, *Hafiz Harezmî. Divan I-II*, Taşkent, 1981, 304+300 s.

Eser, Hafiz Harezmî ile ilgili geniş bir giriş ile başlar. Araştırmacı, Divan'ın içinde bulunan şiirleri türlerine göre ayıran bir sınıflandırma yapmıştır. Eserde zor okunan bazı kelimelerden örnekler vererek bu kelimelerin Özbekçesini kelimelerin altına yazmıştır. Araştırmacı, bu bilgileri verdikten sonra Divan'da yer alan şiirlerin Kiril harfliyle transkripsiyonunu yapmıştır. Eserin birinci cildinde tamamen gazeller yer almaktadır. 2. ciltte ise gazeller, müstezatlar,

²⁶ János Eckmann, *a. g. e.*, s. 74-108.

terkib-i bentler, terci-i bentler, kıt'alar, rubailer yer almaktadır.

107. Satı Erişen, "Ali Şir Nevâyî-2", *Ilgaz Dergisi*, 232-233, 1981, s. 15.

Erişen,* bu makalesinde Ali Şir Nevâyî'nin Türkçe sevgisini ve Nevâyî'nin dil konusundaki düşüncelerini anlatmıştır. Ali Şir Nevâyî'nin dil konusundaki düşüncelerini anlatırken şu başlıklar altında konuyu incelemiştir: 1. Türkçenin zenginliği, 2. Türkçenin sanat gücü, 3. Türkçenin ses zenginliği, 4. Türkçenin anlatım gücü.

Makalede adı geçen konulardan sonra Nevâyî'nin sanatçılığı, erdemleri ve dile verdiği önemi ayrı ayrı ele alınmıştır.

108. İya Vasilyevna Stepleva, *Sementika Gazeley Bâbura*, [Bâbür'ün Gazellerinin Semantiği], Moskova, 1982, 327 s.

Eser dört bölümden oluşmaktadır. 1. bölüm Bâbür'ün gazellerinin yapısı, 2. bölüm Bâbür'ün gazellerinin semantiği, 3. bölüm Bâbür'ün gazellerinin yapısal sisteminin kuruluş ilkeleri, 4. bölüm Bâbür'ün gazellerinin tipik konu ve kişileridir. Bu bölümlerden sonra bibliyografya bölümü yer almaktadır. Yazarın *The Semantics of Babur Gazels* isimli makalesinin özetinden sonra, Bâbür'ün gazellerinin Arap harfli metinleri verilmektedir.

109. Şafika Yarkin, *Divan. Zahiruddin Muhammed Babur –Mukaddime. Makale, Tashih-*, 1983 (1362), 136+323 s.

Çalışmada, Bâbür, eserleri ve divanı hakkında bir giriş bölümü vardır. Eserin 2. bölümünde Bâbürün Bâbür'ün gazelleri üzerinde yapılan düzeltmeler ele alınmaktadır. 3. bölüm Bâbür Divan'ında yer alan şiirlere ayrılmıştır. Bu bölümde şiirler; gazeller, mesneviler, tuyuğlar gibi türler altında ele alınmıştır. 4. bölüm Bâbür'ün diğer eserlerinden (Aruz risalesi ve Bâbürname) alınan parçalara ayrılmıştır. 5. bölüm Divan'da yer alan şiirler için hazırlanmış bir sözlüktür. 6. bölüm özel isimler dizinidir. 7. bölümde ise bibliyografyadır.

110. Ahmet Caferoğlu, "Çağatay Türkçesi ve karakteri", *Türk Dili Tarihi II, İstanbul: Enderun Kitabevi 3. Baskı*, 1984, s. 195-229.

---

* Aynı yazarın aynı derginin bir önceki sayısında yazısının birinci bölümü bulunmaktadır. Derginin bir önceki sayısına ulaşamadığım için tanıtımını yapamadım.

A. Caferoğlu, adı geçen çalışmasını “Çağatay Türkçesi ve Karakteri”, “Semerkant ve Herat’ın Kültür Merkeziliği”, “Çağatay Türkçesi ve Leksikografi Mektebi ve Mahsulleri” başlıkları altında hazırlamıştır.

111. Recep Toparlı, “Çağatay Şairi Hâfız Hârezmî”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 28, 1984, s. 85–116.

Bu makalede Prof. Dr. Hamid Süleyman tarafından 1975’te Hindistan’ın Haydarabad şehrinde bulunan ve aynı araştırmacı tarafından yayımlanan divanın tanıtımı yapılmaktadır. (Hâfız Hârezmî, Divan, Taşkent, 1981, Özbekistan Fenler Akademiyası, H. Süleyman Namidaki Kolyazmalar Enstitüsü, Cilt 1, 302 s.; Cilt 2, 297+5 s.)

Araştırmacı yaptığı tanıtımda Hamid Süleyman’ın çalışmasının giriş bölümünü aktarmış ve eserin transkripsiyonlu metninden örnekler vermiştir.

112. Reşit Rahmeti Arat, *Babürnâme*, II. Basım, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985, 622 s.

Babürnâme, Babür’ün en önemli eseri olan hatıratının Türkiye Türkçesi’ne çevirisidir. Eser; Fergana, Kabil ve Hindistan olmak üzere üç bölümden oluşmuştur. Daha önce MEB tarafından 3 cilt olarak yayımlanan eser, bu çalışmada tek cilt olarak yayımlanmıştır. Eserin sonunda ilaveler bölümü yer almaktadır.

113. Jean-Louis Bacqué-Grammont, *Le Livre De Babur. Babur-nama* بابرنامه *Mémoires du premier Grand Mogol des Indes (1494-1529)*, Annoté avec la collaboration de Mohibbul Hasan Hasan, miniatures mongoles inédites du XVIe siècle photographies de Roland et Sabrina Michaud, Collection Orientale De L’imprimerie Nationale, Paris, 1985, 376 s.

Babür Kitabı (Babürname. Hindistandaki İlk En Büyük Hintli Türkün Anıları. 1494–1595). Eserde Giriş ve Metin olmak üzere iki bölüm vardır. Babür’ün hayatı, Çağatay devleti ve Babür devletinin kısa tarihi ve Babür’ün hatıratı üzerine yapılan çalışmalar Giriş bölümünde, Babür’ün hatıraları Metin bölümünde yer almaktadır.

Metin bölümleri şunlardır: 1) La Transoxion et les années D’épreuves 2) Kaboul, les années d’apprentissage 3) Le Triomphe Indien.

Çalışmanın metin bölümünde her sayfa iki sütundan oluşmaktadır. Sayfaların sol sütununda araştırmacı dipnotlarla açıklamalarda bulunmakta; kişi, yer vb. adları ve kelimelerin anlamlarını açıklamaktadır. Büyük boy kuşe kağıda hazırlanan eserin metin bölümüne renkli minyatürler, hatıraların geçtiği yerlerin günümüzdeki fotoğrafları ve günümüzde o bölgelerde yaşayan insanların fotoğrafları da eklenmiştir.

Çalışmanın sonunda 7 nesli gösteren oldukça geniş bir soy ağacı yer almaktadır. Bu soy ağaçlarından sonra Babür'ün icat ettiği yazı hakkında da bilgi verilmektedir.

Çalışmanın en sonunda kişi ve yer adları dizini eklenmiştir.

Bu yayının J.-L. Bacqué-Grammont tarafından yapılan tanıtması için bk. *Impressions bulletin de L'Imprimerie Nationale*, Numéro 31, décembre 1985, s. 36-39.

114. Aziz Kayumov, "Nevâyi'nin umumî tarihga aid bir kitabı toğrisida", *TDAY- Belleten-1985*, s. 85-87.

Kayumov, çalışmasında adı "*Tarih-i Anbiya ve Hükema*" olan Nevâyi'nin tarihi eserini ve bu eser üzerine yapılmış olan çalışmaları ele almaktadır.

115. Jean-Louis Bacqué-Grammont, "Les Affaires Mogholes vues par un Ambassadeur Özbek a İstanbul vers 1550*", *Passé Turco-Tatar Present Soviétique. Études offertes à Alexandre Bennigsen = Turco-Tatar Past Soviet Present. Studies presented to Alaxanre Bennigsen, Paris, 1986*, s. 165-174.

Yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa devletleri arasındaki savaşlar, düşmanlıklar, öte yandan Osmanlıların doğudaki İran savaşları ile olan münasebetleri, Topkapı müzesindeki tarihi belgelere ve yazıtlara dayanarak aktarılmaya çalışılmıştır. 16. yüzyılda İstanbul'da bulunan bir Özbek diplomatın gözüyle Osmanlı'nın o dönemde Orta Asya ve Moğol kültürleri ve hanedanları ile olan münasebetleri incelenmiş ve Osmanlı Türkçesi ile yazılmış 26 satırlık bir belgenin transkripsiyonu ile Fransızca çevirisi verilmiştir.

116. Kemal Eraslan "Çağatay şiiri", *Türk Dili (Türk şiiri özel sayısı)*, LII, 415-416, 1986, s. 564-717.

Araştırmacı, çalışmasında Çağatay Türkçesi şiirini geniş bir şekilde işlemiştir. Çağatay edebi dilinin ve edebiyatının devrelerini

anlattıktan sonra Çağatay dönemi şairlerini tanıtip onların şiirlerinden örnekler vermiştir.

117. Osman Nuri Ekiz ve Diğerleri, *Çağatay Edebiyatı ve Ali Şir Nevâyî*, İstanbul, 1986, 144 s.

Çalışmaya Çağatay dönemi tarihi ve dil özelliklerine genel bir bakışla başlanmıştır. Çağatay dönemi edebiyatının 4 döneme ayrıldığı belirtilen çalışmada dönemlerin her birinin genel özelliklerine kısaca değinilmiş ve dönemlere ait eserlerden örnekler verilmiştir.

Çağatay dönemi şair ve yazarlarına ait eserler “Çağatay Edebiyatından Örnekler” bölümünde anlatılmıştır. Bunlar arasında Babür hakkında geniş bilgi verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde Ali Şir Nevâyî’ye değinilmiştir. Bu bölümde onun edebî kişiliği, dili ve Türkçülüğü üzerinde durulmuştur.

118. Ali Alpaslan-Kemal Eraslan, “Kamran Mirzâ’nın Divanı II”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 26, 1986–1993, s. 11–78.

Bu makale aynı derginin 23. cildinde yayımlanan Divan’ın ikinci bölümünü içermektedir. Bu bölümde 15 manzume bulunmaktadır. Çalışmada ilk olarak bu 15 manzumenin Türkçe olanlarının transkripsiyonlu metni, Farsça olanların Arap harfli metniyle beraber tercümeleri verilmiştir. Bu bölümden sonra Sözlük ve Tıpkıbasımlar bulunmaktadır.

119. İbrahim Yarkın, “19. Yüzyılın ilk yarısında Fergane’de yetişen kadın şairler”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türk Kültür Araştırmaları*, 25/2, 1987, s. 123–127.

18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın ilk yarısında Fergane’de kurulan Hokand hanlığı döneminde yetişmiş olan Nadire, Üveysi ve Mahzune isimli üç kadın şair tanıtılmıştır.

120. Kemal Eraslan, *Hüseyin-i Baykara Divanından Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 709 (1000 Temel Eser Dizisi, 126), Ankara, 1987, 142 s.

Çalışma, Hüseyin Baykara’nın divanından seçilmiş pek çoğu gazel olan 50 şiir ve bu şiirlerin tercümesinden oluşmaktadır.

Eserin giriş bölümünde Hüseyin Baykara’nın hayatı, yapısı ve

mizacı, şairliği ve eserleri ile Hüseyin Baykara devrindeki ilim ve sanat anlatılmıştır. Metin bölümü 50 şiir ve şiirlerin tercümesinden oluşmaktadır. Seçmelerde şiirlerin tercümesi yapılırken, metinlerin daha iyi anlaşılması için kısa açıklamalarda bulunulmuştur. Metin bölümünden sonra yer alan sözlük kısmında metinlerde geçen bütün kelimeler yer almaktadır. Metinlerde transkripsiyon işaretlerine yer verilmemiştir.

121. Gönül Alpay-Tekin, "XVI. Yüzyıl Çağatay şairi Meclisî'nin Seyfemülûk adlı mesnevisi hakkında", *Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi = Journal of Turkish Studies*, 2, 1987, s. 123-133.

16. yy'a ait *Dâsitân-ı Seyfe'l-mülûk ve Bedî'ül-cemâl-i perî-zâd* adlı Çağatayca hikâye Paris Bibliothèque Nationale'de Lutfî'nin "Gül u Nevruz" adlı mesnevisiyle aynı mecmua içinde bulunmaktadır. Bu hikâyenin ikinci bir nüshasının olduğu Kazan Üniversitesi matbaasında basılan *Kıssa-i Seyfe'l-mülûk* adlı eserden anlaşılmıştır.

Araştırmacı bu nüshalardan yola çıkarak Meclisî'nin bu eserin özelliklerini ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır.

122. Osman Fikri Sertkaya, "Mongolian Words and Form in Chagatay Turkish (Eastern Turkî) Turkey Turkish (Western Turkish)", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1987, s. 265-280.

"*Çağatay Türkçesi (Doğu Türkçesi) ve Türkiye Türkçesi (Batı Türkçesi)ndeki Moğolca kelimeler ve şekiller*" isimli makalenin ilk bölümünde Türkçe ve Moğolca'nın dil alanındaki benzerliği üzerine kimlerin çalıştığı ve bu alanda çalışanların eserleri hakkında bilgi verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkçe'deki Moğolca unsurların üç bölümde inceleneceği belirtilir: 1. Kuman-Kıpçak Türkçesi, 2. Çağatay Türkçesi, 3. Osmanlıca, Azerice ve Türkiye Türkçesi. Daha sonra Sertkaya, üç bölüme ayırdığı konuyu örneklerle işlemektedir.

123. Reşid Rahmeti Arat, *Gazi Zahirüddin Muhammed Babur. Vekayi 1-2*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1987, 675 s.

Vekayi, Babür'ün yaşamını, verdiği mücadeleleri ve başarılarını kendi kalemiyle anlattığı bir eserdir. Önsözü ve tarihi özeti Y. Hikmet Baydur tarafından yazılan eseri, Doğu Türkçesi'nden çeviren izahlı indeksi ve notları hazırlayan Reşid Rahmeti Arat'tır.

Eser 3 bölümden oluşmaktadır. 1. Fergana. 2. Kabil, 3. Hindistan. Eserin 1. cildinde Önsöz (Hikmet Bayur tarafından yazılan), Tarihi Özet, Önsöz (R. R. Arat tarafından yazılan) ve Fergana Hatıraları yer almaktadır. Eserin ikinci cildinde Kabil ve Hindistan Hatıraları, Kazan nüshasına dayanarak yapılan İlaveler, Şahıs ve Yer Adları İndeksi, metinde geçen İktibaslar ve Düzeltmeler bölümleri yer almaktadır. 1. cildin sonunda Timur soyundan gelenlerin gösterildiği soy ağacı, 2. cildin sonunda ise Hindistan haritası bulunmaktadır.

124. Ahmet Uğur, “Yavuz Sultan Selim’e Horasan’dan gönderilen Çağatay Türkçesiyle nazım bir arz-ı hal”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 39, 1990, s. 3–6.

Çalışmada Yavuz Sultan Selim’in tahta geçtiği dönemde Osmanlı’nın iç ve dış durumunu özetleyen bir giriş bölümünden sonra Çaldıran Savaşı’ndan sonra Yavuz Sultan Selim’e özel bir ulakla gönderilen Çağatayca arz-ı hâl’in transkripsiyonlu metni yer almaktadır.

125. Kemal Eraslan, “Şibani Han’ın Bahru’l-Hüda adlı eseri”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türk Kültürü Araştırmaları*, Sayı: 28/1–2, 1990, s. 103–178.

Çalışma, Giriş, Metin, Tercüme, Notlar, Metinde Geçen Arapça İbareler ve Sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Şibanî Han ve eseri *Bahru’l-Hüdâ* tanıtılmakta ve eserin imla özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. Metin bölümünde eserin transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Tercümeye ise eserin günümüz Türkçesine çevirisi verilmektedir. Notlar bölümünde eserde yer alan bazı kelimelerin okunuşu ile açıklamalar yapılmaktadır. Arapça ibareler bölümünde, metinde geçen Arapça bölümleri yerleri belirtilerek Türkçe açıklaması yapılmaktadır. Sözlük bölümünde ise metinde yer alan kelimelerin karşılıkları verilmektedir.

126. Parsa Şemsiyev, *Zahiriddin Muhammed Bâbü. Bâbüname*, Taşkent, 1990, 367 s.

Çalışma, *Bâbüname*’nin kiril harfleriyle neşridir. Araştırmacı, çalışmasını hazırlarken daha önce bu eser üzerine yapılmış olan çalışmalarla eserini karşılaştırmış, bu çalışmalarda var olduğunu düşündüğü eksiklikleri gidermeye çalışmıştır. Araştırmacı, dipnotlarda eserde

geçen, yer, kişi ve eser isimleriyle ilgili açıklamalarda bulunmuş ve Arapça ibarelerin Özbekçeye tercümesini yapmıştır

127. Vahit Türk, "Ali Şir Nevâyî", *Türk Yurdu*, Cilt: 11, Sayı: 49 (395), 1991, s. 61-63.

Araştırmacı, doğumunun 500. yıldönümü dolayısıyla yazdığı yazıda Nevâyî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermektedir.

128. Ali Aksakal, "Babürnâme'de avcılık ve avlanma usulleri", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı: 54, 1991, s. 34-37.

Makaleye avcılık ile ilgili genel bilgiler verilerek başlanmıştır. Daha sonra Babürnâme'de a) Kuşların avlanma usulleri, b) Balık avlama usulleri, c) Geyik vb. hayvanları avlama usulleri başlıkları altında avcılık konusu ele alınıp işlenmiştir.

129. Mahir Ünlü, "Ali Şir Nevâyî", *Türk Dili (Ahmet Miskioğlu)*, 4/22, 1991, s. 40.

Ünlü, bu yazısında "Yıldönümlerinde Türkçe Emekçileri" başlığı altında Ali Şir Nevâyî'yi tanıtmaktadır.

130. Andras J. E. Bodrogligeti, "Classical Uzbek (Chagatay) Açuç Yaruq: An Example of Lexicalization of Coordinated words", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1991*, s. 1-7.

Araştırmacı "Klasik Özbek (Çağatayca) Açuç Yaruq: Düzenli kelimelerin sözlükleştirilmesine bir örnek" isimli makalesine, Yûsuf Emîrî'nin ünlü taşlaması *Beng u Çağır Taşlaması*'ndan örnek vererek başlamaktadır. Bodrogligeti, "Açuç Yaruq" kelimeleri üzerinde durarak bu kelimelerin nasıl bir yapı olduğunu ispatlamaya çalışmaktadır. Görüşlerini, Kâşgarlı'nın *DLT*'ünden, Yusûf Emîrî'nin *Deh-nâme*'sinden örneklerle ispatlamaktadır.

131. Zuhâl Kargı-Ölmez "Şecere-i Terâkime'deki manzum parçalar üzerine", *Türk Dilleri Araştırmaları*, 1, 1991, s. 80-97.

Z. Kargı-Ölmez çalışmasına Çağatayca ve dönemleri hakkında kısa bir bilgi vererek giriş yapmaktadır. Daha sonra Ebulgazi Bahadır Han'ın hayatı, eserleri ve eserleri üzerinde yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermektedir. *Şecere-i Terâkime*'de Oğuzca ve Kıpçakca'ya ait özellikleri 4 madde halinde işlemektedir.

Araştırmacı, çalışmasında mensur olarak yazılan *Şecere-i Terâ*

kime'de bulunan manzum parçaları ele almaktadır. Eseri Rusça'ya çeviren A. N. Kononov ile Türkçe'ye çeviren Muharrem Ergin'in farklı açıklamalar yaptığına değinir.

Makalede ilk dörtlükten başlanılarak manzum parçaların Arap harfli metni daha sonra transkripsiyonu, M. Ergin'in tercümesi, Kononov'un Türkiye Türkçesi'ne yapılan tercümesi verilmiştir. Son olarak da araştırmacı kendi düşüncelerini söylemektedir.

132. Hamit Tömür, *Zahiriddin Muhammed Bâbur. Bâburnâme*, Milletler Neşriyatı, Sincan, 1991-1992, 728 s.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. 1. bölüm; Bâbür'ün, *Bâbürrname*'nin ve *Bâbürrname* üzerine yapılan çalışmaların anlatıldığı "Tercüme kılğucusundan" isimli bölüm, 2. bölüm ise metin bölümüdür. Metin bölümü Fergane, Kabul ve Hindistan başlıkları ile oluşturulmuştur. Metin bölümünde araştırmacı dipnotlarla çeşitli açıklamalarda bulunmaktadır. Metin bölümünden sonra kişi ve yer adları hakkında çeşitli açıklamaların yer aldığı "Adam ismi ve yer namları açkucısı" bölümü yer almaktadır. Eser Arap harfleri ile yayımlanmıştır.

133. Kemal Eraslan, "Şiban Han'ın Bahru'l-Hüda adlı eseri", *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 28/2, 1992, s. 103-179.

Çalışmanın giriş bölümünde Şibânî Han ve *Bahru'l-Hüda* hakkında bilgi verilmektedir. Metin bölümünde ise eserin transkripsiyonlu metni yer alır. Metin bölümünde bulunan Arapça bölümlerin tercümeleri, Metin bölümünden sonra yer alan Arapça ibareler başlığı altında toplu olarak verilir. Çalışmanın sonunda ise metin bölümünde yer alan kelimelerin sözlüğü yer almaktadır.

134. Zuhâl Kargı-Ölmez, "Ali Şir Nevâyî'nin Mahbûbü'l-Kulûb'u", *Türk Dilleri Araştırmaları*, 3, 1993, s. 147-158.

Araştırmacı, çalışmasında *Mahbûbü'l-Kulûb*'un içeriği, dili, nüshaları ve sözcük dağarcığı hakkında bilgi vererek eseri tanıtmaktadır.

135. W. M. Thackston, *Zahiruddin Muhammed Babur Mirza, Baburnama*, Chaghatay Turkish Text with Abdul-Rahim Khankhanan's Persian Translation; Turkish Transcription, Persian Edition and English translation M. Thackston, Jr. (Along with Maps, Charts, Annotations and Indices) Part One: Fergana and Transoxiana XXIII+245 s.; Part two; Kabul 246-537 s.; Part Three:

Hindustan 538–904 s., Sources of Oriental Languages and Literatures 18, Turkish Sources XVI, Harvard University, 1993.

Şinasi Tekin ve Gönül Alpay Tekin tarafından yayına hazırlanan, W. M. Thackston meydana getirdiği bu çalışma 3 ciltten oluşmaktadır: 1. Cilt: Fergana and Transoxiana, 2. Cilt: Kabul, 3. Cilt: Hindistan.

Eser, kısaltmalar, transkripsiyon harflerinin ve okuyuş özelliklerinin tanıtımının yer aldığı Giriş bölümüyle başlar. Giriş bölümünde aynı zamanda İlminski nüshası ile Haydarabad nüshasının kısa bir karşılaştırması yer alır. Yine bu bölümde Abdurrahim Hanhanan'ın yapmış olduğu Farsça tercüme hakkında bilgi verilmektedir. Bu bilgileri haritalar ve Babür'ün soy ağacı izler.

Eserin metin bölümünde eserin transkripsiyonlu metni, Farsça ve İngilizce tercümesi ile birlikte hazırlanmıştır. 3. cildin sonunda sözlük vardır. Ancak bu sözlük metindeki bütün kelimeleri içermez. İki ayrı sözlük hazırlanmıştır. Bu sözlüklerden “Selected Vocabulary of Bâburnâma” adını taşıyan ilk sözlükte seçme Türkçe kelimelerle birlikte bazı Farsça kelimelere de yer verilmiştir. “Classed Index of Vocabulary” adlı ikinci sözlükte ise kelimeler sınıflandırılarak verilmiştir. Son olarak kaynakça ve kişi ve yer adları diziniyle birlikte İngilizce çeviride kullanılan terimlerin açıklandığı bir sözlük vardır.

136. Kemal Eraslan, *Ali Şîr Nevâyî. Mizânu'l-Evzân (Vezinlerin Terazisi)*, TDK Yayınları: 568, Ankara, 1993, 198 s.

Bu çalışma, Alî Şîr Nevâyî'nin vezinleri ve aruz kalıplarını konu alan *Mizânu'l-Evzân* adlı eserinin, transkripsiyon işaretleriyle yeni harflere aktarılmasıdır. Çalışma, tespit edilen yedi yazma nüshanın temin edilebilen 3 nüshası üzerine kurulmuş tenkitli metindir. Ayrıca mevcut metinler günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Çalışma hazırlanırken şu nüshalardan faydalanılmıştır: 1. Topkapı Sarayı, Revan Kitaplığı 808 numara ile kayıtlı bulunan külliyat içinde y. 756b-757b arasında yer alan nüsha (TR), 2. Paris, Bib. Nat. Suppl. Turc. No: 316–317 kaydıyla bulunan külliyat içinde y. 269b-276b arasında yer alan nüsha (BN), 3. Süleymaniye Genel Kitaplığı, Fatih bölümünde 4056 numarayla kayıtlı bulunan külliyat içinde y. 647b-657b arasında yer alan nüsha (SF). Aruz sisteminde yer alan bütün

tef'ileler ile kullanılan terimler izahlı bir şekilde eserde bulunmaktadır. Eserin Giriş bölümünde Aruz sistemi ile metin hakkında bilgiler verilmiştir.

137. Hüseyin Özcan, "Ali Şir Nevâyî'yi yetiştiren çevre ve dönem", *Türk Kültürü*, Sayı: 360, 1993, s. 232-235.

Araştırmacı çalışmasında Ali Şir Nevâyî'nin yetişmesinde önemli rolleri bulunan ailesi, yetiştiği çevre olan Herat'ı ve yaşadığı dönemde meydana gelen olayları kısaca anlatmıştır.

138. Envercan Yoldaşoğlu "Türk Dünyasından Portreler: Ali Şir Nevâyî (Büyük Özbek şairi ve Edibi)", *Ankara Üniversitesi Tömer Dil Dergisi*, 9, 1993, s. 39-41.

Makalede Nevâyî'nin eserlerinden hem Özbekçe hem de Türkçe örnekler verilerek Nevâyî'nin hayatı ve eserleri anlatılmaktadır.

139. Tahir Üzgör, "Ali Şir Nevâyî ve Fuzulî arasında bazı benzerlikler", *Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7, 1993, s. 565-577.

Araştırmacı, yaptığı son çalışmalarda Nevâyî ve Fuzulî'nin dîvân dibâceleri arasındaki paralelliği ve Ali Şir Nevâyî'nin gazel söyleme ve dîvân tertibi konularında söylemiş olduğu fikirlerin Fuzulî tarafından sadakatle uygulama alanına konulduğunu görmüştür. Bu sebeple bu çalışmasında Fuzulî için bir örnek teşkil eden Nevâyî'nin onun sanatı üzerindeki tesirini, divanlarının dîbâceleri ışığında incelemiştir.

140. G. F. Blagova, *Bâburname (Dili, Metnin Pragmatikası, Üslup)*. Çağatay edebi dilinin tarihine bir bakış, Moskova, 1994, 404 s.

Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte Bâbür ve *Bâbürrname* hakkında bilgi verdikten sonra Rusya'da *Bâbürrname*'nin tanınması ve *Bâbürrname* üzerine yapılan çalışmalara değinilmiştir. Araştırmacı, ayrıca *Bâbürrname* üzerine dil ve üslup çalışması yapılırken izlenen yöntemler hakkında da bir takım bilgiler sunmaktadır. Çalışmanın 1. bölümünde "XV.-XVI. yüzyıla ait Çağatay edebî dilinin yadigârı olan *Bâbürrname* metninin açıklama yorumu" yer almaktadır. 2. bölümde ise "*Bâbürrname*'nin dilinin morfolojisi, tanımlayıcı ve biçim özellikleri yani dil özellikleri" üzerinde durulmaktadır.

141. Recep Toparlı, *Hârezmlî Hâfız Divanı'ndan Seçmeler*, Ankara, 1994, IX+317 s.

Bu çalışma, Harezmlî Hâfız'ın şiirlerinden yapılan bir seçmeden ibarettir. Giriş bölümünde şairin hayatı, edebî kişiliği ve divanı üzerinde durulmuş; şiirlerinden hareketle bazı bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Konularının değişik olmasına özen gösterilerek seçilen şiirlerin Türkiye Türkçesine aktarılmış biçimleri şiirlerinden yanlarında verilmiştir. Gazellerin seçimi yapılırken her kafiye'den örneklerin alınmasına dikkat edilmiştir. Eserin sonunda Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin bir listesi "Lügatçe" başlığı altında sıralanmıştır.

142. Maria Eva Bubtenly, "The Vaqfiyâ of 'Alî Şîr Navâ'î as Apologia", *Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi Fahir iz Armağanı (Harvard University, Journal of Turkish Studies)*, 15, 1991, s. 257-286.

"*Ali Şîr Nevâ'î'nin Vakfiyâ isimli eserinin müdafaası*" Bubtenly, önemli bir eser olan Ali Şîr Nevâyî'nin "Vakfiya" isimli eserine gereken önemin verilmediğini vurgulayarak bunun sebeplerini "*Ali Şîr Nevâ'î'nin Vakfiâ isimli eserinin müdafaası*" isimli çalışmasında sıralar. Daha sonra eseri "The Vaqfiya as a Summary of Vaqf Documents [Vakıf belgelerinin bir özeti olarak Vakfiyâ]", "The Vaqfiya as a Literary Work [Edebi bir eser olarak Vakfiyâ]", "The Vaqfiya as Apologia [Müdafaa olarak Vakfiyâ]", "Contents of the Vaqfiya [Vakfiyâ'nın içeriği]", "On Husayn Bâ-yqarâ's Government [Hüseyin Baykara dönemi]", "On Entering Husayn Bâ-yqarâ's Service [Hüseyin Baykara'nın hizmetine giriş]", "Personel Achievements [Kişisel başarılar]", "Alî Şîr on his wealth [Zenginlik döneminde Ali Şîr]", "Requests from Husayn Bâ-yqarâ [Hüseyin Baykara'nın ricası]", "On Personal Frustrations [Hayal kırıklığı]", "Summary of Vaqf Documents Pertaining to the Ihlâsîya Complex [Ihlâsîya kurumuna ait vakıf dökümanlarının özeti]" başlıkları altında eserden örnekler vererek eseri inceler.

143. Kaya Türkay, "Ali Şîr Nevâyî'nin lügazları", *TDAY-Belleten 1994*, s. 157-168.

Muammaya düşkünlük gösteren Çağatay şairleri lügazla da ilgilenmişlerdir. Bu şairlerden biri de Nevâyî'dir.

Kaya Türkay, bu çalışmasında Ali Şir Nevâyî'nin yazdığı üçüncü divanının (*Bedâyi' ü'l-vasat*) sonuna koyduğu on lügazla ilgilenmiştir. İlk önce lügazlarla ilgili bilgiye yer vermiş ardından lügazların geçtiği nüshaları tanıtmıştır.

Bedâyi' ü'l-vasat'taki bu lügazlar, üç önemli külliyat nüshasında şu sayfalarda bulunmaktadır: Topkapı nüshasında (Topkapı Müzesi, Revan Kütüphanesi, no: 808): 595-596a, Fatih nüshasında (Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih bölümü, no: 4056): 582a-582b, Paris nüshasında (Paris Bibliothéque Nationale Suppl. No: 316-317): 201b-202a2.

Lügazlar, ayrı divan nüshası olan Ayasofya nüshasında ise (Beyazıt Kütüphanesi, Ayasofya Bölümü, no: 3980): 181b-182b sayfaları arasında yer almıştır. Ancak bu güzel nüshada üç lügaz (enâr, bil ve yumurtka) eksiktir. Bundan dolayı çalışmaya eklenen metin Topkapı/Revan nüshasından verilmiştir.

144. Yakup Karasoy, “Şiban Han Divanında Nevâyî'ye ait Nazireler”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 7-8, 1994, s. 53-61.

Araştırmacı, nazire geleneği, Nevâyî, Şiban Han, Şiban Han'ın hayatı ve şairliği hakkında bilgi verdikten sonra Şiban Han'ın Nevâyî'ye yazdığı nazireleri ortaya koyar ve bunları birer birer inceler.

145. Reşit Rahmeti Arat, “Babür ve Yazısı”, *Türk Kültürü* Sayı: 17, 1994, s. 18-22.

Arat, Babür'ün büyük bir edip ve hükümdar olduğunu belirten bir girişten sonra *Vekayi* isimli eseri hakkında bilgi vermektedir. Babür'ün hatıratının öneminden bahseden araştırmacı, bunun yanında Babürî Hattının onun bulunmayan eserleri arasında olduğu bilgisini vererek bu konu hakkındaki düşüncelerini de belirtir. Daha sonra Babür'ün hatıratında bu yazı ile ilgili geçen bölümleri aktarır. Çalışmasının sonunda Muhammed Sabir'in Babürî yazının bulunduğu dair mektubunun bu konuyu aydınlatan müjdeli bir haber olduğuna değinerek bu mektubu çalışmasının sonuna ekler.

146. Gönül Alpay-Tekin, *Alî Şîr Nevâyî. Ferhad ü Şîrin -İnceleme-Metin*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 577, Ankara, 1994, 515 s.

Gönül Alpay-Tekin'in bir çalışması olan bu eser, ikisi İstanbul'da, Süleymaniye ve Topkapı kütüphanelerinde, bir diğeri Bodleian Kütüphanesinde bulunan üç yazmadan yararlanılarak ortaya konulmuştur. Bunlara ek olarak da 1963 yılında Taşkent'te Arap harfleriyle yayımlanan Parsa Şemsiyev ve Hadi Zarif'in hazırladıkları Ferhâd ü Şîrîn metni de dördüncü bir yazma kabul edilmiştir. Çalışmada kullanılan nüshalar: SF: Süleymaniye Kitaplığı, Fatih, no. 3755, TR: Topkapı Revan Kitaplığı no. 810, BE: Oxford, Bodleian Kitaplığı, Eliot koleksiyonu no. 2117, T: *Ferhad ü Şirin*, Taşkent 1963.

Eserde başta bir "Sunuş" ve "Ön Söz" bulunmakta, daha sonra "İnceleme", "Metin" bölümleri yer almaktadır. Çalışmanın İnceleme bölümünde *Husrev ü Şirin* ve *Ferhad ü Şirin* hikâyesinin tarihî, menşei ve *Husrev ü Şirin* ve *Ferhad ü Şirin* hikâyesinin edebiyata aksedişi geniş bir şekilde anlatılmıştır.

147. E. Denison Ross, *Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi, Mançuca ve Çince Sözlüğü* Çeviren: Emine Gürsoy-Naskali, Türk Dil Kurumu Yayınları: 605, Ankara, 1994, 129 s.

Sözlükte, Doğu Türkçesinde bulunan kuş isimleri madde başı olarak alınmış, önüne de eski harfli biçimleri konulmuştur. Mançuca ve Çincedeki karşılıklarının verildiği maddede, söz konusu kuşun özelliklerini esas alan tanım cümleleri yer almıştır.

Kitaba Doğu Türkçesi, Lâtince, Çince esas alınarak üç dizin eklenmiştir. Eski harflere göre de dizin yapılmıştır. Saadet Ergene'nin *Türkiye Kuşları* (1940) adlı eserinde geçen Lâtinceleriyle karşılaştırılan maddeler, numaralarıyla bir başka dizin hâlinde verilmiştir.

148. Hüseyin Ayan ve diğerleri, *Ali Şir Nevâyî. Mecâlisü'n-nefâyis*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayın No: 2, Erzurum, 1995, 232 s.

Bir komisyon tarafından hazırlanan eser Önsöz, Metin ve Dizin bölümlerinden oluşmaktadır. Önsözü yazan Hüseyin Ayan çalışmanın tenkitli olarak hazırlandığını belirtmiş fakat nüshaların tanıtımı ve hangi nüshaların kullanıldığı hakkında bilgi vermemiştir. Metin bölümünde eserin transkripsiyonu yapılmıştır. Metinde geçen Farsça bölümler Türkiye Türkçesine tercüme edilmiştir. Eserin sonunda ise

bir dizin bölümü yer almaktadır.

149. Fuzuli Bayat, “Ali Şir Nevâyî hakkında rivayetler-1”, Aktaran: Enver Uzun, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 99, 1995, s. 185–222.

Çalışma Ali Şir Nevâyî’nin “Nevâyî” mahlasını nasıl aldığı ile ilgili “Ali Şir’le Bülbül” rivayeti başta olmak üzere 41 tane rivayetin tercümesinden oluşmaktadır.

150. Hatice Tören, “Nevâyî’nin Sedd-i İskenderi adlı eserinde tabiat tasvirleri”, *İlmi Araştırmalar*, Sayı: 1, 1995, s. 15–156.

İlk olarak “Tasvir” terimini genel olarak inceleyen araştırmacı daha sonra Türk edebiyatında “tasvir” üzerine kısaca bilgi verir. Nevâyî’nin Sedd-i İskenderî adlı eserini kısaca tanıttıktan sonra bu eserde yapılan tabiat tasvirlerini örneklerle anlatır. Sonuç olarak bu tasvirlerin yapılaş amacı hakkında açıklamalarda bulunur.

151. Zuhâl Kargı-Ölmez “Eyyûb ve Çağatayca şiirleri”, *Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi*, 5, 1995, s. 105–170.

Çalışmanın konusu bilinmeyen bir şaire ait şiirlerdir. Adı şiirlerden belirlenen “Eyyûb”un kim olduğu hakkında kaynaklarda bilgi bulunmadığını söyleyen araştırmacı, şiirleri Ebulgazi Bahadır Han’ın *Şecere-i Türk* adlı eseri üzerinde çalışırken Göttingen Üniversitesi Kütüphanesi’nde Nu. 8° Cod., Ms. Turc. 46’da kayıtlı olan nüshanın arkasında bulmuştur.

Z. Kargı Ölmez, çalışmasında bu nüshayı tanıtır ve yaptığı düzeltmeleri listeler. Yapılan bu düzeltmeler ayrıca transkripsiyonlu metinde dip notu olarak da geçer. Araştırmacı bunların yanında metin ile ilgili olarak Çağatayca’nın genel özelliklerini belirtmektedir. Daha sonra metnin ses ve şekil özellikleri liste halinde verilmektedir.

Çalışma, bu bilgilerin ardından şiirlerin transkripsiyonlu metni, dizin ve tıpkıbasımla devam eder.

152. İristay Kuçkartayev, “Ali Şir Nevâyî’nin dil dünyası”, Çeviren: Ertan Çevik, *Türk Dili*, Sayı: 522, Yıl: 1995/1, s. 667–674.

Araştırmacı, çalışmasında öncelikle Nevâyî’nin eserlerinde kullandığı dil, *Muhakemetü’l-lugateyn* isimli eserinde geçen dil hakkındaki görüşleri ve Nevâyî dönemindeki dil karışıklıkları üzerinde durmaktadır. Bunun yanında Nevâyî dönemindeki Türk edebî dilinin

etnik ve lisanî zemini hakkında bilim adamları arasındaki tartışmaya değinmektedir.

153. Mustafa Canpolat, *Alî Şîr Nevâyî. Lisanü't-Tayr*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 626, Ankara, 1995, XV+276 s.

Mustafa Canpolat'ın bir çalışması olan bu eser, Türkiye kitaplıklarında bulunan (A) Süleymaniye nüshası, Fatih kitaplığı no. 4056, (B) Topkapı nüshası, Revan kitaplığı no. 808 ve (L) Leningrad nüshası, Leningrad Elyazmaları Kütüphanesi GPB 55'in karşılaştırmalı metninden oluşmaktadır. Eserde, Sunuş, Ön Söz, Kısaltmalar, Giriş ve daha sonra karşılaştırmalı Metin kısmı bulunmaktadır.

154. Bilâl Yücel, *Babür Divanı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı: 81, Ankara, 1995. 75 s.

Bir doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışma, *Babür Divanı*'nın tamamının günümüz Türk harfleriyle ve mukayeseli olarak hazırlanmış hâlidir.

Çalışma, XV. yy'daki siyasi gelişmeler, sosyal yapı, dil edebiyat konuları yanında Babür'ün hayatı, kişiliği ve eserlerinin tanıtıldığı "Giriş" bölümünden sonra "Gramer", "Metin" ve "Sözlük" bölümlerinden oluşur. Sözlükten sonra bibliyografya ve İstanbul Üniversite Kütüphanesi nüshasının tıpkıbasımı (No: 3743) yer almaktadır.

Divan Üniversite (Ü), Paris (P), Topkapı (T), Muallim Cevdet (C) ve Rampur (R) nüshalarının karşılaştırılmasıyla oluşturulmuştur.

155. *Ali Şîr Nevâyî. Muhakemetül Lügatayn*, (Hazırlayan: F. Sema Barutçu-Özönder), Türk Dil Kurumu Yayınları: 656, Ankara, 1996, 244+XVI s.

Çalışma, Alî Şîr Nevâyî'nin *Muhâkemetül-Lugateyn* adlı eserinin çok yönlü bir inceleme denemesidir. Eserin bilinen dört, Topkapı [T] (Topkapı Sarayı Revan Kütüphanesinde 808 numaralı Nevâyî Külliyyatı içinde, 774b-782b sayfaları arasındadır.); Fatih [F] (Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih bölümü 4056 numarada kayıtlı olan Nevâyî külliyyatının sonunda, 774b-784a sayfaları arasında yer almaktadır.); Paris [P] (Paris, Bibliothèque Nationale, Supplément turc, 316-317 numarada kayıtlı olan Nevâyî Külliyyatının 278a-286a sayfaları arasında yer almaktadır.) ve Budapeşte [B] (Magyar Tudományos

Akadèmia Könyvtára Keleti Gyüjmèny Török bölümünde Tör. Qu. 75 numarasıyla kayıtlıdır.) nüshalarına dayalı karşılaştırmalı metni ile beraber Türkiye Türkçesine tercümesi de verilmiştir. Metin kuruluşu Topkapı nüshasına dayandırılmıştır.

Çalışmanın Kısım-I bölümünde “İki Dilin Muhakemesi”ne esas olan dil malzemesi üzerine ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Çalışmanın sonunda “İnceleme” kısmındaki dil malzemesini içine alan bir “Dizin” bölümü bulunmaktadır. Metnin tıpkıbasımı Topkapı nüshasına aittir.

156. Eiji Mano, *Zahir al-Din Muhammed Bâbür. Bâbur-nâma (Vaqâyi’)*, 1: *Critical Edition Based on Four Chaghatay texts*; 2 : *Concordance and Classified indexes*, Kyoto/Syokado, 1995-1996, XIV+610, IVIII+443 s.

Dört nüshanın (Haydarabad, Kazan, Edinburg ve Londra) edisyon kritiğinin yapılmasıyla oluşturulan çalışmada eserin Farsça çevirisinden de faydalanılmıştır. Çalışmada Haydarabad nüshası esas nüsha kabul edilmiştir. 1. cilt, dört nüshanın karşılaştırılmasıyla oluşturulan metin bölümüdür. Bu bölümde Japonca bir giriş ve notlar bölümü vardır. Eserin 2. cildi, araştırmacının birinci ciltte yazmadığı İngilizce bir giriş ile dizin ve sınıflandırılmış dizin bölümlerinden oluşmaktadır. Mano, giriş bölümünde ana hatlarıyla *Bâbüurname*’yi tanıtmakta, çalışmanın amacını, çalışmasından önce yapılmış 4 Çağatayca *Bâbüurname* baskısını, düzeltme yaparken faydalandığı diğer Çağatayca metinleri, yazmalar arasındaki ilişkiyi ve Farsça çeviriyi anlatmaktadır. Arap harfleriyle yapılan dizin bölümünde ise 2 farklı dizin vardır. Dizinin birinci bölümü eserde geçen bütün kelimelerin yer aldığı genel dizindir. Bu cildin 2. bölümü ise kişi, yer, teknik terimler, eser isimleri, vb.nin yer aldığı dokuz farklı dizinden oluşan sınıflandırılmış dizin bölümüdür.

157. Ülkü Çelik, *Alî-Şîr Nevâyî Leylî vü Mecnûn*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, 383 s.

Eser, XV. yy.’da Çağatayca’yı klâsik edebiyat dili haline getiren Nevâyî’nin Hamsesinin üçüncü mesnevisidir. Adı geçen mesnevinin 1484 yılında yazıldığı tahmin edilmektedir.

Çelik, bu çalışmasında eserin dört -Topkapı, Fatih, Paris, Leningrad- nüshasını incelenmiştir. Eserde Sunuş, Ön Söz, Giriş ve

Metin bölümleri yer almaktadır. “Giriş” bölümünde: Çağatay adı ve Çağatayca, Çağatay edebî dilinin devreleri, Nevâyî ve eserleri, Leylî vü Mecnûn mesnevisinin konusu ve mesnevinin nüshaları tanıtılmaktadır.

158. Önal Kaya, *Alî Şîr Nevâyî Fevâidü'l-kiber*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 670, Ankara, 1996, 748 s.

Eser, Nevâyî'nin Türkçe kaleme aldığı dört divanından sonuncusudur. Divan, Nevâyî'nin yaşlılık döneminde yazdığı şiirleri içine almaktadır. Kaya'nın bu çalışması Divanın edisyon kritikli bir incelemesidir. Nevâyî'nin adı geçen divanının birçok nüshası vardır. Bunlar içinden Revan, Fatih, Paris, Üniversite ve Taşkent nüshaları ele alınarak karşılaştırmalı bir metin incelemesi yapılmıştır.

Eser “Sunuş”, “Ön Söz”, “Giriş” ve “Metin” bölümlerinden meydana gelmektedir. Çalışmanın sonunda, bir Bibliyografya ve Kısaltmalar kısmı yer almaktadır.

159. János Eckmann: *Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, Yayımlayan: Osman Fikri Sertkaya, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, 438 s.

Eser; János Eckmann'ın tarihî Türk lehçelerinden Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi üzerine yazmış olduğu 17 araştırması ile Nevâyî, Gedâî, Sekkâkî ve Ubaydullah Han'ın eserlerinden seçmelerin bulunduğu dört derlemesinin, toplam yirmi bir makalesinin tıpkıbasımıdır. Osman F. Sertkaya, çeşitli kaynaklarda yayımlanmış olan bu yirmi bir makaleyi bir kitapta toplamıştır.

160. Zuhâl Kargı-Ölmez “Eyyûb ve Çağatayca şiirleri'ne ek”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 6, 1996, s. 167–173.

Aynı derginin (TDA–5 1995: s. 105–170) sayısında çıkan makale, Eyyûb adlı şaire ait başka şiirlerin de ortaya çıkmasıyla devam ettirilmiştir. Türkoloji dergisinin 9. cildinde Önal Kaya'nın hazırlamış olduğu “Eyyûb ve Muhlis'in Şiirleri” başlıklı yazıda (Türkoloji: 9, 1991: s. 99–119) Eyyûb'a ait başka şiirlerin de ortaya çıkmasıyla araştırmacı, burada yayımlanan Eyyûb'un 8 şiiriyle kendi bulunduğu şiirleri karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda ortaya çıkan nüsha farklarını belirtmek amacıyla ortak olan 5 şiiri nüsha farkları ile birlikte yeniden yayımlamıştır.

161. *Ebulgazi Bahadır Han. Şecere-i Terakime (Türkmenlerin Soy-kütüğü)*, Hazırlayan: Zuhâl Kargı Ölmez Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, 1996, 559 s.

1988 yılında yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma yeniden ele alınıp hazırlanmıştır. Kononov'un Arap harfli metninin esas alındığı ve Leningrad nüshası ile karşılaştırıldığı çalışmaya Özbek İlimler Akademisi, Doğu Elyazmaları Enstitüsü, 171. numarada kayıtlı bulunan nüsha da getirilerek eklenmiştir. Yeni kurulan metne göre hazırlanan dizinde kelimelerin kökeni de verilmiştir. Çalışmaya Açıklamalar ve Çeviri bölümleri de eklenmiştir. Çalışmanın Giriş bölümünde Çağatay Türkçesi, Ebu'l-Gazi Bahadır Han'ın hayatı, eserleri, *Şecere-i Terâkime* üzerine yapılan çalışmalar, eserin dili, metnin kuruluşu anlatılmıştır. Yazım özellikleri bölümünde metnin kurgulandığı nüshaların yazım özellikleri incelenmiştir. Dil Bilgisi özellikleri, dönemin dil bilgisi özellikleri metinden örnekler verilerek ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

162. Fuzulî Bayat "Ali Şîr Nevâyî hakkında rivayetler-2", Aktaran: Enver Uzun, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 101, 1996, s. 159.

Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi'nin Aralık 1995 sayısında başlayan yazı dizisinin 2. bölümünü oluşturan bu çalışmada Ali Şîr Nevâyî ile ilgili 15 rivayetin daha tercümesi verilmektedir. Ayrıca bu bölümün sonunda küçük bir de sözlük yer almaktadır.

163. Bilâl Yücel, "Hüseyn-i Baykara Risalesi'nin uzak iki nüshası", *Türk Bilimi Araştırmaları Dergisi* Sayı: 2, 1996, s. 69-112.

Araştırmacı çalışmasının "Giriş" bölümünde Hüseyin-i Baykara'nın hayatı, Türk kültürüne hizmeti, eserleri, divanı, risalesi üzerinde durmaktadır. Metin bölümünde ise "*Risâle-i Sultan Hüseyin Baykara*" (R) nüshası (Amasya Bayezid Kütüphanesindeki 550 nolu mecmuanın ilk metni (No:550/1) Mecmuadaki ikinci metin, Ali Şîr Nevâyî'nin Hamse'sinin ilk kitabı olan *Hayretü'l-Ebrâr* nüshasıdır. (No: 550/2, 96-134a) ve "*Şükürnâme*" (Ş) nüshasını (İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi No:257'de kayıtlı olan nüshadır.) karşılaştırır.

Çalışmada Giriş bölümü ve nüshalar hakkında verilen bilgilerden sonra "Dil Bilgisi özellikleri" bölümü gelmektedir. Bu bölümde

metni karakterize eden dilbilgisi özellikleri anlatılmıştır. Metin bölümünde, her iki nüshanın transkripsiyonlu metni verilmiştir. Çalışmanın sonunda metinde geçen kelimelerin yer aldığı “Sözlük” yer almaktadır.

164. Abdurrop Polat, “Ali Şir Nevâyî ve meşhur eseri “Muhakemetü’l-lugateyn” hakkında”, Aktaran: Fatma Özkan, *Türk Kültürü*, 396, 1996, s. 206–213.

Abdurrop Polat’ın 1993’te Pekin’de yayımlanan *Çağatay-Uygur Tili titkikatidin ilmiy makaliler* adlı kitabının 190-207 sayfalarında yer alan bu çalışma, Fatma Özkan tarafından Türkiye Türkçesi’ne aktarılmıştır, Giriş bölümünde Nevâyî, Nevâyî’nin eserleri, edebî yaşamı ve Türk dili hakkındaki görüşlerini vurgulayan araştırmacı makalenin diğer bölümlerinde eseri genel olarak değerlendirildikten sonra eserin temel konusunu birkaç noktada toplayarak incelemiştir.

165. Fatma Özkan, “Nevâyî Eserleri için yazılmış bir lügat”, *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, 1996, s. 198–244.

Araştırmacı, çalışmasına Çağatay Lügatleri ve bu lügatler üzerine yapılan çalışmalar hakkında kısa bir bilgi ile başlar. Nevâyî’nin eserleri için yazılmış olan *Der Beyân-ı Istilahat-ı Emlahhu’ş-şu’arâ Mevlânâ* isimli sözlük önce aynen transkripte edilmiş daha sonra bazı sözler üzerinde notlar kısmında açıklamalarda bulunulmuş, anlamları da gösterilerek kelimelerin dizini yapılmıştır.

166. A. Deniz Abik, “Ali Şir Nevayî’nin Zübdetü’t-Tevarih’i üzerine”, *TDAY-Belleten-1996*, s. 1–6.

Deniz Abik, çalışmasında Ali Şir Nevâyî’nin ele geçmemiş bir eseri olan *Zübdetü’t-tevârîh* isimli eserinin neden bilinmediği, eser hakkındaki bilgilere nasıl ulaşacağımızı ve eserin muhtevası hakkında bilgiler vermektedir.

167. Mesut Şen, “Bâbur’un mektupları”, *Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, 8, 1997, s. 397–462.

Mesut Şen, çalışmasında *Babürnâme*’nin Hindistan bölümünde bulunan, Bâbur’un üç mektubunun çeviriyazılı metnini verdikten sonra metin bölümünde geçen kelimelerin Dizinini ve bu mektupların tıpkıbasımlarını vermektedir.

168. Rıdvan Öztürk, “Ali Şir Nevâyî'nin dili hakkında”, *TDAY-Belleten* 1995, 1997, s. 369–376.

Rıdvan Öztürk, çalışmasında ilk olarak Ali Şir Nevâyî'nin dilinin nasıl bir temel üzerine üzerine kurulduğu yönündeki çalışmalar üzerinde durur. Araştırmacı, Ali Şir Nevâyî'nin *Muhakemetü'l-lugateyn* isimli eserinde Türkçe'nin ifade gücü bakımından Farsça'ya üstünlüğünü göstermek amacıyla seçtiği 100 fiili, bugünkü Uygur, Özbek, Kırgız, Kazak ve Türkmen Türkçeleri bakımından değerlendirmesini bir tabloda göstermiştir.

Öztürk, çalışmanın sonunda Nevâyî'nin nüanslarına kadar bildiği bu fiilleri sadece tek bir şiveden seçmediği ve Çağatayca'ya Eski Özbekçe denilemeyeceği sonucuna varmaktadır.

169. Günay Karaağaç, *Lutfî Divanı (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 687, Ankara, 1997, 732 s.

Çalışma Heratlı Lutfî'nin hayatı, eserleri ve dil hususiyetleri ile Lutfî divanın 6 nüshaya dayanan tenkitli metnini, nüsha farklarını ve İndeksini ihtiva etmektedir. 20 civarındaki nüshadan en güvenilir 6 nüsha tercih edilmiştir. Tercih edilen nüshalar; Paris (P), Gotha (G), Bursa (B), Londra (L), İstanbul, Üniversite Kütüphanesi (Ü) ve Tahran (T) nüshalarıdır.

170. Kaya Türkay, “Ali Şir Nevâyî'nin tuyuğları.” *Erdem (Atatürk Kültür Merkezi) Sayı: 27, 1997, s. 1269–1274*

Makale, tuyuğ ve özellikleri hakkında verilen bilgilerle başlamaktadır. Ali Şir Nevâyî'nin Tuyuğ'un özelliklerini hakkında sıraladığı bilgiler aktarılmaktadır. Daha sonra araştırmacı, Nevâyî'nin üçüncü Divanı *Bedâyi'u'l-vasat*'in sonunda bulunan tuyuğların transkripsiyonlu metnini, bu metinlerde geçen kelimelerin dizinini ve tuyuğların tıpkıbasımlarını vermektedir.

Ele alınan tuyuğlar üç önemli külliyat nüshasının şu sayfalarında yer almaktadır: 1) Topkapı nüshası: Revan Kütüphanesi, no. 808: 596a-596b, 2) Fatih Nüshası: Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Bölümü, no. 4056: 583b, 3) Paris Nüshası: Paris, Bibliothèque Nationale Suppl. No.316–317: 202a-202b.

Tuyuğlar, ayrı Divan nüshası olan Ayasofya nüshasında ise (Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Ayasofya Bölümü, no. 3980) 181a-

182a sayfalarında bulunmaktadır. Ancak bu nüshada iki tuyuğ yoktur. Yazıya eklenen tıpkıbasım örneği Topkapı/Revan nüshasından alınmıştır.

171. Nurullah Ahmedov, “Türk halk edebiyatında Ali Şir Nevâyî betimlemesi”, *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 1997, s. 193–199.

“Edebî ve ilmî eserlerde, tarihî yazılarda, “kendi” halkını ihtisasla seven, tam manasıyla insan olan Ali Şir Nevâyî tiplemesi yaratılmaya başlandı. Dünya insanını iyilik yolunda eğitmek, onları pozitif hisler sahibi olarak yetiştirmekte Ali Şir Nevâyî şahsiyeti, örnek olarak gösterildi.”

“Ali Şir Nevâyî tipini onun yaşadığı dönemde bile edebî eserler kullanmaya başlamıştır.” Araştırmacı, çalışmasında bu bilgileri verdikten sonra çeşitli örneklerle bu düşünceslerini ispatlamaya çalışmıştır.

172. Ayşe Gül Sertkaya, *Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşı. Hayatı ve Eserleri*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 1997, 260 s.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde telif ve istinsah metinlere dayanılarak, *Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşı*'nin hayatı hakkında bilgi verilmektedir. II bölümde, *Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşı*'nin 20 telifi ve 12 istinsahının dil ve imla özellikleri verilmektedir. III. Bölümde *Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşı*'nin 20 telif metni yer almaktadır. Çeşitli hacimlerdeki bu metinlerin envanteri verilmiş ve transkripsiyonları ile çevirileri yapılmıştır. IV. Bölümde *Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşı*'nin 20 telif metninin dizini verilmiş, böylece kelime kadrosu tespit edilmiştir. V. Bölümde *Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşı*'nin istinsahları yer almaktadır. Yayımlanmayan istinsahlarına ek olarak Osman Fikri Sertkaya'nın daha önce yayımladığı metinler de bu bölüme alınmıştır. İstinsah bölümündeki metinler başkalarına ait metinler olduğu için kelime dizini ile çevirileri verilmemiştir.

173. Recep Toparlı, *Hârezmlî Hâfız'ın Divanı (Giriş-Metin-Tıpkıbasım)*. Türk Dil Kurumu Yayınları: 696, Ankara, 1998, 775+586 s.

Çalışma; giriş, metin ve tıpkıbasım olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde Hâfız'ın hayatı, şairliği, dili

hakkında bilgi verildikten sonra, divanın şekil bilgisi özellikleri ana hatlarıyla, örnekleri ise kısıtlı olarak gösterilmiştir. Çalışmanın bibliyografyası da giriş bölümüne eklenmiştir. Daha sonra Divan'ın transkripsiyonlu metni verilmiştir. Metin bölümünde yer alan her şiirin alt tarafında şiirin vezni verilmiştir.

Divan'ın tek yazma nüshası Hindistan'ın Haydarabad şehrindeki Salarcang müzesinde bulunmaktadır. Bu nüsha 18 Mayıs 1975 tarihinde Prof. Dr. Hamid Süleyman tarafından bulunmuştur.

174. Ayşe Gül Sertkaya, "Şeyh-Zâde Abdürrezzak Bahşı'nın Bahariyyesi ve Nevruz Beyitleri", *Meslek Hayatının 25. Yılında Prof. Dr. Abdulhaluk Çay'a Armağan*, Ankara, 1998, s. 1395-1408.

Araştırmada İstanbul, Topkapı Sarayı Arşivi, E- 11981-2'de kayıtlı olan rulo tavsif edilmekte, metnin yazarı ve metin hakkında bilgi verilmekte, daha sonra metnin transkripsiyonu ve müteakiben de Türkiye Türkçesine yapılan çevirisi verilmektedir. Son kısımda ise Arap harfli metnin tıpkıbasımı yer almaktadır.

Metin başta yer yer harap olan 6 satırlık bir Fahriye'yi ihtiva eder. Fahriye'den sonra 66 satırlık mensur Nevruz-nâme, daha sonra da 22 satırlık hece vezni ile yazılan manzum Nevruz-nâme yer alır.

Mensur Nevruz-nâme'nin 11.-12. satırlarında Hz. Muhammed'in bir hadisi ve 13.-16. satırlarda da yine çok harap olmuş bir Fahriye bulunmaktadır. 16.-44. satırlarda iki yağmur cinsi ile gökyüzünde yaratılan, suları acı ve tatlı olan iki deniz ile bu denizlerin sularının yağmur olarak yağmasından bahsedilmekte, metinle ilgili olarak da Kur'an'ın Furkan sûresinden 53. âyet ile Nuh sûresinden 26. âyet zikredilmektedir. 44.-65. satırlarda baharın gelişi ve tabiatta olan olaylar ile Nisan deryasına batıp çıkan meleğin kanatlarındaki damlaların yer yüzüne düşmesi ile olacak değişiklikler, 65.-77. satırlarda da Nisan (bahar) yağmurunun yağması ile yeryüzünde olacak değişiklikler anlatılır ve metinle ilgili olarak Kur'an'ın Yasin sûresinden 33. âyet, Fâtır sûresinden 9. âyet, Rûm sûresinden de 50. âyet zikredilir.

Hece vezni ile yazılan 22 satırlık Nevrûz beyitlerinin 19. yüzyılın sonunda Kazan Tatarcası ile tespit edilmiş varyantı *Kitabü*

Kıssa-i Nevruz başlığı ile Kazan'da 1963'te yayımlanan *Borungu Tatar Edebiyatı*'nın 51.-63. sahifelerinde yayımlanmıştır.

Şeyh-zâde Abdürrezzak Bahşı'nın Doğu (Çağatay) Türkçesi ile kaleme aldığı bu mensur ve Manzum Nevruz-nâme, Türk edebiyatının en eski islâmî Nevruz metinleri olması dolayısıyla özel bir öneme sahiptir.

Prof. Dr. Abdülhaluk M. Çay, Ayşe Gül Sertkaya'nın bu araştırmasının tamamını *Nevruz, Türk Ergenekon Bayramı* (Ankara, 1999) adlı eserinin 8. baskısına iktibas ile aynen almıştır. (Bk. s. 97-109; 276-277, 281-285).

175a. Ayşe Gül Sertkaya, "Yüsuf Peygâmbere 'aleyhi's-selâm-ning ta'bir kitâbı", *İlmi Araştırmalar*, Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri, 6, İstanbul, 1998, s. 197-222.

Ayşe Gül Sertkaya'nın çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Arap harfli dizgi metnin Latin harfli transkripsiyonunu yapılmış ve bu transkripsiyonu P. A. Polyakov'un Kazan'da 1901'de neşrettiği "Yüsuf Peygâmbere 'aleyhi's-selâm-ning ta'bir kitâbı **Snotolkovatel'**", pripisıvayemıy musul'manami vetxozavtnomu patriarxu **Iosıfu, sınu Iokova** (Djagatayskiy tekst', russkaya transkriptsiya i russkiy perevod') çalışmasıyla karşılaştırmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde transkripsiyonu yapılan Doğu Türkçesi metni Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise metinde geçen kelimelerin dizini yapılmıştır.

175b. Ayşe Gül Sertkaya, "Düzeltilme ve açıklama", *İlmi Araştırmalar*, Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri, 7, İstanbul, 1998, s. 190.

Araştırmacı, *İlmi Araştırmalar*'ın 6. sayısında yayımlanan *Yüsuf Peygâmbere 'aleyhi s-selâm-ning ta'bir kitâbı* adlı makalesiyle ilgili bazı düzeltme ve açıklamalarda bulunmaktadır.

176. A. Deniz Abik, "Nevâyî'de -p zarf-fiilinin bazı yönleri", *BİR, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi 9-10* (Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağanı), 1998, s. 27-39.

Araştırmacı makalesinde ilk olarak -p zarf-fiil ekinin Eski Türkçeden itibaren gelişimini açıklamaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Nevâyî'nin *Târîh-i Enbiyâ ve Hükemâ* ile *Târîh-i Mülûk-ı Acem* adlı eserlerinde -p zarf-fiil ekinin kullanıldığı bazı

cümleleri ele almış, bu cümlelerde bu eki alan fiilin bazen emir, bazen belirli geçmiş zaman, bazen de zaman zarfı ifadesi ile esas cümleyi tamamladığı düşüncesinden hareketle konuyu 3 başlık altında incelemiştir.

177. Jale Demirci, “Nevâyî'nin Azerbeycan sahasına etkisi”, *Türkoloji Dergisi*: 38/1-2, 1998, s. 1-13.

Bu çalışmada Ali Şir Nevâyî'nin Türk edebiyatının Çağatay sahası dışındaki etkisi üzerinde durulmuş, daha sonra çalışmanın asıl konusu olan Azerbeycan edebiyatına olan belirgin etkisi şiirlerinden örnekler verilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

178. Zuhâl Kargı-Ölmez, “Çağatayca sözlükler”, *Kebikeç (İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi)*, 6, 1998, s. 137-145.

Araştırmacı, Çağatayca sözlükler üzerine kısa bir girişle başladığı çalışmasına ilk kez Çağatayca'da görülen kelimelerden örnekler vererek devam eder. Ölmez, çalışmasında Çağatayca sözlükleri birer birer incelemektedir Burada sözlükleri, sözlükler üzerinde kimlerin çalıştığını, sözlüklerin nüshalarını anlatmaktadır. Araştırmacının çalışmasında üzerinde durduğu sözlükler şunlardır: 1. *Abuşka*, 2. *Badai'u'l-lugat*, 3. *Senglâh*, 4- *Lügat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî*, 4. *Hulâsa-i Abbâsî*, 5. *Dictionnaire Turk-Oriental*, 6. *Çagataische Sprachstudien*, 7. *Kelür-nâme*.

179. Habîbulla Gorayev, “Ali Şir Nevâyî'nin sanatsal yaratıcılığında felsefî görüşlerin lirik yorumu”, *Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Dergisi*, 19, 1998, s. 51-54.

Araştırmacı, Nevâyî'nin müracaat etmiş olduğu lirik seslerin nerdeyse tümünde geçici dünya, hayatın manası, yaşamaktan amacın ne olması gerektiği, insan ömrünün geçmiş tarihe göre bir anlık olması hakkındaki felsefî görüşleri kapsamlı bir şekilde işlediğini söyleyerek yazısında bu konuya açıklık getirmeye çalışmaktadır.

180. Mustafa Argunşah, “Ebulgâzi Bahadır Han'ın Şecere-i Terakimesi'nde ölüm”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 16, 1988, s. 59-61.

Bu çalışmada, bir Türk hükümdarı olan Ebulgazi Bahadır Han'ın ve Türkmen halkının ölümü ifade ediş tarzları Şecere-i Terâkime'den faydalanarak anlatılmıştır.

181. Önder Göçgün, “Eserlerinin ışığında fikrî ve edebî hüviyeti ile Ali Şir Nevâyî”, *BİR, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi 9–10 (Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağanı)*, 1998, s. 227–244.

Araştırmacı, Ali Şir Nevâyî’nin yaşamını anlattığı çalışmasında eserlerinden örnekler vererek onun fikrî, edebî ve kültürel kişiliği ile ilgili bilgiler vermektedir.

182. Yakup Karasoy, *Şiban Han Divanı (İnceleme-Metin-Dizin-Tıbbıbasım)*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 614, Ankara, 1998, 808 s.

Bu çalışma “Klâsik Devir Çağatay Türkçesi” şairlerinden olan *Şiban Han Divanı*’nın transkripsiyonlu metnini, imla özelliklerini, bazı gramer özelliklerini ve gramatikal dizinini ihtiva etmektedir. Klâsik tarzda tanzim edilen divanda toplam 416 manzume vardır. Bunlardan 306’sı gazeldir. Çalışma, Topkapı Müzesi 3. Ahmet Kitaplığı 2436 numarada kayıtlı olan tek nüsha üzerine kurulmuştur.

183. Ayşe Gül Sertkaya, “Doğu Türkçesi ile yazılmış leffü neşirli bir kasidenin kaynakları üzerine düşünceler”, *İlmi Araştırmalar, (Dil, Edebiyat Tarih incelemeleri) Dergisi 7*, 1999, s. 177–190.

Araştırmacı, XV. yüzyılın ikinci yarısında Semerkand’dan İstanbul’a gelerek Fatih Sultan Mehmed ile oğlu II. Bayezid’in saraylarında yaşayan Şeyhzâde Abdürrezzak Bahşı’nın Fatih Sultan Mehmed’e veya oğlu II. Bayezid’e sunduğu 17 beyitlik leff ü neşirli kasidesini incelemiştir. Ayşegül Sertkaya, bu kasideleri Sekkâkî ile Haydar Tilbe’nin adına olan versiyonları ile karşılaştırmıştır. Sertkaya, Şeyhzade Abdurrezak Bahşı’nın bu 17 beyitlik leff ü neşirli kasidesinin bir adaptasyondan ziyade Sekkakî ve Mir Haydar Tilbe’nin leff ü neşirli kasidelerinden aldığı 12 beyit ve kendi ilave ettiği 5 beyit ile söylediği bir intihal olduğu sonucuna varmıştır.

184. Ayşe Gül Sertkaya, “Ferîde ’d-Dîn-i ‘Attâr’ın Tezkire-i Evliyâ’sının Doğu Türkçesi tercümesinde *Ca’fer-i Şâdık* bölümü”, *İlmi Araştırmalar, Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri*, 8, İstanbul, 1999, s. 221-232.

Araştırmacı, bu çalışmasında Ferîdeddîn-i Attâr’ın 72 velînin menâkıbılarını Çağatay Türkçesi ile anlatan *Tezkire-i evliya*’nın ilk velisi Ca’fer-i Sadık bölümünün transkripsiyonu ile tercümesini yapmıştır. Metnin transkripsiyonunda Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 2848’de muhafaza edilen Arap harfli yazma esas alınmış ve

tespit edilen metin Biblioth que Nationale, Suppl. Turc, No 190'da muhafaza edilen Uygur harfli yazma ile karşılaştırılmıştır.

185. Ayşe Gül Sertkaya, "Tourkhan Gandjei, Kabul Müzesindeki Uygur Harfli «Leş fet-nâme»nin ketebe kaydındaki not", *İlmi Araştırmalar*, Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri, 8, İstanbul, 1999, s. 301-305.

Turhan Gence  bu çalışmasında British museum Yazmaları Add. 7914' n 142. il  157. sahifeleri arasında yer alan *Leş fet-nâme* adlı Arap harfli yazmanın, Uygur harfli bir nüshasının da Kabil Müzesinde bulunduğunu belirterek yeni bulunan bu nüshayı ketebe kaydından yola çıkarak tanıtılmaktadır. Araştırıcı, çalışmanın sonuna *Leş fet-nâme*'nin Uygur harfli yazmasının ketebe kaydının yer aldığı sayfasının tıpkıbasımını koymıştır.

186. Kemal Eraslan, *Mevlana Sekkâkî Divanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 720, Ankara, 1999, 686 s.

Klâsik Çağatay Őiirinin öncülerinden olan Mevlâna Sekkâkî'nin bu divanını yayına hazırlayan araştırmacı divanın tenkitli metnini hazırlarken British Museum'da 2079 numaraya kayıtlı nüsha ile Taşkent kol yazmalarında 7685 numaraya kayıtlı nüshadan faydalanmıştır. 1. nüsha esas ikinci nüsha ise yardımcı nüshadır.

187. Muhammet Abdullayev "Ubeydullah Han'ın hayat ve icadına dair mal matlar", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 120, 1999, s. 133-144.

Ubeydullah Han'ın yaşamı, Şairliği,  limliği, devlet adamlığı ve yaptığı savaşlar hakkında bilgiler verilen bu çalışmada Ubeydullah Han'la ilgili Farsça ve Türkçe beyitler de bulunmaktadır.

188. Ali Fuat Bilkan, "Babür' n 'Risale-i v lidiyye Tercümesi' adlı eseri", *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 1999, s. 105-112.

Çalışma, Babür ve eserlerini anlatan Giriş bölümü ile başlar. "Risâle-i validiyye" başlığı altında Babür' n divanı ve bu divan içinde yer alan tercüme tanıtılmaktadır. "Risâle-i validiyye"nin yazarı: Ubeydullah Ahr r " başlığı altında ise Babür' n tercüme ettiği *Risâle-i validiyye* adlı eserin yazarı tanıtılmaktadır. "Eserin Yazılış Sebebi" ve "Eserin Muhtevası" alışmanın diğer bölümleridir.

189. B. Orunbayev-K. Bazerbeyevev, *Zahiriddin Muhammed Bâbür. Bibliyografik K rsetki [Bâbür  zerine yapılan çalışmaların bibliyografyası]*, Semerkant, 2000, 16 s.

Çalışmada Semerkant Devlet Üniversitesi İlmî Kütüphanesinde (SAMDU) bulunan Bâbü'r'le ilgili 23 kitabın künyesi ile muhtelif yerlerde yayımlanan Bâbü'r'ün hayatı ve eserleri üzerine hazırlanmış 118 makale ve kitabın künyesi verilmektedir.

190. Osman Fikri Sertkaya, "Azerbeycan Şairlerinin Çağatayca Şiirleri (I)", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 29, 2000, s. 263-266.

Araştırmacı, çalışmasında Çağatayca şiir yazar şairler hakkında bilgi verdikten sonra Çağatayca şiir yazar Abdullah Bey Asi (Karabağlı Asî)'nin 9 beyitlik gazelini ve gazelin tercümesini vermiştir.

191. Ahmet Kartal, "Ali Şir Nevâyî'nin Mecâlisu'n-nefâis isimli tezkiresi ve XVI. asırda yapılan Farsça iki tercümesi", *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 2000, s. 21-66.

Bu çalışmada önce *Mecâlisu'n-nefâis* ile Fahrî-i Herâtî ve Muhammed-i Kazvînî'nin tercümeleri hakkında bilgi verilmiş daha sonra bu üç eser karşılaştırılarak benzerlikleri ve farklılıkları belirtilmiştir.

192. Ayşe Gül Sertkaya, "Ferîde 'd-Dîn-i 'Attâr'ın Tezkire-i Evliyâ'sının Doğu Türkçesi tercümesinde *Veys-i Karenî* bölümü", *İlmî Araştırmalar, Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri*, 9, İstanbul, 2000, s. 193-208.

Araştırmacı, bu çalışmasında Ferîdeddîn-i Attâr'ın 72 velînin menâkıblarını Çağatay Türkçesi ile anlatan *Tezkire-i evliya*'nın ikinci velisi Veys-i Karenî bölümünün transkripsiyonu ile tercümesini yapmıştır. Metnin transkripsiyonunda Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 2848'de muhafaza edilen Arap harfli yazma esas alınmış ve tespit edilen metin Biblioth que Nationale, Suppl. Turc, No 190'da muhafaza edilen Uygur harfli yazma ile karşılaştırılmıştır.

193. János Eckmann, "Satırasarı Farsça ve Türkçe tercümeli bir Kur'an yazmasının iki parçası" Çeviren: Ayşe Gül Sertkaya, *İlmî Araştırmalar, Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri*, 9, İstanbul, 2000, s. 255-258.

J. Eckmann'ın CAJ, XIII/4 (1969) s. 287-290'da yayımlanan "Two fragments of a koran Manuscript with Interlinear Persian and Turkic Translations" başlıklı makalesinin çevirisidir. Çalışmada, Dublin'de Chester Beatty Kütüphanesi'nde A. J. Arberry tarafından tavsif edilmiş 1606 ve 1630 numaralı Farsça ve Doğu Türkçesiyle satırasarı tercüme edilen iki parça tanıtılmaktadır.

194. Seyyid Ahmed Mirzâ. *Taaşuknâme- İnceleme, Metin, Dizin, Tıpkıbasım-*, Hazırlayan: Kazım Köktekin, Atatürk Üniversitesi yayınları, Erzurum, 2000, 169 s.

Çalışmanın Giriş bölümünde Çağatayca, Seyyid Ahmed Mirza'nın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilerek eserin yazılış amacı belirtilmiştir. *Taaşuknâme*'nin muhtevası, dili, vezni, yazılış tarihi ve süresi ve eserin sunulduğu kişi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın İnceleme bölümünde *Taaşuknâme*'nin bütün dil özellikleri, grameri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Metin bölümünde eserin transkripsiyonu yapılmıştır. Metin bölümünden sonra çalışmaya dizin ve tıpkıbasım eklenmiştir.

195. Ali Fuat Bilkan, "Ubeydullah Han'ın hikmetleri", *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 2000, s. 111-115.

Bu çalışmada, Ubeydullah Han'ın Hindistan'ın Rampur kentindeki Raza Kütüphanesi'nde" "Akvâl-ı manzûme-i 'Ubeydî" kaydı ve Divân-ı Ubeydî" adıyla yer alan eseri tanıtılmaktadır. Eserin şekil ve içeriği hakkında bilgi verildikten sonra çalışma 3 tane hikmet örneği verilerek bitirilmiştir.

196. Tourkhan Gandjei, "Bir eserin yaradılışı ve tavsifi: Dehname "On aşk mektubu"", Çeviren: Ayşe Gül Sertkaya, *İlmi Araştırmalar*, Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri, 11, İstanbul, 2001, s. 167-174.

Çalışma, *Der Islam*, 47, 1971, s. 59-66'daki "The genesis and definition of a literary composition: The Dah-nâma (Ten love-letters)" başlıklı makalenin çevirisidir. Çalışmada, günümüze kadar gelmiş olma Farsça ve Türkçe *Deh-nâme*'ler kronolojik bir sıra içeriisinde kısaca incelenmektedir.

197. Hüseyin Özcan, "Türk Dünyasının bilgesi Ali Şir Nevâî" *Türk Kültürü*, Sayı: 459, 2001, s. 397-401.

Özbekistan'da düzenlenen "Ölümünün 500. yılında Nevâyî" adlı uluslararası sempozyumda sunulan bu çalışmada Nevâyî'nin Türk diline hizmetleri ve edebî şahsiyeti üzerinde durulmaktadır.

198. Önal Kaya, "Doğu Türk yazı dili araştırmaları III. Ubeydullah Han: Arapça ve Türkçe hikmetler", *Türkoloji Dergisi*, 14/1, 2001, s. 27-60.

Araştırmacı, çalışmasında ilk olarak Ubeydullah Han'ın yaşamı hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra eserlerinin isimlerini sıralamış,

eserlerindeki dil bilgisi özelliklerini anlatmıştır. Ubeydullah Han'ın Arapça ve Türkçe hikmetlerini çalışmasına ekleyen araştırmacı bu hikmetlerin bir de dizinini yapmıştır.

199. Mehmet Gümüşkılıç, "Türkmen Türkçesiyle yazılmış bir Muhakemetü'l-Lugateyn kitabı", *Türk Kültürü*, 464, 2001, s. 760-764.

Çalışmada, Arap alfabesi kullanılarak Türkmen Türkçesi ile Abdulkhakim Kulmummedov tarafından hazırlanan Ali Şir Nevâyî'nin *Muhâkemati'l-Lugateyn* adlı kitabı tanıtılmaktadır. Bu kitap 1925'te Türkmen Devlet Neşriyatı tarafından Aşkabat'ta basılmıştır. Kitap 90 sayfadır.

200. Deniz Abik "Nevâyî'nin eserlerinde isim ve yardımcı fiille kurulmuş birleşik fiiller", *Türk Kültürü*, 455, 2001, s. 185-191.

Deniz Abik, Nevâyî'nin *Târîh-i Mülûk-i Acem, Târîh-i Enbiyâ ve Hükemâ, Münşe'at, Leyla vü Mecnun, Halât-ı Pehlivan Muhammed* adlı eserlerinde "kıl-" yardımcı fiili ile kurulan *bünyad kıl-*, *zahir kıl-*, *ızhar kıl-* ve *agaz kıl-* birleşik fiillerinin iki ayrı değerde kullanıldıklarını düşünmektedir. Bu birleşik fiiller esas fiil olarak kullanıldıkları gibi, yardımcı fiil olarak da kullanılabilirler. Çalışmada, *agaz kıl-*, *bünyad kıl-*, *zahir kıl-*, *ızhar kıl-* birleşik fiillerinin esas fiil ve yardımcı fiil olarak kullanıldığı cümleler verilerek farklılıkları gösterilmeye çalışılmıştır.

201. Yıldız Kocasavaş, "Şeybani-name'de yer alan Şeybani Han'a ait bir şiir", *İlmi Araştırmalar (Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri) Dergisi* 12, 2001, s. 135-142.

Araştırmacı, 16. yy Çağatay Edebiyatı şairlerinden Muhammed Sâlih'in *Şeybanî-nâme* isimli 4447 beyitlik manzum tarih kitabında geçen, 1436-1456 varakları arasında yer alan ve *Şeybanî Divanı*'nda bulunmayan bir şiiri ortaya çıkarmıştır. Şiirin önce transkripsiyonlu metnini daha sonra tercümesini vermiştir. Şiiri dil özellikleri hakkında bilgi veren araştırmacı çalışmasının sonuna bir de sözlük eklemiştir.

202. Selahittin Tolkun, "Son devir Çağatay Edebiyatının iki önemli kadın şairi: Nadire ve Üveysi", *İlmi Araştırmalar (Dil, Edebiyat, Tarih incelemeleri) Dergisi* 12, 2001, s. 167-174.

Klâsik Çağatay Edebiyatının gerileme ve çöküş devrinin güçlü şairleri içinde yer alan Nadire ve Üveysî adlı iki kadın şairin ortak ve

ayrılan noktaları üzerinde durulmuştur. Bu şairlerden Nadire önce hükümdar eşi sonrasında hükümdar annesi olarak devleti yönetir. Üveysî ise halktan biridir.

Çalışmada bu şairlerin hayatları hakkında verilen bilgilerden sonra her birinin şiirlerinden örnekler verilmiştir.

203. Bilâl Yücel, “Doğu Türkçesinin gelişme dönemleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri*, Sayı: 1, 2001, s. 35–66.

Bu çalışmada Türk dilinin gelişimi yeni yayınların ışığında ele alınmıştır. Üzerinde görüş farklılığı bulunmayan dönemlere kısaca değinilmiştir. Çağatay Türkçesi dönemi ve sonrası için yeni bir sıralama yapılmış, Çağatay dönemi edebî şahsiyetleri ve eserleri üzerinde durulmuştur. Yakın dönemin yazar ve şairlerinin sadece isimleri zikredilmiştir.

204. Hatice Tören, *Alî Şîr Nevâî: Sedd-i İskenderî*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 674, Ankara, 2001, X + 533 s.

Çalışma; giriş, dil özellikleri, metin ve bibliyografya bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Nevâyî'nin hayatı, eserleri ve *Sedd-i İskenderî* hakkında bilgiler verilmektedir. Metin bölümünde ise eserin transkripsiyonu verilmektedir. Eserin metin bölümü hazırlanırken şu nüshalardan faydalanılmıştır: Topkapı müzesi Revan kitaplığı 808 numarada kayıtlı nüsha, Paris Bib. Nat. Suppl. Turc. No. 316-317'de kayıtlı nüsha, Süleymaniye kütüphanesi Fatih bölümünde 4056 numarada kayıtlı nüsha, Bodleian Library, MS Elliot 339 numarada kayıtlı nüsha, Leningrad, Gosudarstvennaya Publina biblioteka im. ME. Saltıkova-Scedrina, Vost. 558 numarada kayıtlı külliyatın 210b-286a varakları arasındaki bölümler. Bu nüshalardan Revan nüshası esas alınmış ve diğer nüshalarla karşılaştırılmıştır. Divan'ın imlâ özellikleri, ses özellikleri ve şekil bilgisi özellikleri üzerinde durulmuştur.

205. Ali Fuat Bilkan, *Babür. Risale-i vâlidîyye Tercümesi*, İstanbul: Kitabevi yayınları, 2001, 83 s.

Eser, Babür'ün Divan nüshalarında yer almasına rağmen tek bir eser olarak kabul edilebilecek niteliktedir. Bu yüzden eserin ayrı bir eser olarak incelenmesi gerektiğinden ortaya bu çalışma çıkmıştır.

Araştırmacı, “Babür Divanı” Bilâl Yücel tarafından yayımlandığı için transkripsiyonlu metin vermemiş sadece eserin tercümesini yapmıştır. Çalışmada eserin Rampur (Raza library Risale-i Türkî Manzûm nu. 19) nüshasını kullanılmıştır. Babür’ün hayatına, edebî kişiliğine ve diğer eserlerine de kısaca değinilmiştir. Çalışmanın sonuna risalenin tıpkıbasımını eklenmiştir.

206. Zuhâl Kargı-Ölmez, “Şecere-i Türk’ün söz varlığından örnekler”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 11, 2001, s. 23–32.

Çalışmaya Ebulgazi Bahadır Han, *Şecere-i Türk*, çevirileri ve bunlar üzerinde yapılan çalışmalar hakkında bilgi vererek başlanır.

Araştırmacı, *Şecere-i Türk*’ün elinde bulunan nüshalarını karşılaştırarak kurduğu metinden nüshalardaki yazımları da göz önüne alarak üzerinde durulması gereken bazı kelimeleri seçmiştir. Eski Türkçe dönemi kelimelerini de tarayarak yapısı ve kullanımı yönünden ilgi çekici olan ya da az kullanılan kimi kelimelerden örnekler almıştır. Bu kelimelerden ancak birkaçı üzerinde durulmaktadır.

207. Ahat Üstüner, Çağatay Türkçesinde “-rdA, -ArdA, -UrdA” zarf-fiil eki, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 2001, s.163–170.

Araştırmacı, çalışmasında özetle şu bilgileri vermektedir: “Türkçe, sıfat-fiil ekleri bakımından zengin bir dildir. Türkçeye büyük bir zenginlik ve anlatım kolaylığı kazandıran sıfat-fiil ekleri, bazen de hâl ekleriyle kalıplaşarak zarf-fiil eki oluştururlar. Dilimizde bu şekilde oluşmuş “-dUkçA, -AndA, -AsIyA, -dİğInAn, vs.” gibi pek çok zarf-fiil eki, çeşitli yazı dillerinde ve çağdaş lehçelerde yer almaktadır. Bu şekilde oluşan zarf-fiil eklerinden biri de, “-r / -Ar / -Ur (geniş zaman sıfat-fiil eki) + (iyelik ekleri) + dA (bulunma hâli eki) > -rdA / -ArdA / -UrdA” ekidir. İlgili çalışmalarda pek belirtilmemiş olan ve ilk defa Harezmi Türkçesi döneminde görülen bu ek, “-ken, -InCA, -dİğInDA” ekleri gibi, zaman belirten zarf-fiil eki göreviyle kullanılmıştır. Çağatay Türkçesi döneminde de pek çok eserde yer almıştır. -rdA / -ArdA / -UrdA eki, Yeni Uygur Türkçesinde hâlâ kullanılmaktadır.”²⁷

²⁷ Görmedim. <http://www.firat.edu.tr/sosyalbil/siteee/dergim/11-1/ahat.html>

208. Ayşe Gül Sertkaya, *Seydî Ahmed Mîrzâ. Ta'aşşuk-nâme (Eleazar Birnbaum nüshası), Giriş - Tıpkıbasım - Metin - Tercüme - Dizin - Açıklamalar*, Çantay, İstanbul, 2002, 128 s.

Eser 6 bölümden oluşmaktadır. Eserin giriş bölümünde Seydî Ahmed Mîrzâ ve *Ta'aşşuk-nâme* hakkında bilgiler yer almaktadır. Giriş bölümünden sonra eser hazırlanırken faydalanılan kaynakların bibliyografyası vardır. Tıpkıbasım ve Transkripsiyonlu Metin bölümünde yazmayı oluşturan bölümlerin tıpkıbasımını ile o bölümün transkripsiyonu yan yana verilmiştir. Çeviri bölümünde transkripsiyonlanan metnin her bölümünün satır numaraları verilerek metnin Türkiye Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Dizin bölümünde metin kelimelerinin dizini yapılmıştır. Eserin son bölümü olan açıklamalar bölümünde ise çeşitli kelimelere dair açıklamalar yapılmıştır. Eser oluşturulurken Eleazar Birnbaum'un özel kütüphanesindeki yazmadan faydalanılmıştır. Bu nüsha Toronto Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Eleazar Birnbaum tarafından 1958 yılında satın alınmış bir mecmua içerisinde yer almaktadır. *Ta'aşşuk-nâme* nüshası bu mecmuanın 1b-13b bölümleri arasında yer almaktadır.

209. Ayşe Gül Sertkaya, "Şeyh-Zâde Abdürrezzak Bahşı (His Life and his Works)", *Archivum Ottomanicum*, 20 2002, s. 105-119.

Ayşe Gül Sertkaya, Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla Orta Asya Türkleri ve Anadolu Türkleri arasında yeniden başlayan ilişkiye değinerek ve bu ilişkinin tarihi geçmişi üzerinde durarak çalışmasına başlar. Bu bağlamda önemli bir kişi olan *Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşı*'nin hayatı hakkında bilgiler sunar. Araştırmacı, *Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşı*'nin hayatı hakkında hiç bir Osmanlı kaynağında bilgiye rastlanmadığını, onunla ilgili bilgileri yine onun telif ve istinsah ettiği eserlerden edinebildiğimizi belirtir. Ayşe Gül Sertkaya, *Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşı*'nin eserlerinden yola çıkıp onun hayatı hakkında bilgileri bize aktarır.

210. Sedat Adıgüzel, "Ali Şir Nevayi yaşamı, edebi kişiliği ve eserleri", *Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 19, 2002, s. 109-116.

Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi tarafından düzenlenen "Ölümünün 500. yılında Ali Şir Nevâyî" adlı panelde bildiri

olarak da sunulan bu makale Ali Şir Nevâyî'nin yaşamını ve edebî kişiliğini anlatmakta ve eserlerini kısa kısa tanıtmaktadır.

211. Kazım Köktekin, "Ali Şir Nevayi'nin Türkçeciliği", *Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkoloji Araştırma Enstitüsü Dergisi* 19, 2002, s. 117–123.

"Ölümünün 500. yılında Ali Şir Nevâyî" adlı panelde bildiri olarak da sunulan bu çalışma Çağatay Türkçesi ve Çağatay Türkçesi dönemleri hakkında özet bilgi verildikten sonra Ali Şir Nevâyî'nin eserlerinin dili değerlendirilmiştir. Nevâyî'nin Türkçecilik üzerine görüşleri, O'nun eserlerinde verilen örneklerle belirtilmeye çalışılmıştır.

212. Metin Akkuş, "Tarihi ve edebî bir kişilik olarak Nevayi ve Nevayi'nin eserlerinde insan problemi", *Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2002, s. 123–131.

"Ölümünün 500. yılında Ali Şir Nevâyî" adlı panelde bildiri olarak da sunulan çalışmada Ali Şir Nevâyî'nin şair, yazar ve devlet adamı olarak hayatı, yaşadığı dönem ve şehirleri, tanıştığı ilim, sanat ve devlet adamlarının eserleri ve eserlerindeki insan problemi üzerinde durulmuştur. Bunun yanında Nevâyî'nin edebî kişilik olarak etkilediği Anadolu şairleri hakkında bilgi verilerek O'nun şiirlerinde yer verdiği tip ve kişilikleri anlatılmıştır.

213. Bilge Seyidoğlu "Ferhat ile Şirin", *Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2002, s. 133–136.

"Ölümünün 500. yılında Ali Şir Nevâyî" adlı panelde bildiri olarak sunulan bu çalışma Ali Şir Nevâyî'nin *Ferhad ile Şirin* Mesnevisini kısaca tanıtan bir yazıdır.

214. Rıdvan Canım, "Türk kültürü ve edebiyatında Ali Şir Nevâyî ve Türkiye'de Ali Şir Nevâyî çalışmaları", *Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 19, 2002, s. 137–152.

Araştırmacı, çalışmasında Türk dünyası için böylesine önemli bir şahsiyetin ölümünün üzerinden bu kadar yüzyıl geçmiş olmasına rağmen acaba Türkiye'de yaşayan özellikle genç nesiller bu büyük insanı ne kadar tanıyorlar, O'nun hakkında ne biliyorlar? Bugüne kadar Anadolu kültür coğrafyasında onunla ilgili olarak hangi çalışmalar yapılmıştır? Bundan sonra neler yapılabilir? Sorularına cevap

vermektedir.

215. Kaya Türkay, ‘*Alî Şîr Nevâyî Bedayi’u’l-Vasat*’ (Üçinçi *Dîvân*), Türk Dil Kurumu Yayınları: 807, Ankara, 2002, 576 s.

Çalışma, Giriş, Metin ve Notlar olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Nevâyî’nin Türkçe divanları, *Bedâ-yi’u’l-vasat*’ın içeriği, nüshaları ve metnin kuruluşu anlatılmaktadır. Metin bölümünde ise eserin çeviri yazılı metni bulunmaktadır. Çalışma hazırlanırken, Topkapı / Revan (R), Süleymaniye / Fatih (F), Ayasofya (A) kitaplıklarında ve Biblioth  que Nationale de (P) bulunan üç külliyat divan ve bir “müstakil” divan ile Özbekistan’da basılan “*Hazayin’ü’l-maanîy*” metni (T) üzerinde çalışılmış ve bu çalışmada Topkapı/Revan nüshası temel alınmıştır. Öteki nüshalarda ve Özbekistan’da yayımlanan metinde görülen farklar sayfa sonlarında dipnotlarda değil, topluca Notlar başlığında metnin sonunda gösterilmiştir.

216. Selahattin Tolkun, “Çağatay Edebiyatının az bilinen hiciv şairi Turdı”, *Türk Kültürü*, 469, 2002, s. 263–267.

Aslen Kıpçak  zbeklerine mensup olup, Buhara’da dünyaya gelen, klâsik edebiyat formlarında Çağatay Türkçesi ile yazan, günümüze kadar gelen az sayıdaki şiiirlerinde hicivlerinin önemli yer tuttuğu Turdı isimli şair tanıtılmış ve şiiirlerinden örnekler verilmiştir.

217. Ali Fuat Bilkan, “Divan ve B b rn me ışığında Bâbür’ n Hindistan hayatı”, *Bilgi, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 2002, s. 97–116.

Bu çalışmada *Divanı* ile *Babürnâme*’den örnekler alınarak Bâbür’ n sanatçı, baba, daha önemlisi insan olarak portresi sunulmuştur. Ayrıca edebî eserler vasıtasıyla tarihî olayların duygusal boyutları tespit edilmeye çalışılmıştır.

218. Yusuf Çetindağ, “Ali Şir Nevai ve Türk şiiir dili”, *Yağmur Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 17, 2002, s. 34–38.

Çetindağ, makalesinde Türkçe’nin yeni bir “şiiir dili” oluşturmak yolunda, doğum sancıları çektiği bir dönemde Nevâyî’nin kaleme aldığı manzum ve mensur eserleriyle edebî dile nasıl büyük katkılar sağladığı üzerinde durmaktadır. Ali Şir Nevâyî’nin Türk şiiir geleneğini nasıl oluşturduğuna, böyle bir şiiir geleneği oluşturken o

dönemin şiir anlayışına ve Nevâyî'nin karşılaştığı güçlülere, kendi dönemindeki genç şairleri ve gelecek nesillerdeki şairleri nasıl Türkçe şiir yazmaya cesaretlendirdiğine değinmektedir. Makalesine “*Nevâyî'nin Türk Dili ve Şiirine Bakışı*” bölümü ile devam eden araştırmacı, Nevâyî'nin şiire olan merakı, şiire başlaması, değişik nazım şekilleri hakkındaki düşünceleri, şiirde söz-mana ilişkisi gibi kişisel ve poetik bilgilere ulaşılırken; diğer taraftan onun şiir yazarken hedeflediği yüce idealini, diğer şairler hakkındaki görüşlerini eserlerinden hareketle anlatmaya çalışmaktadır.

219. Ayşe Gül Sertkaya, “Çağdaş Uygur Türkçesi ile yazılmış bir fal kitabı”, *Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'a 80. Doğum Yılı Armağanı*, Ankara, 2004, s. 352-365.

Metin, Nikolay Federoviç Katanov tarafından Mayıs 1893'te Sankt-Peterburg'da “Gadniya u jitelev Vostoçnogo Turkestana, govoryaşih na tatarskomyazıka [Doğu Türkistan'ın Tatarca konuşan ahalisinde fal bakma]” başlığı ile *Zapiski Vostoçnago Otdeleniya Ruskago Arheologičeskago Obşestva* (VIII/1, 1893, s. 105-112)'da yayımlanmıştır. Bu makalenin giriş bölümü çevilmiştir. Çalışmada giriş bölümümden sonra transkripsiyonlu metin, metnin Türkiye Türkçesine aktarımı ve dizin bölümleri yer almaktadır.

220. Cemal Kurnaz, “Osmanlı şairlerinin Nevâyî referansı”, *Türk Dili*, 617, 2003, s. 509.

Makalesine Osmanlı şairlerinin Orta Asya kültür çevreleri ile olan ilişkilerine değinerek başlayan araştırmacı, bu ilişkilerde Nevâyî'nin önemli bir rol oynadığına değinerek makalesinde bunu açıklamaya çalışır. Kurnaz, Osmanlı şairlerinden Bursalı Kandî'nin, Cemilî'nin, Adnî mahlaslı Mahmud Paşa'nın, Ahmet Paşa'nın, Katibî mahlaslı Seydi Ali Reis'in, Behiştî mahlaslı Ahmet Sinan'ın Nevâyî ile ilişkilerine değinmiştir.

221. Yıldız Kocasavaş, “Çağatay metinlerinde görülen LA hakkında”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 142, 2003, s. 183-188.

Araştırmacı, çalışmasında Çağatay metinlerinde görülen “la” edatını incelemiştir. Buna göre: Çağatay metinlerinde görülen “la” edatı, Türkiye Türkçesinde kullanılan “ya” edatı gibi kuvvetlendirme, şaşırma, hayret, hitap vb. fonksiyonlarda kullanılmaktadır.

“la” edatı, Çağatay Türkçesinden alınan metinlerle açıklanmış ve “la” edatını bugün Türkçenin uzak ve yakın lehçelerinde de görebileceğimiz belirtilmiştir.

222. Ahmet Kartal, “Nevâî’nin Farsça şiirleri”, *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 2003, s. 147-178.

Araştırmacı, çalışmasında Ali Şir Nevâî’nin yazmış olduğu Farsça şiirleri değerlendirmiştir. Nevâî’nin Nuruosmaniye Kütüphanesi nu. 3850 ve Türk-İslâm Müzesi nu. 1952’de kayıtlı Farsça nüshalarında yer alan 6 tane kaside, Nevâî’nin nazire yazdığı şairler ve Nevâî’nin kendi yazdığı gazeller ve başlık konulmayan gazeller tablo halinde gösterilmiştir. Açıklamalar bölümünde ise metin bölümünde yer alan beyitlerin Türkçe açıklamaları verilmiştir.

223. Talip Yıldırım, “Ubeydullah Han: Risale-yi Fi- Hakk-ı Meail-i Vuzu”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 14, 2003, s. 127-164.

Araştırmacı, çalışmasına Ubeydullah Han hakkında kısa bir bilgi vererek başlamıştır. Nuruosmaniye Kütüphanesi 5000/1 numarada kayıtlı olan “Risâle-yi fi-Hakk-ı Mesâil-i Vuzu” isimli eserin dil incelemesini yaptıktan sonra eserin transkripsiyonlu metnini verip daha sonra sözlükle çalışmasını bitirmiştir.

224. Günay Kut, ‘*Alî Şîr Nevâyî. Garâ’ibü’s-Sıgar, (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 818, Ankara, 2003, 569 s.

Araştırmacı, 1965 yılında doktora tezi olarak hazırladığı eseri tekrar düzenleyerek yayına hazırlamıştır. Eser Nevâî’nin 4 divanından birincisidir. Çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde Nevâî’nin divanları ve *Garâ’ibü’s-Sıgar* nüshalarının üzerine değerlendirme yapılmaktadır. 2. bölümde *Bedâyi’ü’l-bidâye*’nin çok eski iki nüshası (Paris, Bib. Nat., Suppl. Turc. Nu. 746; Londra, British Libaray, Or. 401), *Garâ’ibü’s-Sıgar*’ın birçok nüshası içinden seçilen nüsha (Konya, İzzet Koyunoğlu Müzesi, numarasız ve istinsah tarihi yok) ve külliyatın muntazam ve sahih olan iki nüshası (Topkapı Saray Müzesi Kütüphanesi, Revan Nr. 808; Paris, Bib. Nat., Suppl. Turc. Nr. 316-317) olmak üzere toplam beş nüshaya dayanılarak hazırlanan transkripsiyonlu metin bulunmaktadır.

225. Mustafa Tunç, “Son dönem Çağatay Türkçesi ve Ömer Han”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyatı Dergisi*, 15, 2003, s. 111–118.

Araştırmacı, çalışmasına son dönem (15–19. yy) Orta Asya siyasi ve kültürel ortamı ve bu dönemdeki Çağatay Türkçesi ve Edebiyatı hakkında bilgi vererek başlar. Daha sonra çalışmanın asıl konusu olan 1810–1822 yılları arasında saltanat süren Hokand Hanı Ömer Han ve 1822–1842 yılları arasında hüküm süren oğlu Muhammed Ali Han devri edebiyatını tanıtır.

226. Yusuf Çetindağ, “Mecâlisü'n-Nefais'te şiir ve şair”, *Türk Kültürü İncelemeleri*, 9, 2003, s. 79–114.

Çetindağ, çalışmasına Ali Şir Nevâyî ve eseri hakkında bilgi vererek başlamıştır. *Mecâlisü'n-Nefâis*'in tipik özelliklerini inceledikten sonra tezkirenin şiir eleştirisi açısından çözümlemesini yapmıştır.

227. Yıldız Kocasavaş, “*Muhammed Salih. Şeybânî-Nâme*” (Giriş, Tıpkıbasım-, Metin-Tercüme), İstanbul, 2003, 943 s.

Şeybânî-nâme, 16. yy Çağatay Türkçesi ile yazılmış metinlerin en önde gelen, mesnevi tarzında yazılmış bir vekâyinâmedir. Muhammed Salih “Şeybânî Han” eseriyle dönemi ve olayları mümkün olduğunca realist vermeye çalışarak yaşadığı devri ve devrin faaliyetlerine ışık tutmuştur. Tarihî manzume özelliği taşıyan bu eser giriş, tıpkıbasım, transkripsiyonlu metin ve tercümeden oluşmaktadır. Tıpkıbasımı verilen nüsha, Avusturya Milli Kütüphanesi (Oesterreichische Nationalbibliothek)'nde 1156 numarada kayıtlıdır. Bu nüshadan başka nüsha da bulunmamaktadır.

228. Yıldız Kocasavaş, *Yûsuf Emîrî Dîvânı*. Giriş - Metin - Sözlük - Tıpkıbasım, İstanbul, 2003, 396 s.

Yıldız Kocasavaş'ın hazırlamış olduğu Türkçe ve Farsça şiirlerini içine alan divanın tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 2850 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Kocasavaş'ın çalışması giriş, transkripsiyonlu metin, sözlük ve tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır. Divanda 483 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 320'si Türkçe, 163'ü Farsça şiirlerdir.

229. Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı* Çeviren: Günay Karaağaç, 2. baskı, Ankara, 2003, 256 s.

Eser, Giriş, Gramer, Ses Bilgisi, Kelime Yapımı, Çekim ve İşlet

me, Cümle Yapısı, Dizin, Bibliyografya, Metinler ve Sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Çağatay Dili tarihinin seyri, “Çağatay” teriminin ortaya çıkışı, Türk dilinin ve Çağatay Türkçesi’nin dönemleri anlatılmaktadır.

230. Zuhâl Ölmez, “Çağatayca Sözlükler”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 13, 2003, s. 11–21.

Araştırmacı, Çağatayca sözlükler üzerine kısa bir girişle başladığı çalışmasına ilk kez Çağataycada görülen kelimelerden örnekler vererek devam eder. Ölmez, çalışmasında Çağatayca sözlükleri birer birer incelemektedir. Sözlükleri, sözlükler üzerinde kimlerin çalıştığını, sözlüklerin nüshalarını anlatmaktadır.

Üzerinde durulan sözlükler şunlardır: 1. *Abuşka*, 2. *Badaiu’l-lugat*, 3. *Senglah*, 4. *Lügat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî*, 4. *Hulâsa-i Abbâsî*, 5. *Dictionnaire Turc Oriental*, 6. *Çagataische Sprachstudien*, 7. *Keliir-nâme*.

Çalışma, Çağatayca sözlükler ve yararlanılan kaynakları belirten Kaynakça bölümü ile bitirilmiştir.

231. Mustafa Sinan Kaçalın, “Abuşka Sözlüğü üzerine”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 13, 2003, s. 23-28.

Araştırmacı, çalışmasında “Abuşka Sözlüğü”nü tanıtmakta ve bu sözlüğün nüshaları hakkında bilgiler vermektedir.

232. Şeyh Süleyman Efendi-i Buhari, “Lugat-i Çağatay ve Türkî-i ‘Osmânî” (Tıpkıbasım), İstanbul 1298, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 13, 2003, s. 29–368.

Burada sözlüğün sadece tıpkıbasımını verilmiştir.

233. Tanju Oral-Seyhan, “Zahuriddin Muhammed Babür’ün Mübeyyen adlı eseri”, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, 15, 2003, s. 91–112.

Seyhan, çalışmasında Babür’ün eserleri, dili, inanç yönü hakkında bilgi verdikten sonra, onun islâmî fıkıh alanında manzum olarak yazdığı *Mübeyyen* isimli eserini tanıtmaktadır. Esere üzerine yapılan çalışmalar, eserin adı, yayılma sahası, nüshaları, yazılma amacı, eserin önemi, vezni, muhtevası hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Seyhan, çalışmasının sonuna eserden alıntılar yapmıştır.

234. Ayşe Gül Sertkaya, “Çağatayca Temîm-i Dârî hikâyesi”, *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları* (Prof. Dr. Günay Kut’a Armağan), XXVII, Harvard, 2004, s. 407-449.

Çalışma, Osman Fikri Sertkaya’nın özel kütüphanesinde bulunan 16 varaklık *Temîm-i Dârî*’nin transkripsiyon ve tercümesidir. Ayşe Gül Sertkaya, yazmanın tıpkıbasımları transkripsiyonu yapılan bölümle aynı sayfada verilir. Aynı sayfanın altında ise metinle ilgili notlar vardır.

235. Gülşen Seyhan-Alışık, “Şeybânîler dönemi için kaynak araştırmaları: *Mihmân-Nâme-i Buhârî*”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 1/1, 2004, s. 118-140.

Çalışmada Şeybaniler döneminde yazılmış ve Orta Asya için son derece önemli bilgiler içeren *Mihmân-Nâme-i Buhârî* isimli eser tanıtılmaktadır. Eserin bugün elimizde iki yazması vardır: Bunlardan biri Nuruosmaniye Kütüphanesi’nde (Kayıt Numarası: 2925/3431), diğeri Özbekistan Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesinde (Kayıt Numarası: 1414) saklanmaktadır. Araştırmacı eser üzerinde çalışırken eserin Farsça başlıklarını, Türkçe çevirileri ile birlikte vermiş, yanlarına da parantez içerisinde yazmaların yaprak ve Sütûde neşrinin sayfa numaralarını da yazmıştır.

236. Tanju Oral-Seyhan, “Babür’ün Aruz Risalesinde yer alan bazı dil bilgisi ve yazım kuralları”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 31, 2004, s. 217-241.

Bu çalışmada, ilk olarak Babür’ün “*Aruz Risâlesi*” adlı eserinde, 21a/5-256/12’de, takti konusunda bilgilerin yer aldığı bölümdeki imla, ses bilgisi ve aruza göre metnin okunmasına dair dikkat ve görüşleri değerlendirilmiştir.

İkinci olarak, dilbilgisi ve yazım kurallarının yer aldığı risaledeki bölüm bir bütünlük arz ettiği için bölümün tamamının transkripsiyonu ve Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır.

Bibliothèque ve Nationale’de Supplément Turc 1308 numarada bulunan eser, 172 yapraktır ve her sayfasında 13 satır bulunur.

237. Tanju Oral-Seyhan, *Zahîrî’den Muhammed Bâbüir Mîrza. Mübeyyen Der Fıkh*. Giriş - Metin - Dizin - Tıpkıbasım, İstanbul, 2004, 351 s.

Araştırmacı, çalışmasında eserin Ali Şir Nevâyî Edebiyat Müzesi'nde bulunan 103 envanter numaralı yazmayı esas alarak Berlin Staatsbibliothek, Or. 2212 numaralı yazma ile karşılaştırmalı metnini kurmuştur.

Çalışma 6 bölümden meydana getirilmiştir: I. Giriş 1. Zahuriddin Muhammed Babür ve zamanı, 2. XVI. Yüzyıl'ın ilk yarısı 2.1. Kültür ortamı, 2.2. Dinî yapı ve bu sahada eser yazma geleneği, 2.3. Babür'ün inanç yönü ve bu sahadaki eğitimi, 2.4. XVI. yüzyılın ilk yarısında Türkçe, Babür'ün kullandığı dil ve dil anlayışı, 2.5. Babür'ün eserleri, 3. Eser 3.1. Eserin adı, 3.2. Yazılma amacı, 3.3. Eserin yazılış yılı, 3.4. Eserin ithaf edildiği kişiler, 3.5. Eserin yayılma sahası, 3.6. Eserin vezni, düzenlenme şekli ve muhtevası; 3.6.1. Mübeyyen'deki kitaplar ve alt başlıkları, 4. Eserin nüshaları 4.1. Eser Üzerinde yapılan çalışmalar, 5. Yazmadaki açıklayıcı bilgiler 5.1. Alıntılara karşılıklar, 5.2. Açıklama getirme 6. Metnin kuruluşu, 7. Dizin üzerine.

Çalışmanın 2. bölümünde yazım özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. Çalışmanın 3. bölümünde dil bilgisi özellikleri anlatılmaktadır. IV. bölümde eserin tercihlerle transkripsiyonlu karşılaştırmalı metni oluşturulmuştur. V. Bölüm, bütün kelimeler ve ekli şekilleri, bunların metindeki anlamları, ses yapısı bakımından tarihî gelişmelerini ortaya koyabilmek amacıyla, onların Eski Türkçe'deki şekillerini gösterecek şekilde düzenlenmiş olan Dizin bölümüdür. VI. bölümde Ali Şir Nevâyî Edebiyat Müzesi'nde bulunan 103 envanter numaralı yazmanın tıpkıbasımı verilmiştir.

238. Pirim Kadirov, *Son Timurlu 1-2 (Roman)*, Selenge Yayınları No: 19, İstanbul, 2004, 512+532 s.

Eser 2 ciltten oluşmaktadır. Eserin birinci cildinde Babür'ün tahta çıkışı, taht kavgaları, Babür'ün Fergana'daki hayatı, Kabil'deki hayatı ve burada yaşadığı maceralar ve son olarak Hindistan'ın fethi ve Babür'ün Hindistan'daki yaşamının son yılları anlatılmaktadır. Eserin 2. cildinde ise Babür'ün ölümünden sonra tahta geçen Hümayun ve oğlu Ekber'in hayatı anlatılmaktadır. Eser yazarı tarafından: "Tarihi seven, fakat akademik kitaplar arasında boğulup kalmak istemeyenler için yazılmıştır." şeklinde tanıtılmıştır.

239. *Alî Şîr Nevâyî'nin 56. Doğum 500. Ölüm Yıldönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri*, TDK Yayınları: 825, Ankara, 2004, s. 167.

Ali Şîr Şîr Nevâyî'nin doğumunun 560., ölümünün 500. yılı dönümü nedeniyle yapılan anma toplantısında sunulan bildirilerden oluşan bu eserde şu bildiriler yer almaktadır: Doç. Dr. A. Deniz Abik, *Hamsetü'l-Mütehayyirin Dolayısıyla Birkaç Nokta*, Prof. Dr. Kemal Eraslan, *Nevâ'î ve Tenkid*, Prof. Dr. Mustafa İsen, *Türk Biyografi Geleneğinde Ali Şîr Nevâ'î'nin Yeri*, Prof. Dr. M. Metin Karaörs, *Nevâdirü's-Şebâb Ali Şîr Nevâ'î'nin İkinci Divanı*, Sigrid Kleinmichel, *Nevâ'î-i bînevâ. Ali Şîr Nevâyî'nin Şiirleri Üzerine Bazı Düşünceler*, Timur Kocaoğlu: *Ali Şîr Nevâ'î'nin Türkçe Ünlü Sesler Üzerindeki Açıklamaları (Kapalı éli Meselesi)*, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, *Ali Şîr Nevâ'î ve Çağatay Yazı Dili*, Prof. Dr. Günay Kut, *Divan Şairi Olarak Nevâ'î*, Éva Kincses-Nagy, *Budapeşte Széchenyi Millî Kütüphanesindeki Nevâ'î Külliyatı*, Prof. Dr. Nazar Racabov-Dilara Racabova, *Ali Şîr Nevâ'î ve Hüsrev Dehlevi*, Yard. Doç. Dr. Ayşe Gül Sertkaya, *Semerkanlı Şeyhzade Abdürezzak Bahşı'nın Ali Şîr Nevâ'î'ye Anadolu'da Yazdığı Nazireler*, Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya, *Osmanlı Şairlerinde Ali Şîr Nevâ'î Tarzı ve Nevâ'î'ye Anadolu'da yazılan Nazireler*, Prof. Dr. Fikret Türkmen, *Halk Edebiyatında Ali Şîr Nevâ'î ile İlgili Yaratmalar*, Yard. Doç. Dr. Ertuğrul Yaman, *Ali Şîr Nevâ'î'de Dil Bilinci*.

240. Tanju Oral-Seyhan, "Ali Şîr Nevâyî - Siracü'l-Müslimîn I. (Giriş - Karşılaştırmalı Metin)", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2/4, 2005, s. 88-120.

Eser üzerinde yapılan bu birinci çalışmanın Giriş bölümünde Türkçede dinî eser yazma geleneği, ortaya konulan belli başlı eserler ve Nevâyî'nin din yönü, özellikle Nakşibendîlik tarikatı ile olan ilişkisi üzerinde durulduktan sonra eserin muhtevası ortaya konmuştur. 2. bölümde de *Siracü'l-Müslimîn*'in karşılaştırmalı metni verilmiştir. Çalışmada, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 4056/3 numaralı nüsha esas alınmış, birinci derecede Topkapı Sarayı Revan bölümündeki nüsha, ikinci derecede ise Süleymaniye Şehit Ali Paşa bölümünde 1634 numarada kayıtlı nüsha ile karşılaştırma yapılmıştır.

241. Ayşegül Sertkaya, “Yakînî’nin ok yay-ning münâzarası (Giriş, Metin, Çeviri, Açıklamalar ve Tıpkıbasım), *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 33, 2005, s. 159-207.

Çalışma; Giriş, Eser üzerinde yapılan çalışmalar, Bibliyografya, Metin ve çeviri, Açıklamalar ve Tıpkıbasım olmak üzere 6 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde, önce Yakînî’nin hakkındaki bilgiler, başta Ali Şir Nevâyî’ye dayanılarak verilmekte ve Yakînî’nin tek eseri olan *Ok Yay-ning münâzarası* üzerinde durulmaktadır. Eser üzerinde yapılan çalışmalar bölümünde Rieu Kataloğundaki tavsiften başlayarak Ergaş Rustemoviç Rustamov, Fahir İz, Muteber Abdurahidova, Kemal Eraslan, Tahir Kahhar gibi araştırmacıların çalışmaları ile çeşitli antolojilerdeki metinler değerlendirilmiştir. Bibliyografya bölümünde sadece Yakînî ve eseri ilgili kaynaklar ve çalışmalar kronolojik olarak gösterilmiştir. Metin ve çeviri bölümünde, Doğu Türk (Çağatay) edebiyatının klâsik dönem şairlerinden Yakînî’nin *Ok Yay-ning* isimli münazarasının transkripsiyon ve çevirisi yapılmıştır. Açıklamalar bölümünde ise bazı kelime ve şekillerin filolojik ve etimolojik açıklamaları yapılmakta, Moğolcadan Çağatay Türkçesine giren, Ayşegül Sertkaya’nın tespit edebildiği, kelimelerin kökenleri belirtilmektedir. Tıpkıbasım bölümünde de metnin British Museum’daki Ad. 7914’te kayıtlı mecmuanın 314a-321a varaklarının fotoğrafları verilmektedir.

242. Münevver Tekcan, “Çağatay Türkçesinde yazılmış bir Hazret-i Hüseyin mersiyesi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 33, 2005, s. 207-239.

Araştırmacı, makalesinde Özbekistan Fenler Akademisi Ebu Reyhan Biruni namındaki Şarkşinaslık Enstitüsü El Yazmalar Bölümünde 1590 envanter numarasıyla kayıtlı Doğu Türkçesiyle yazılmış Hazret-i Hüseyin mersiyesinin transkripsiyon ve tercümesini yapmıştır. Çalışma; giriş, metin, sözlük, tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır.

243. Mesut Şen, Tanzimat Aydınlarının “Çağatay Türkçesi”ne bakışı ve Semseddin Sami’nin tesiri”, *Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, 17, 2005, s. 195-227.

Mesut Şen, makalesine Tanzimat Fermanı sonrasında oluşan milliyetçilik akımlarına kısaca değinerek başlar. Şen, Türk aydınla-

rında ortaya çıkan ve Orta Asya Türklerini de içine alan Türk milliyetçiliği fikrinin Tanzimat dönemindeki tezahürlerine de değinir. Türk aydınlarında ortaya çıkan bu fikir değişikliği onların Çağatay Türkçesi ile ilgilenmelerine ve Çağatay Türkçesinin Türk Dilinin aslı olduğuna inanmalarına yol açmıştır. Bu yüzden, makalede Türk aydınlarının Çağatay Türkçesi ile ilgilenmeleri ve onların Çağatay Türkçesi ile ilgili fikirleri ele alınmıştır. Bu konu ile en çok ilgilenen ve gelecek nesilleri en çok etkileyen Şemseddin Sami'nin Çağatay Türkçesi ile ilgili görüşleri ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Şen, makalesinin Sonuç bölümünde düşüncelerini özetlemiştir.

244. Yusuf Çetindağ, *Ali Şir Nevai: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Fatih Üniversitesi Yayınları, (İstanbul, 2005, s. 426.

Eser, XV. yüzyılda Türk diline büyük hizmetlerde bulunan, dilimizin ilk güçlü şairlerinden Ali Şir Nevâyî ile ilgili kapsamlı bir çalışmadır. Bir düşünür, şair, hattat, nakkaş, dilbilimci, öğretmen, mutasavvıf ve asker olan Ali Şir Nevâyî, hayatı, sanatı ve idealleriyle ayrıntılı bir biçimde tanıtılmaktadır.

245. A. Deniz Abik, *Meyveler Müinazarası -Doğu Türkçesi-*, Ankara, 2005, 198 s.

Meyveler Müinazarası olarak adlandırılan, Meyve Ceng Kitabı, Doğu Klasik Türk Edebiyatının biçim, dil ve imla özellikleri ile yazılmış bir mesnevidir. Bu mesnevinin yazma nüshasını Gunnar Jarring Doğu Türkistan'dan almıştır. Bu yazmanın metin yayınına 1936 yılında yapan Jarring'in matbu metnini dikkate alarak *Meyveler Müinazarası*'nı yeniden işlemenin yararlı olacağı düşüncesi ile metin üzerinde çalışılmıştır.

Çalışma, metin, metin çevirisi, meyve adlarının incelenmesi, metindeki birtakım kullanımlardan yola çıkılarak dil özelliklerinin tarihi ve eş zamanlı olarak değerlendirilmesine dayanan açıklamalar ve dizinden oluşmaktadır.

246. Önal Kaya, "Doğu Türk yazı dili ve edebiyatı araştırmaları VI: Doğu Türk yazı dili alanına ait bir tıp metni", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3/4, 2006, s. 111-129.

Çalışmanın konusu, Çağatay Türkçesinin son dönemine ait olan *Risale-i Tıb* adlı eserdir. Eser, A 275 (643 ç) numaralı, A. M.

Muginov Kataloğu'nda 131. sayfada 227 sıra numarada kayıtlı el yazmasının 4b-91a varakları arasında yer almaktadır. Çalışma şu bölümlerden oluşmaktadır: 1-Eski Tıp İlmi ilgili Çalışmalar, 2- *Risale-i Tıb*, 2.1- *Risale-i Tıb*'da Yer Alan Konular, 2.2- *Risale-i Tıb*'da Yer Alan Tabipler ve Eserler, 2.3. *Risale-i Tıb*'ın Dili, 3- *Risale-i Tıb*'dan Örnek.

247. Talip Yıldırım, "Ali Şîr Nevâyî'nin eserlerinde yakın dostu Hüseyin Baykara", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3/3, 2006, s. 100-107.

Çalışmanın özetinde: "Hüseyin Baykara ve Ali Şîr Nevâyî her şeyden önce küçük yaştan itibaren hayatları birlikte geçen çok yakın iki dosttur. Nevâyî, Sultan Hüseyin'in hizmetinde çeşitli görevlerde bulunmasına rağmen, Baykara'nın en güvendiği ve yanından ayırmak istemediği dostu, arkadaşı idi. Özellikle bu yakın dostluk nedeniyle Ali Şîr Nevâyî'nin eserlerinin tamamında Hüseyin Baykara'yı görmek mümkündür. Çoğu zaman bu övmelerle olsa bile bu övme bir şeyler elde etmek için değil, samimi duygularını ifade etmek içindir" şeklinde yer alan düşünceler makalede hem şairin eserlerinden hem de bu konu üzerine yapılan çalışmalardan alıntılar yapılarak etraflıca işlenmiştir.

248. Talip Yıldırım, "Ubeydu'llah Han'ın iki eseri: *Salavat-name* Mesnevisi ve *Gayret-name*", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3/1, 2006, s. 89-102.

Makale, Doğu Türk edebiyatında önemli bir yeri olan Ubeydullah Han'ın ramazan ayını öven *Salavat-nâme* ile gayretin faydalarını anlatan *Gayret-nâme* hakkındadır. Üzerinde çalışılan her iki metnin imlâ özellikleri Doğu Türk yazı dili imlâ özelliklerinden farklı değildir. Metinlerde konuların dinî olması sebebiyle basit bir dil kullanılmıştır. Çalışmada *Salavat-nâme* ve *Gayret-nâme*'nin transkripsiyonlu metinleri verilmiş, dil özellikleri ses ve şekil bilgisi başlıkları altında incelenerek metinlerin dizini oluşturulmuştur.

249. Gülşen Seyhan-Alışık, "Şeybânîler dönemi için kaynak araştırmaları: *Mihmân-Nâme-i Buhârî II*", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3/1, 2006, s. 103-131.

Birinci bölümü aynı derginin ilk sayısında (Kasım 2004) yayımlanmış olan bu yazı dizisinin ikinci bölümü, *Mihmân-Nâme-i*

Buhârî isimli eserin mevcut her iki nüshasının (Nuruosmaniye ve Taşkent) bölüm başlıklarını ve kimi bölümlerin özetini içermektedir. Araştırmacı çalışmasını oluştururken, öncelikle bölüm başlıkları her iki yazmadaki yaprak numaraları ve *Sutûde* yayımındaki sayfa numarası ile vermiş, yamalar arasında farklılık var ise bunları dipnotta belirtmiştir. Çalışmada Türk tarihi ve kültürü hakkında önemli ayrıntıların verildiği kimi bölümlerin özetleri daha uzun tutulmuş, kimi yerlerde ise bire bir çeviri yoluna gidilmiştir. Ayrıca çalışmanın bu bölümünde bölüm başlıkları çeviriyazı alfabesi ile verilmiş, ardından Farsça metnin Türkiye Türkçesine çevrili yapılmıştır.

250. Mirza Haydar Dughlat, *Birinci El Tarihi Kaynaklar Tarih-i Reşidi -Geride Bıraktıklarımızın Hikayesi-*, Çeviren: Osman Karatay, İstanbul, 2006, Selenge Yayınları; 683 s.

Babür'ün teyze oğlu Mirza Haydar Duğlat'ın bu eserinde, Babür, Gülbeden, Mirhond, Hondmir vb. çağdaşlarının eserlerinde hiç geçmeyen pek çok tarihi olay anlatılmakta ve özellikle Türkler'in Tibet'le olan bağlantılarını açığa çıkarması bakımından oldukça önemli bilgiler vermektedir. Eser, Türk tarihine ışık tutacak birinci el kaynaklardandır. Özellikle Tibet'le ilgili oldukça yeni bilgiler vermektedir.

251. Yusuf Çetindağ, *Ali Şir Nevâî'nin Osmanlı şiirine etkisi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2006, 277 s.

Çetindağ'ın bu çalışması, giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Nevâyî'ye yazılan nazirelerden hareketle "nazirecilik" üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde XV. Ve XVI. Yüzyılda Anadolu'da kaleme alınmış olan kaynakların Nevâyî'ye bakışı ve Anadolu şairleriyle Nevâyî arasındaki etkileşim incelenmiştir. İkinci bölümde ise Nevâyî'nin divanlarındaki şiirler ile XV. ve XVI. yüzyıl divan şairlerinin şiirleri -Şuarâ Tezkirelerinin takipçisi olarak tanımlandığı şairlerden yola çıkılarak- arasındaki benzerlikler berirlenmiştir.

252. Vahit Türk, *Ali Şir Nevâyî Nazmü'l-Cevâhir (Hz. Ali'nin Hikmetleri)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, 212 s.

Çalışma; giriş, metin, Taşkent baskısındaki farklılıklar, metnin Türkiye Türkçesine aktarımı, Hz. Ali'nin hikmetlerinin Türkçe

çevirileri, dizin ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır. Eser hazırlanırken üzerinde çalışılan nüshalar şunlardır: 1. Taşkent baskısı. Nevâyî külliyyatı olarak yapılan 20 ciltlik çalışmanın 15. cildi olarak yayımlanmıştır. Özbekistan Respublikası Fenler Akademisi Fen Neşriyatı yayınları arasında 1999'da basılmıştır; 2. Topkapı nüshası. TDK kütüphanesinden fotokopi alınarak faydalanılmış ve T kısaltmasıyla gösterilmiştir; 3. Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 4056 numarada kayıtlı olan külliyyattan alınmış S2 kısaltmasıyla gösterilmiştir; 4. Süleymaniye Kütüphanesi Kılıç Ali Paşa kitaplığı 781/1 numarada kayıtlı olan nüshadır. S1 kısaltmasıyla gösterilmiştir. Çalışmaya esas olarak bu nüsha tercih edilmiştir. Karşılaştırılan nüshalardaki farklılıklar metin kısmında dipnot olarak gösterilmiştir. Eserin giriş bölümünde eserde karşılaşılan birtakım hususlar değerlendirilmiş ve gramatik bir dizin hazırlanarak esere ait gramer özellikleri burada gösterilmeye çalışılmıştır.

253. Hanifi Vural-Recep Karaatlı-Ali Osman Solmaz, *Çağatay Türkçesi*, İstanbul, 2006, 339 s.

Bu çalışma, Giriş, Gramer Yapısı (Şekil Bilgisi), Örnek Metinler, Sözlük ve Orijinal Metinler olmak üzere beş bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde, Çağatay dili ve edebiyatı hakkında özet bilgi ile Çağatay edebiyatının gelişme devreleri, önemli şairlerinin kısa biyografileri ve eserleri verilmiştir. Gramer Yapısı bölümünde ise Çağatay Türkçesinin gramer özellikleri şekil bilgisi bakımından örnek seçilen metinlerden hareketle ve örnekler verilerek izah edilmiştir. Çağatay sahası şairlerinin divanlarından seçilmiş gazel örnekleri ile *Şecere-i Türk*'ten alınmış nesir örneğinin yer aldığı üçüncü bölümden hemen sonra örnek metinlerdeki kelimelerin lügatçesi verilmiştir. Son bölümde, örnek olarak verilen metinlerin orijinal şekilleri eserin sonuna eklenmiştir.

254. A. Deniz Abik, *Hamsetü'l-Mütehayyirin*, Ankara, 2006, 376 s.

Bu çalışma, *Hamsetü'l-mütehayyirin*'in Topkapı, Süleymaniye, Paris nüshalarına dayalı karşılaştırmalı metninden ve Türkiye Türkçesine çevirisinden, açıklamalardan ve dizinden oluşmaktadır. Ali Şir Nevâyî'nin hatıra türündeki bu eseri, gerek Câmî hakkında

gerekse Nevâyî hakkında yazılan birçok başvuru eserinde kaynak niteliğinde kullanılmaktadır. A. Deniz Abik 2000 yılında doçentlik tezi olarak hazırladığı bu çalışmayı, önemli bir değişiklik yapmadan neşretmiştir.

254 maddebaşında **80** kitap ile **174** makaleyi, incelediğimiz çalışmamızda, ülkemizde Çağatay Türkçesi üzerinde epeyi çalışma yapıldığı görülmektedir. Çağatay Türkçesi üzerine yapılan çalışmalar, elbette bunlardan ibaret değildir; ancak ulaşabildiğimiz eserler bunlardır. Bu eserleri kısa ve öz bir şekilde tanıtmaya çalıştık. Bundan sonra yapacağımız diğer çalışmalarla bu çalışmada zikredemediğimiz eser ve makalelere ulaşarak, çalışma sonuçlarını Çağatay Türkçesi alanında çalışan meslekdaşlarımızın istifadesine sunacağız.

DİZİNLER

1. Eser isimleri Dizini

A

Abuska, 1
 Abuşka Lûgati, 80
 Abuşka Sözlüğü, 231
 Abuşka, 52, 178, 230
 Anonim Kur'an Tefsiri, 95
 Aruz Risâlesi, 236
 Aynü'l-hayât, 41

B

Babur-nama, 101, 113
 Babür Divanı, 154, 205, 217
 Babür, 87
 Babürnâme, 112, 126, 128, 132,
 140, 217
 Badâ'i al-lugat, 52, 178, 230
 Bahru'l-Hüda, 125, 133
 Bedai'ü'l-vekâyi, 32
 Bedâyi' ü'l-vasat, 41, 64, 89, 143,
 170, 215
 Bedâyi'ü'l-bidâye, , 41, 89, 224
 Beng ü Çağır, 90, 130

C

Çagataische Sprachstudien, 2, 178,
 230
 Cevâahiru'l-meânî, 41
 Csagatajtörök szógyűjtemény, 1

Ç

Çağatay Sözlüğü, 80
 Çağatay Türkçesi, 253
 Çağatayca Bir Kuran Tefsiri, 95
 Çağatayca El Kitabı, 229
 Çihil Hadis, 41, 75

D

Dâsitân-ı Seyfe'l-mülûk ve Bedî'ül-
 cemâl-i perî-zâd, 121
 Dehname, 196
 Der Beyân-ı Istilahat-ı Emlahhu's-
 su'arâ Mevlânâ, 165
 Dibace, 41

Dictionaire Turc Oriental, 4, 178,
 230,
 Dilgûşa, 90
 Divan. Zahiruddin Muhammed
 Babur, 109
 Divan-ı Mir Ali Şir Nevâyî, 19
 Divan-ı Sultan Hüseyin Mirzâ
 Baykara, 18
 Divân-ı Ubeydî, 195

E

El-lugatü'n-Nevaiyye ve'l-iştihada-
 ti'l-Çagataiyye, 3, 4
 Esmâ-i Hüsnâ, 43

F

Farsça divan, 64
 Ferhad u Şirin, 28, 37, 38, 41, 67,
 73, 82, 146, 213
 Fevâidü'l-kiber, 41, 64, 158, 89
 Fusûl-i erbâ, 41

G

Garâibu's-sığâr, 41, 64, 89, 224,
 Gayret-name, 248
 Gazi Zahirüddin Muhammed Babur.
 Vekayi, 123
 Gedâyî Divanı, 50, 85

H

Hafiz Harezmi. Divan, 106
 Halât-ı Pehlevân Muhammed, 41,
 75, 200
 Hâlât-ı Seyyid Hasan Big, 86
 Halât-ı seyyid Hasan Erdeşir, 41
 Hamsetü'l-Mütehayyirin, 41, 239,
 254
 Harezmi, Kıpçak Ve Çağatay
 Türkçesi Üzerine Araştırmalar,
 45, 47, 48, 49, 50, 51, 58, 59,
 60, 61, 74, 79, 84, 89, 103, 159
 Hârezmi Hâfız Divanı, 141, 173
 Hayret'ul Ebrar, 19, 41, 71, 67, 73
 Hazâyinü'l-Maâni, 89
 Hazret-i Hüseyin Mersiyesi, 242
 Hulâsa-i Abbâsî, 178, 230
 Hutbe-i devâvin, 41

Hümayunnâme, 17
 Hüseyin-i Baykara Divanı, 120
 Hüsrev ü Şirin, 82
 Hüseyin-i Baykara Risalesi, 163

K

Kamran Mirzâ Divanı, 118, 98
 Kelür-nâme, 178, 230
 Kıssa-i Seyfe'l-mülûk, 121
 Kıssa-i Şeyh San'an, 41
 Kuvvetü'l-kulûb, 41

L

Le Livre De Babur, 104, 113
 Letâfet-nâme, 185
 Leylî vü Mecnûn, 26, 67, 73, 157,
 200
 Lisânu't-Tayr, 41, 75, 153
 Lûgat-ı Nevâyî, 25
 Lûgat-i Çagatay ve Türkî-i 'Osmânî,
 5, 178, 230, 232
 Lutfî Divanı, 169

M

Mabâni'l-Lughat, 6
 Mabâni'l-lûgat, 15, 34
 Mahbûbu'l-kulûb, 41, 44, 75, 134
 Mahzenü'l-esrâr, 41
 Mecâlis'ün-nefâis, 31, 41, 75, 191,
 226
 Mecnûn u Leylâ, 41
 Mekârimu'l-ahlâk, 41
 Mektûbâtü'ş-şerîf, 10
 Memoirs of Babur, 101
 Mevlana Sekkâkî Divanı, 186
 Meyveler Münazarası, 245
 Mihmân-Nâme-i Buhâri, 235, 249
 Minhâcü'n-necât, 41
 Mir'âtü'l-memâlik, 76
 Mizânu'l-evzân, 75, 136
 Mu'ammeyât -i esmâ-i hüsnâ, 41
 Muamma-yı esma-i hüsnâ, 39
 Muhakemetü'l-lugateyn, 13, 41, 66,
 68, 75, 152, 155, 164, 168, 199
 Mübeyyen Der Fikh, 237
 Mübeyyen, 233
 Münacaat, 75, 41

Münşe'at, 41, 200

N

Nasâyimu'l-Mahabbe, 75
 Nazm-ı akâid, 41, 44
 Nazmü'l-Cevâhir, 252, 41, 75
 Nesayimü'l-Mahabbe Min Şema-
 yimi'l-Fittivve, 102
 Nesîmu'l-huld, 41
 Nevâdirü'n-nihâye, 41
 Nevâdirü'ş-şebâb, 41, 64, 239

O

Oğuzname, 9
 Ok Yay-ning Münâzarası, 241

R

Ravzatü's-safâ, 10
 Risâle'i-Muammâ (Farsça), 75
 Risâle-i hall-i mu'ammeyât-ı Esmâ-i
 Hüsnâ, 39, 43
 Risâle-i muamma, 41
 Risale-i Sultan Hüseyin Baykara, 16
 Risale-i Tib, 246
 Risale-i vâlidîyye, 188, 205
 Risâle-yi fi-Hakk-ı Mesâil-i Vuzu,
 — 223
 Ruhü'l-kuds, 41

S

Salavat-name Mesnevisi, 248
 Sanglax, 46
 Seb'a-i Seyyar, 73
 Seb'a-i seyyare, 41
 Seba'tü ebhur, 40, 41
 Seba-yi Seyyâre, 67
 Sedd-i İskenderi, 41, 67, 73, 150,
 204
 Sejx Sulejman Efendi's Çagataj-
 Osmanisches Wörterbuch, 5
 Sekkâkî Divanı, 59
 Sementika Gazeley Bâbura, 108
 Senglâh, 25, 46, 48, 52, 178, 230
 Seyfelmülûk, 121
 Siracü'l-Müslimin, 41, 75, 240
 Siyerü'l-mülûk, 41
 Slovar Djagatayskogo-Turestskiy, 3

Son Timurlu, 238

Ş

Şahî Divanı, 84
Şecere-i Terâkime, 9, 93, 131, 161, 180
Şecere-i Türk, 9, 151, 206
Şeybanî Divan, 201
Şeybânî-nâme, 201, 227
Şiban Han Divanı, 144, 182
Şirin ü Hüsrev, 82

T

Ta'aşşuk-nâme, 194, 208
Tarcama-i Kavâ'id al-Kur'ân va favâ'id al-Kur'ân, 62
Târîh'i Mülûk-i Acem, 75
Tarih-i Anbiya ve Hükema, 114
Târîh-i enbiyâ ve hukemâ, 41, 75, 176, 200
Târîh-i Mülûk-ı Acem, 176, 200
Tarih-i Reşidi, 250
Tarihi Türk Şiveleri, 103
Temîm-i Dârî hikâyesi, 234
Tezkire-i Evliyâ, 184, 192
The Babur-name in English, 101
The Divan of Gada'i, 85
The History of Humayun, 17
The Vaqfiyâ, 142
Tuhfetü'l-efkâr, 41
Türkiye Kuşları, 147

U

Ubeydullah Han Divanı, 60

V

Vakfiye, 41, 75
Vekayi, 123, 145

Y

Yûsuf Emîrî Dîvânı, 228
Yusuf Peygamber 'aleyhi's-selam-ning ta'bir kitabı, 175a, 175b
Yûsuf u Züleyhâ, 41
Yusuf ve Zeliha, 27
Yusuf ve Züleyha, 77

Z

Zahir al-Din Muhammed Bâbür.
Bâbur-nâma (Vaqâyi'), 156
Zahiriddin Muhammed Bâbür.
Bâbürname, 126, 132
Zahiriddin Muhammed Bâbür.
Bibliyografik Körsetkiç, 189
Zahiruddin Muhammed Babur
Mîrza, Baburname, 135
Zübde'tü'l-tevârîh, 41, 75, 166

2. Tarihi kişi adları Dizini

A

Abdullah Bey Asi, 190
Adnî, 220
Ahmed Câm Jendebil, 77
Ahmed-i Dâî, 88
Ahmet Paşa, 7, 220
Ahmet Sinan, 220
Ali Şir Nevâyî, 3, 6, 7, 11, 12, 13, 19, 22, 23, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 50, 52, 53, 55, 57, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 82, 86, 89, 99, 102, 104, 107, 114, 117, 127, 129, 134, 136, 137, 138, 139, 142, 143, 144, 146, 148, 150, 152, 153, 155, 157, 158, 159, 162, 163, 165, 166, 168, 170, 171, 176, 179, 181, 197, 199, 204, 210, 211, 212, 213, 214, 218, 220, 222, 224, 226, 237, 239, 240, 241, 244, 247, 251, 252, 254
Amrî, 97
Attar, 90

B

Babür, 17, 87, 96, 101, 108, 109, 112, 113, 145, 167, 188, 189, 191, 205, 217, 233, 236, 238, 250,
Bağdatlı Vehbi, 25
Bahtî, 91

Bayezid II., 183
Behiştî, 220
Benli-zâde İzzet Efendi, 88
Bursalı Kandî, 220

C

Câmî, 254
Cemilî, 220

D

Derviş Ali Horasanî, 100
Dukâkînzâde Ahmed, 97

E

Ebulgazi Bahadır Han, 9, 35, 93,
131, 161, 180, 206
Ekber, 238
Emir Hüsrev Dihlevî, 82
Eyyûb, 151, 160

F

Fahrî-i Herâtî, 191
Fasih Ahmed Dede, 88
Fatih Sultan Mehmet, 183
Ferîdeddîn-i Attâr, 184, 192
Feth Ali, 52
Fuzulî, 139
Fuzulî, 97

G

Gazi Zahirüddin Muhammed Babur,
123
Gedâyî, 50, 85, 159
Gul-Badan Begam, 17
Gülbeden, 17, 250

H

Hafız Harezmi, 105, 106, 111,
Hafız-ı Şirazî, 90
Hârezmlî Hâfız, 141, 173
Haydar, 17
Hondmir, 250
Hümayun, 238
Hüseyn Baykara, 18, 27, 77, 120,
247
Hüsseyin-i Baykara, 163,
Hz. Ali, 252

İ

İsfendiyar Beg, 100

K

Kâmrân Mirza, 98
Karabağlı Asî, 190
Karamanlı Nizamî, 88
Katibî, 97, 220
Kaygusuz Abdal, 100

L

Lutfî, 91, 169

M

Mahmud Paşa, 220
Mahzune, 119
Meclisî, 121
Mevlâna, 90
Mir Ali Şir Nevâyî, 10, 19
Mir Haydar Tilbe, 183,
Mîr Hüseyn, 43,
Mirhond, 250
Mirza Haydar Dughlat, 250
Mirza Mehdi Han, 6, 15, 25, 34, 48
Muhammed Mehdi Han, 46
Muhammed Salih, 227
Muhammed-i Kazvînî, 191
Muhlis, 160

N

Nadire, 119, 202
Nedim, 83
Nedim-i Kadîm, 97
Nizamî, 26, 38, 82

Ö

Ömer Han, 225

R

Refî-i-i Âmidî, 88, 97

S

Sa'î, 97
Sadî Gülistan, 79
Sâfî, 97

Sekkâkî, 59, 91, 159, 183,
Selmân-ı Saveci, 90
Seydi Ali Reis, 76, 220
Seyyid Ahmed Mirzâ, 194, 208,
Sultan I. Selim, 97

Ş

Şahî, 84
Şemseddin Samî, 243
Şeybani Han, 201
Şeyh Galib, 83
Şeyh Süleyman Efendi, 5,52
Şeyh Süleyman Efendi-i Buhari, 232
Şeyh-zâde Abdürrezzâk Bahşî, 172,
174, 183, 209
Şibani Han, 125, 133, 144

T

Turdu, 216

U

Ubaydullah Han, 60, 62, 159, 187,
195, 198, 223, 248
Ubeyd-i Zakanî, 90
Üveysî, 119, 202

V

Vakanüvis Mehmed Pertev, 88

Y

Yakînî, 241
Yavuz Sultan Selim, 124
Yûsuf Emîrî, 90, 130, 228

Z

Za'ifî, 88
Zahir al-Din Muhammed Bâbü, 126, 132, 135, 237, 156,
Zeyneddin Muhammed Vasfî, 32

**3. Yayımlayan veya
hazırlayan kişi
adları dizini**

A

Muhammet Abdullayev, 187
Muteber Abduvahidova, 241
A. Deniz Abik, 166, 176, 200, 239,
245, 254,
Sedat Adıgüzel, 210
Nurullah Ahmedov, 171
Metin Akkuş, 212
Ali Aksakal, 128
Gülşen Seyhan Alışık, 235, 249
Ali Alparslan, 96, 98, 118
Gönül Alpay, 82
Reşid Rahmeti Arat 112, 123, 145
Mustafa Argunşah, 180
Besim Atalay, 25, 80
Ahmet Ateş, 40, 62
Hüseyin Ayan, 148
Enver Aycan, 28, 29

B

Jean-Louis Bacqué-Grammont, 104,
113, 115
Fuzuli Bayat, 149, 162
Hikmet Bayur, 17, 123
K. Bazerbeyev, 189
A. M. Belenitskiy, 22
E. E. Bertels, 22, 26, 38
Annette Susannah Beveridge, 101
Ali Fuat Bilkan, 188, 195, 205, 217
İsmet Binark, 78
G. F. Bılagova, 140
Andras Bodrogligeti, J. E. 130
A. N. Boldirev, 22, 32
A. K. Borovkov, 22, 30, 52, 54
Maria Eva Bubtenly, 142
József Budenz, 1

C

Ahmet Caferoğlu, 14, 21, 67, 110
Rıdvan Canım, 214
Mustafa Canpolat, 153
Sir Gerard Clauson, 46
Pavet de Courteille, 4

Ç

Ülkü Çelik ,157
Yusuf Çetindağ, 218, 226, 244, 251
Çevik, Ertan 152

D

Jale Demirci, 177
C. Defrémy
Agop Dilaçar, 68
Hikmet Dizdaroğlu, 66
Halide Dolu, 27
Mirza Haydar Dughlat, 250

E

János Eckman, 15, 36, 45, 47, 48,
49, 50, 51, 58, 59, 60, 61, 74,
79, 84, 85, 89, 94, 103, 159,
193, 229
Osman Nuri Ekiz, 117
Kemal Eraslan, 76, 81, 86, 98, 99,
102, 116, 118, 120, 125, 133,
136, 181, 186, 239, 241
Hasan Eren, 24
Saadet Ergene, 147
Muharrem Ergin, 93
Satı Erişen, 107
İsmail Hikmet Ertaylan, 16, 18, 19
Emel Esin, 92

G

Tourkhan Gandje, 196
Habibulla Gorayev, 179
Önder Göçgün, 181

Fernard Grenard, 87
Mehmet Gümüşkılıç, 199
Abdurrahman Güzel, 100

I

İshak Refet Işıtman, 13

İ

Abdulkadir İnan, 10, 20, 22, 23, 35,
56
Mustafa İsen, 239
Fahir İz, 241

K

Mustafa Sinan Kaçalın, 231
Tahir Kahhar, 241
Pirim Kadırov, 238
Günay Karaağaç, 229, 169
Recep Karaatlı, 253
Metin Karaörs, 239
Yakup Karasoy, 144, 182
Osman Karatay, 250
Ahmet Kartal, 191, 222
Önal Kaya, 158, 198, 246
Aziz Kayumov, 114
Abdul-Rahim Khankhanan, 135
M. Fahreddin Kirzioğlu, 70
Sigrid Kleinmichel, 239
Timur Kocaoğlu, 239
Yıldız Kocasavaş, 201, 221, 227,
228
A. N. Kononov, 93
Zeynep Korkmaz, 77, 239
Kazım Köktekin, 194, 211
Fuad Köprülü, 7, 11, 12
Kraçkovskiy, 22
İristay Kuçkartayev, 152
Ignaz Kúnos, 5
Cemal Kurnaz, 220
Günay Kut, 224, 239

L

Agâh Sırrı **Levend**, 33, 39, 41, 42,
43, 44, 63, 64, 65, 73, 75
L. **Ligeti**, 15

M

Eiji **Mano**, 156
Karl Heinrich **Menges**, 34
A. M. **Muginov**, 246

N

Éva Kincses **Nagy**, 239
Emine Gürsoy **Naskali**, 147

O

B. **Orunbayev**, 189

Ö

Zuhal Kargı **Ölmez**, 131, 134, 151,
160, 161, 178, 206, 230
Hüseyin **Özcan**, 137, 197
Fatma **Özkan**, 164, 165
F. Sema Barutçu **Özönder**, 155
Rıdvan **Öztürk**, 168

P

V. **Pertsch**, 77
Abdurop **Polat**, 64

R

Nazar **Racabov**, 239
Dilara **Racabova**, 239
A. A. **Romaskeviç**, 8
E. Denison **Ross**, 6, 147
Ergaş Rustemoviç **Rustamov**, 241

S

Muhammed **Sabir**, 71
A. **Semenov**, 10, 22

Ayşe Gül **Sertkaya**, 172, 174, 175a,
175b, 183, 184, 192, 193, 196,
208, 209, 219, 234, 239, 241,
185

Osman Fikri **Sertkaya**, 122, 159,
190, 239, 83, 88, 91, 97

Tanju Oral **Seyhan**, 233, 236, 237,
240

Bilge **Seyidoğlu**, 213

Ali Osman **Solmaz**, 253

İya **Vasilyevna Stepleva**, 108

Hamid **Süleyman**, 105, 106

Hafize Fazile **Süleymanova**, 106

Ş

Parsa **Şemsiyev**, 126, 146
Mesut **Şen**, 167, 243

T

Ali Nihat **Tarlan**, 57

Münevver **Tekcan**, 242

Gönül **Alpay Tekin**, 121, 146, 90

W. M. **Thackston**, 135

Faruk K. **Timurtaş**, 53, 69

Zeki **Velidi Togan**, 92

Selahattin **Toklun**, 202, 216

Recep **Toparlı**, 111, 141, 173

Hamit **Tömür**, 132

Hatice **Tören**, 150, 204

Mustafa **Tunç**, 225

Vahit **Türk**, 127, 252

Kaya **Türkay**, 143, 170, 215

Fikret **Türkmen**, 239

U

Ahmet **Uğur**, 124

Ekrem **Ural**, 94

Rasime **Uygun**, 30, 31, 32, 37

Muzaffer **Uyguner**, 72

Enver **Uzun**, 149, 162

Ü

Mahir Ünlü, 129
Ahat Üstüner, 207
Tahir Üzgör, 139

V

Ármin Vámbéry, 1, 2
V. Vel'yaminov, 1, 3
S. L. Volin, 22, 31
Hanifi Vural, 253

Y

İ. Yakubovskiy, 22
Ertuğrul Yaman, 239
İbrahim Yarkin, 119
Şafika Yarkin, 109
Abdürrab Yelgar, 17
Talip Yıldırım, 223, 247, 248
Envercan Yoldaşoğlu, 138
Bilâl Yücel, 154, 163, 203
Orhan Yüksel, 87
Sedit Yüksel, 55

Z

Hadi Zarif, 146
V. Zernov, 1, 3
Hamza Zülfikar, 95